

Gescheiden werelden: Onderwijssegregatie houdt aan

ONDERZOEK NAAR SEGREGATIE IN HET PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS
VAN 2017-2018 TOT EN MET 2023-2024

Eindrapport 2025

KBA Nijmegen

KOHNSTAMM
INSTITUUT

Dienst Uitvoering Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

KBA Nijmegen Marjolein Muskens | Daniëlle van Helvoirt | Pieter Aalders | Maarten Wolbers
Kohnstamm Instituut Merlijn Karssen | Esther Stronkhorst | Dorothe Elshof
DUO Rinus de Loos | Susanne Lepoeter

©2025 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

INHOUDSOPGAVE

Managementsamenvatting	<u>4</u>
1 Inleiding	<u>6</u>
2 Het meten van onderwijssegregatie	<u>8</u>
2.1 Kenmerken	<u>8</u>
2.2 Indices	<u>12</u>
3 Segregatie in het basisonderwijs	<u>14</u>
3.1 Inkomen ouders	<u>14</u>
3.2 Opleidingsniveau ouders	<u>24</u>
3.3 Migratieachtergrond ouders	<u>35</u>
4 Conclusies segregatie in het basisonderwijs	<u>45</u>
5 Segregatie in het voortgezet onderwijs	<u>47</u>
5.1 Inkomen ouders	<u>47</u>
5.2 Opleidingsniveau ouders	<u>55</u>
5.3 Migratieachtergrond	<u>63</u>
6 Conclusies segregatie in het voortgezet onderwijs	<u>71</u>
Referenties	<u>73</u>
Bijlage A: Analyse bijdrage onderwijssegregatie	<u>74</u>
Bijlage B: Samenvattende tabellen onderwijssegregatie	<u>75</u>

MANAGEMENTSAMENVATTING

Ondanks inspanningen van onder andere overheid, gemeenten en scholen om onderwijssegregatie tegen te gaan is het niveau van onderwijssegregatie al jaren stabiel en hoog in Nederland. In dit rapport laten we zien dat in de periode 2017-2018 tot en met 2023-2024 nauwelijks iets is veranderd op het vlak van segregatie naar inkomen, opleidingsniveau en migratieachtergrond van ouders, zowel in primair onderwijs (po) als voortgezet onderwijs (vo).

In 2020 werd al door de Inspectie van het Onderwijs geconstateerd dat onderwijssegregatie stabiel en hoog was over de periode 2009-2010 tot en met 2018-2019. In december 2020 is een beleidsagenda tegen segregatie in het funderend onderwijs door de Minister voor basis- en voortgezet onderwijs en media naar de Tweede Kamer gestuurd (OCW, 2020). In deze beleidsagenda wordt gesteld dat onderwijssegregatie een bedreiging vormt voor de sociale cohesie in de samenleving. Bovendien kan onderwijssegregatie samenhangen met kansenongelijkheid, omdat het zou kunnen leiden tot kwaliteitsverschillen tussen scholen. In deze beleidsagenda werden drie verschillende maatregelen voorgesteld, waarbij ook de Gelijke Kansen Alliantie (GKA) werd betrokken:

- een aanscherping van het toezicht op de Lokale Educatieve Agenda;
- een verbetering van het toelatingsbeleid;
- een monitor om in beeld te brengen hoe segregatie zich landelijk en regionaal ontwikkelt.

Naar aanleiding hiervan hebben we van 2022 tot en met 2025 jaarlijks de stand van zaken rondom segregatie in het Nederlandse basisonderwijs en voortgezet onderwijs in kaart gebracht. Deze eindrapportage doet verslag van de stand van zaken in schooljaar 2017-2018 tot en met schooljaar 2023-2024. We gaan hierbij in op segregatie in basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs naar inkomen, opleidingsniveau en migratieachtergrond van de ouders van de leerlingen. Ook zoomen we in op de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Rotterdam), ofwel de G4, en maken we vergelijkingen naar stedelijkheid van gemeenten. In het basisonderwijs - waar onderwijssegregatie voor een groot deel door woonsegregatie wordt bepaald - zoomen we nader in op denominatie en in het voortgezet onderwijs op schooltype.

We hebben hierbij twee indices voor segregatie gebruikt:

- dissimilariteit (onevenredige verdeling van leerlingen over scholen) en
- interactie (de kans dat leerlingen met bepaalde kenmerken leerlingen met andere kenmerken op school tegenkomen). Samenvattend volgen hieronder de belangrijkste bevindingen die leiden tot een aantal aandachtspunten voor beleid.

Onderwijssegregatie is een stabiel verschijnsel met landelijk weinig veranderingen over tijd.

Landelijk gezien is de onderwijssegregatie in basisonderwijs en voortgezet onderwijs de afgelopen jaren niet gedaald. Net zoals eerder over de periode 2009-2010 tot 2018-2019 werd geconcludeerd dat onderwijssegregatie landelijk stabiel en hoog is, kunnen we deze conclusie ook trekken voor de daaropvolgende periode tot en met schooljaar 2023-2024.

Segregatie (dissimilariteit) is het hoogst in de grote steden en de (zeer) sterk stedelijke gebieden.

De mate waarin het funderend onderwijs in Nederland is gesegregeerd, verschilt sterk tussen gemeenten: het onderwijs is in grotere steden sterker gesegregeerd dan in kleinere gemeenten. De verschillen zijn fors: in 2023-2024 zou bijvoorbeeld in het basisonderwijs in de zeer sterk stedelijke gebieden zo'n 28 procent van de leerlingen van school moeten wisselen om tot een evenredige verdeling naar inkomen van ouders te komen, terwijl dit in niet stedelijke gebieden slechts 14 procent is.

De verschillen in onderwijssegregatie (dissimilariteit) tussen de (zeer) sterk stedelijke gebieden en minder stedelijke gebieden worden over de jaren heen minder groot.

Ondanks het feit dat segregatie in de grote steden nog steeds het hoogst is, zien we over de tijd heen dat de verschillen in onderwijssegregatie tussen gemeenten wat kleiner zijn geworden. De segregatie naar

inkomen en opleidingsniveau van ouders in zeer sterk stedelijke gebieden is gedaald terwijl deze vormen van segregatie in de minder stedelijke gebieden wat zijn gestegen. Mogelijk zijn deze veranderingen het gevolg van actief beleid in grote steden om onderwijssegregatie tegen te gaan, of (ook) door een veranderende samenstelling van de bevolking. Desondanks blijft de onderwijssegregatie in de zeer sterk stedelijke gebieden veel hoger dan in andere gebieden.

De kans dat leerlingen met ouders die verschillen in inkomen en opleidingsniveau, elkaar ontmoeten op school is het grootst in matig stedelijke gebieden.

In matig stedelijke gebieden is de populatie (relatief) divers en is de verdeling van leerlingen met verschillen achtergronden over scholen (relatief) evenredig. Dit verklaart waarom de kans dat leerlingen met verschillende achtergronden op het vlak van opleidingsniveau en inkomen van ouders elkaar ontmoeten het grootst is in matig stedelijke gebieden. In de weinig/niet stedelijke gebieden is de diversiteit relatief laag en zien we dat de kans op interactie ook laag is. In de zeer sterk stedelijke gebieden is er wel sprake van een diverse populatie, maar is de onevenredige verdeling over scholen zo groot dat de kans om elkaar te ontmoeten daar lager is dan in matig stedelijke gebieden.

De kans dat leerlingen met ouders die in Nederland zijn geboren, leerlingen ontmoeten waarvan de ouders in het buitenland zijn geboren, is het grootst in de zeer sterk stedelijke gebieden.

Ondanks de hoge onevenredige verdeling van leerlingen over scholen naar migratieachtergrond in de zeer sterk stedelijke gebieden, is dat kans dat leerlingen met ouders die verschillen in migratieachtergrond elkaar tegenkomen op school daar toch het grootst. Dit heeft te maken met de samenstelling van de populatie; waar in 2023-20204 in de niet stedelijke gebieden ongeveer 7% van de leerlingen ouders heeft die in het buitenland zijn geboren, is dat in de zeer sterk stedelijke gebieden zo'n 32% van de leerlingen.

In grote steden dragen algemeen bijzondere scholen (bv. antroposofisch, Montessori) in het po en categorale vwo en havo/vwo-scholen in het vo bij aan onderwijssegregatie.

In de grote steden hebben ouders en leerlingen - in tegenstelling tot kleine gemeenten- meer keuzemogelijkheden tussen verschillende scholen (denominatie en schooltype). Uit de analyses naar de mate waarin verschillende scholen bijdragen aan segregatie blijkt dat in het basisonderwijs de protestant-christelijke scholen en openbare scholen een meer evenredige samenstelling hebben dan andere scholen (en daarmee segregatie 'dempen'), in verhouding tot algemeen bijzondere scholen (bv. Jenaplan, antroposofisch, Montessori) die de segregatie in een gemeente versterken. In de eerste twee leerjaren van het vo blijken (categorale) vwo-scholen en havo/vwo-scholen de segregatie te versterken en hebben andere scholen een meer evenredige verdeling. Dit komt overeen met de stelling dat bredere brugklassen samengaan met minder onderwijssegregatie (Onderwijsraad, 2021).

Aandachtspunten voor beleid

Bij het tegengaan van onderwijssegregatie zou de aandacht nog steeds uit moeten gaan naar de sterk stedelijke gebieden, waar de segregatie -ondanks een daling over de jaren - het hoogst is. Een ander punt van aandacht is de stijging van segregatie in de minder stedelijke gebieden naar inkomen en opleiding van ouders. Omdat woonsegregatie, met name in po, in belangrijke mate bijdraagt aan onderwijssegregatie, zou deze ontwikkeling te maken kunnen hebben met veranderingen in populaties van kleinere gemeenten en de manier waarop men bij elkaar woont in (nieuwe) wijken.

Verder valt op dat er binnen (grote) gemeenten voor de algemeen bijzondere scholen en (categorale) vwo-scholen winst is te behalen als het gaat om het doel een meer representatieve leerlingpopulatie aan te trekken. Categorale vwo-scholen dragen het meest van alle schooltype bij aan segregatie. Als het beleid gericht is op sociale cohesie en gelijke kansen dan zou het invoeren van een brede brugklas een mogelijke oplossing zijn. Het aanbod van brede brugklassen kan de onderwijssegregatie verminderen (de Hek et al., 2024; Onderwijsraad 2021).

1 INLEIDING

Oorzaken onderwijssegregatie in Nederland

De geschiedenis van onderwijssegregatie in Nederland gaat terug naar de 19e eeuw, toen de samenstelling van scholen vanwege verzuiling sterk werd beïnvloed door religie en sociale klasse. In die tijd ontstonden aparte scholen voor verschillende geloofsgroepen en sociale lagen, wat de basis legde voor segregatie in het funderend onderwijs (Anders, 2011). Na de verzuiling heeft onderwijssegregatie in Nederland zich verder ontwikkeld, met name vanaf de jaren 60 van de twintigste eeuw. De komst van gastarbeiders en hun gezinnen leidde tot een toename in bepaalde wijken en daarmee in bepaalde scholen van leerlingen waarvan de ouders niet in Nederland waren geboren. Ondanks inspanningen om deze segregatie tegen te gaan, is het fenomeen tot op heden aanwezig in het Nederlandse onderwijssysteem (Bakker, 2012; Muskens et al., 2024; Schoorl, 2011).

Op dit moment wordt onderwijssegregatie in stand gehouden door een samenspel van factoren op micro-, meso- en macroniveau, waarbij verschillende elementen elkaar versterken. In Nederland speelt in zowel het basis als voortgezet onderwijs de vrije schoolkeuze een belangrijke rol, waardoor ouders relatief veel vrijheid hebben bij het kiezen van een school voor hun kind. Met name in het po speelt ook woonsegregatie een grote rol, waardoor kinderen vaak naar scholen gaan die de sociaaleconomische achtergrond van hun woonomgeving weerspiegelen. Daarnaast spelen oudervoorkeuren een rol, waarbij veel ouders kiezen voor een school met een leerlingpopulatie die herkenbaar is qua sociaaleconomische status en achtergrond. Ook het toelatingsbeleid van scholen kan segregatie beïnvloeden. In het voortgezet onderwijs wordt segregatie verder versterkt door vroege niveauindeling en de aanwezigheid van categorale scholen en homogene brugklassen. Het effect van deze factoren is het sterkst in gebieden waar ouders veel keuzemogelijkheden hebben binnen een beperkte geografische straal, wat in de grote steden het geval is (Muskens et al, 2023).

Gevolgen van onderwijssegregatie

Onderwijssegregatie kan in theorie aanzienlijke gevolgen hebben voor zowel individuele leerlingen als de samenleving als geheel. Ten eerste kan segregatie een bedreiging vormen voor sociale cohesie in de samenleving. Als leerlingen opgroeien in sociaal en cultureel homogene groepen, komen zij weinig in aanraking met verschillende achtergronden en perspectieven. Dit kan leiden tot gebrek aan wederzijds begrip en eventueel ook tot onderlinge sociale spanningen op latere leeftijd (Putnam, 2007).

Ook kan onderwijssegregatie leiden tot kansenongelijkheid, omdat belangrijke voorzieningen of maatschappelijke problemen, bijvoorbeeld het lerarentekort, niet gelijk verdeeld zijn over scholen. Leerlingen met ouders met een lagere sociaaleconomische status of migratieachtergrond hebben meer kans om op scholen terecht te komen met een lerarentekort en krijgen daarmee mogelijk te maken met een lagere onderwijskwaliteit (OECD, 2018).

Hoewel onderwijssegregatie vaak in verband wordt gebracht met kansenongelijkheid en verschillen in onderwijskwaliteit, toont onderzoek naar de gevolgen van onderwijssegregatie voor de ontwikkeling van leerlingen tot op heden geen eenduidige resultaten. Er zijn geen duidelijke aanwijzingen dat gesegregeerde scholen beter of slechter presteren dan niet-gesegregeerde scholen (Bulder et al., 2020).

Daarnaast wordt vaak verondersteld dat onderwijssegregatie een bedreiging vormt voor burgerschapsvorming en sociale cohesie, omdat scholen met een meer homogene leerlingpopulatie minder gelegenheid bieden voor de ontwikkeling van actief burgerschap en sociale integratie. Echter, dit veronderstelde negatieve effect van segregatie op sociale cohesie is nog niet empirisch onderzocht. Er is wel onderzoek gedaan naar de relatie tussen diversiteit van de leerlingpopulatie en burgerschapsvorming. Uit verschillende studies blijkt dat leerlingen beter scoren op burgerschapsvorming naarmate de schoolpopulatie diverser is (Karssen, Van der Veen & Roeleveld, 2011; Karssen, Van der Veen & Volman, 2016; Sincer, Volman, Van der Veen & Severiens, 2021).

Ondanks het ontbreken van duidelijke empirische evidentie kunnen zorgen over de negatieve gevolgen van onderwijssegregatie aanleiding gegeven tot het nemen van maatregelen, zowel op lokaal als landelijk niveau.

Maatregelen tegen onderwijssegregatie

Het effectief aanpakken van onderwijssegregatie blijkt in de praktijk lastig. De oorzaken van onderwijssegregatie zouden kunnen worden aangepakt met een combinatie van maatregelen, zoals het beïnvloeden van oudervoorkeuren, het reguleren van schoolkeuze, het beperken van woonsegregatie, en het aanpassen van het toelatingsbeleid van scholen (zie bijvoorbeeld De Hek et al., 2024). Beleidsmaatregelen richten zich vaak op het beïnvloeden van schoolkeuze, bijvoorbeeld door ouders te informeren of door initiatieven te ondersteunen die meer gemengde leerlingpopulaties aantrekken. Gemeenten kunnen hierin een rol spelen door centraal aanmeldbeleid te implementeren of scholen met homogene populaties aantrekkelijker te maken voor een diversere populatie. Er is echter weinig onderzoek naar de effectiviteit van dergelijke maatregelen. Verder kan het beperken van woonsegregatie, bijvoorbeeld bij nieuwbouwprojecten, ook bijdragen aan minder segregatie in scholen. Andere maatregelen, zoals het later indelen van leerlingen op niveau en het gebruik van brede brugklassen, kunnen de segregatie in het voortgezet onderwijs verminderen. Het blijft echter moeilijk te voorspellen welke maatregelen effectief zullen zijn, gezien de autonomie van de betrokken actoren (ouders, scholen), de specifieke context van de gemeente en het complexe samenspel van belangen en keuzes die vaak een rol spelen.

Aanleiding onderzoek naar segregatie po/vo 2017-2024

De Inspectie van het Onderwijs concludeerde in 2020 dat onderwijssegregatie tussen 2009-2010 en 2018-2019 onverminderd hoog was. In december 2020 werd een beleidsagenda tegen segregatie in het funderend onderwijs aan de Tweede Kamer gestuurd door de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media (OCW, 2020). In deze beleidsagenda werd onderwijssegregatie benoemd als een risico voor sociale cohesie en als mogelijke versterker van kansenongelijkheid, omdat het kan leiden tot kwaliteitsverschillen tussen scholen.

Om segregatie aan te pakken, werden drie maatregelen voorgesteld, waarbij de Gelijke Kansen Alliantie (GKA) werd betrokken:

- Versterking van het toezicht op de Lokale Educatieve Agenda;
 - Verbetering van het toelatingsbeleid;
 - Een monitor om de landelijke en regionale ontwikkelingen in onderwijssegregatie in kaart te brengen.
- In reactie hierop hebben we de ontwikkelingen op het gebied van onderwijssegregatie in het primair en voortgezet onderwijs van 2022 tot en met 2025 jaarlijks geanalyseerd. Dit eindrapport is het laatste rapport en doet verslag van segregatie in het funderend onderwijs tussen schooljaar 2017-2018 en 2023-2024.

2 Het meten van onderwijssegregatie

Van sinds 2021 brengen we met een consortium van onderzoekers jaarlijks de stand van zaken rondom segregatie in het Nederlandse basisonderwijs en voortgezet onderwijs in kaart. Hiermee kunnen we ontwikkelingen in onderwijssegregatie in Nederland volgen. De huidige monitorrapportage doet verslag van de stand van zaken in schooljaar 2023-2024. We vergelijken dit schooljaar met de situatie in 2017-2018, 2021-2022, en 2022-2023 om zo in beeld te brengen of er laatste jaren verschuivingen zijn geweest.

We gaan in op segregatie naar inkomen en opleidingsniveau van ouders, en migratieachtergrond¹ in basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs (locatieniveau). Ook zoomen we in op de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam) ofwel de G4 en maken we vergelijkingen naar stedelijkheid van gemeenten. In het basisonderwijs gaan we nader in op denominatie en in het voortgezet onderwijs op schooltype.

We lichten eerst de definities en de aanpak toe zoals we die in deze een voorgaande rapportages hebben toegepast. Vervolgens tonen we de resultaten voor basisonderwijs (hoofdstukken 3 en 4) en voortgezet onderwijs (hoofdstukken 5 en 6).

1.1 Kenmerken

Onderwijssegregatie gaat over het verschijnsel dat kinderen met bepaalde structurele achtergrondkenmerken ongelijk verdeeld zijn over scholen. Voor wat betreft de effecten daarvan op ongelijke onderwijskansen zijn sociale herkomst (opleidingsniveau en inkomen ouders) en migratieachtergrond met name relevant. We kijken daarom naar onderwijssegregatie aan de hand van dit drietal kenmerken: opleidingsniveau van ouders, inkomen van ouders en migratieachtergrond van ouders.

Om onderwijssegregatie in kaart te brengen is een veelgebruikte benadering om te werken met drie categorieën, waarbij de twee uiterste categorieën met elkaar vergeleken worden, omdat in deze uitersten segregatie zich doorgaans het sterkst laat zien (SCP, 2021; Boterman, 2019). Bij het monitoren van onderwijssegregatie wordt steeds gekeken in hoeverre de eerste en de derde groep evenredig verdeeld zijn over scholen en elkaar tegenkomen op school. Voor elk van de drie kenmerken waar we ons op richten (opleidingsniveau ouders, inkomen ouders en migratieachtergrond) hebben we daarom een driedeling gemaakt. De driedelingen die in het dit rapport worden gebruikt, zijn gebaseerd op een combinatie van conventies in bestaande literatuur en inzichten vanuit huidige maatschappelijke en politieke ontwikkelingen. We kiezen hiervoor, omdat het monitoronderzoek de komende jaren (in ieder geval tot en met 2025, met waarschijnlijke voortzetting daarna) jaarlijks wordt uitgevoerd en daarmee toekomstbestendig dient te zijn. Om de ontwikkelingen in onderwijssegregatie goed te kunnen volgen, streven we naar indelingen en definities die de komende jaren houdbaar zijn en niet gaandeweg aangepast dienen te worden. Deze indelingen zijn dus deels 'nieuw', en worden bijvoorbeeld (nog) niet gebruikt in onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs. Per kenmerk leggen we uit hoe we tot een indeling zijn gekomen.

Inkomen ouders

Voor het inkomen van de ouders wordt het gestandaardiseerde inkomen gebruikt². Dit houdt in dat het besteedbaar inkomen is gecorrigeerd voor de grootte en samenstelling van het huishouden waartoe

1. Het CBS gaat in 2022 over op een andere manier van publiceren over wat tot nu toe de 'bevolking met een westerse of niet-westerse migratieachtergrond' werd genoemd. Vanaf 2022 zal geleidelijk de term 'migratieachtergrond' vervangen worden door 'migrant' en 'kind van migrant(en)'. Ook stapt men af van de indeling westers/ niet westers en wordt in het vervolg een indeling gebruikt naar herkomstland die is opgebouwd uit vier niveaus. Omdat deze ontwikkeling nog niet voltooid is, spreken wij in dit werkdocument nog van 'migratie-achtergrond'.

2. In de administratieve data van CBS ontbreekt voor een klein deel van de leerlingen gegevens over inkomen van de ouders (basisonderwijs: 1% in 2017-2018, 5% in 2021-2022; voortgezet onderwijs: 2% in 2017-2018, 2% in 2021-2022). Leerlingen van wie gegevens missen zijn niet meegenomen in de analyses.

leerlingen behoren. Om tot drie inkomensgroepen te komen, moet er een indeling gemaakt worden waarbij er een verdeling ontstaat van laag-midden-hoog. In onderzoek wordt soms de hoogste en laagste 20 percentiel genomen (bv. Inspectie van het Onderwijs, 2022); soms de hoogste en laagste 25 percentiel (zie bv. Boterman, 2019). In het huidige onderzoek kiezen we voor de hoogste en laagste 25 percentiel, om zo (iets) grotere groepen mee te kunnen nemen in de vergelijking die iets minder gevoelig zijn voor tussentijdse verschuivingen dan bij een 20-60-20 aanpak. De drie categorieën zijn daarmee als volgt ingedeeld:

- Laagste 25 percentiel;
- Middelste 50 percentiel;
- Hoogste 25 percentiel.

Opleidingsniveau ouders

Traditioneel is in onderzoek naar segregatie naar opleidingsniveau onderscheid gemaakt naar 'laag opgeleid' en 'hoog opgeleid'. Deze benaming is momenteel onderwerp van maatschappelijke en politieke discussie, omdat deze een onbedoelde, normatieve rangorde zou suggereren (hoog is beter dan laag), en omdat de term laagopgeleid onnodig kwetsend of stigmatiserend zou kunnen zijn (zie bijvoorbeeld Volkskrant 8-10-2021, AD 29-1-2019). Ook zijn er voorstellen voor alternatieven, zoals praktisch versus theoretisch opgeleid, maar daarover is momenteel nog geen consensus. Hoewel er dus nog geen algemeen aanvaard alternatief is voor de indeling laag-hoog, willen we de bewoordingen laag en hoog zoveel mogelijk vermijden, en in plaats daarvan zo concreet mogelijk benoemen welke opleiding bedoeld wordt³. In dit rapport kiezen we er ten eerste voor ons te richten op de indeling naar startkwalificatie, omdat dit een door de overheid vastgestelde 'grens' is van een diploma dat minimaal behaald dient te worden om naar verwachting duurzaam deel te kunnen nemen aan de arbeidsmarkt (CPB, 2018). Ook kijken we naar het hoger onderwijs, omdat een diploma in het hoger onderwijs gemiddeld genomen hogere inkomens en meer werkzekerheid met zich meebrengt dan een ander diploma (zie bv. CBS, 2020). We hanteren daarom de volgende drie categorieën voor opleidingsniveau ouders⁴:

- 1) Ouders hebben beiden geen startkwalificatie behaald;
- 2) Minimaal één ouder heeft een startkwalificatie of opleiding mbo 3/4 behaald, maar geen van beide ouders heeft een opleiding in het hoger onderwijs (hbo, wo) behaald;
- 3) Minimaal één ouder heeft een opleiding in het hoger onderwijs (hbo of wo) behaald.

In dit onderzoek spreken we dus bijvoorbeeld van 'ouders die beide geen startkwalificatie hebben behaald', en niet van 'laagopgeleide ouders'.

Migratieachtergrond

In de nieuwe indeling van CBS naar migratieachtergrond wordt afgestapt van het onderscheid naar eerste en tweedegeratie migratieachtergrond, en verdwijnt ook de indeling naar westers- en niet westerse migratieachtergrond. Vanaf 2022 zal geleidelijk de term 'migratieachtergrond' vervangen worden door 'migrant' en 'kind van migrant(en)'. Ondanks dat dit proces de komende jaren - tijdens de looptijd van het onderzoek - nog in ontwikkeling is, sluiten we nu alvast zoveel mogelijk aan bij deze nieuwe indeling. Tegelijkertijd houden we rekening met de insteek van het voorliggende onderzoek, waarbij kenmerken van ouders van leerlingen steeds centraal staan (zoals ook bij opleidingsniveau en inkomen). In het onderzoek is er daarom voor gekozen om op basis van het geboorteland van de ouders een driedeling te maken. De indeling naar migratieachtergrond die gebruikt wordt is:

- Leerlingen met ouders die beiden in Nederland geboren zijn;
- Leerlingen met een ouder die in Nederland geboren is en een ouder die in het buitenland geboren is;
- Leerlingen met ouders die beiden in het buitenland geboren zijn.

3. Lastig hierbij is dat ook in de benamingen van sectoren en opleidingen de onbedoelde rangorde terug te vinden is (bv. hoger onderwijs).

4. In de administratieve data ontbreekt voor een klein deel van de leerlingen gegevens over opleiding (basisonderwijs: 12% in 2017-2018, 9% in 2021-2022; voortgezet onderwijs: 20% in 2017-2018, 15% in 2021-2022). Leerlingen van wie gegevens missen zijn niet meegenomen in de analyses.

5. Om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de nieuwe indeling van CBS richten we ons nu primair op het geboorteland van de ouders. Voor een verdiepende analyse zou het interessant zijn om ook naar het geboorteland van de grootouders te kijken, om zo onderscheid te kunnen maken naar leerlingen met een tweede- en derde generatie migratieachtergrond. In het huidige rapport gaan we daar verder niet op in.

Stedelijkheid

Het CBS hanteert een vijfdeling in stedelijkheid. Om tot deze vijfdeling te komen wordt de 'omgevingsadressendichtheid' gebruikt. De omgevingsadressendichtheid is het aantal adressen binnen een cirkel met een straal van één kilometer rondom een adres, gedeeld door de oppervlakte van de cirkel. De stedelijkheidsgraad wordt vervolgens berekend door de numerieke waarde van de omgevingsadressendichtheid van steden te categoriseren in vijf verschillende categorieën: zeer sterk stedelijk, sterk stedelijk, matig stedelijk, weinig stedelijk en niet stedelijk.

Denominatie

In het basisonderwijs kijken we naar de rol van denominatie in de segregatie. We doen dit omdat we uit eerder onderzoek weten dat denominatie een rol kan spelen in het ontstaan van segregatie. Ouders verschillen in voorkeuren die zij hebben (bijvoorbeeld: voorkeur voor antroposofisch onderwijs) en deze voorkeuren kunnen samenhangen met bepaalde kenmerken van ouders (bijvoorbeeld: een opleiding gevolgd in het hoger onderwijs). Naarmate scholen een meer homogene groep ouders aantrekken dragen deze scholen sterker bij aan segregatie (Boterman & de Wolf, 2018).

Rooms-Katholieke basisscholen (30%) vormen samen met de openbare (31%) en protestants-christelijke basisscholen (30%) de grootste groep in 2021 (zo'n 91% van het totaal)⁶. Deze drie denominaties vertegenwoordigen het grootste gedeelte van het Nederlandse basisonderwijs. We hebben denominatie opgedeeld in een aantal categorieën, waarbij we aansluiten bij indelingen die gebruikt zijn in eerder onderzoek naar segregatie in Nederland. We geven hier weer welke scholen onder deze categorieën vallen.

OPENBAAR
• Openbaar
• Samenwerking openbaar en protestants-christelijk
• Samenwerking openbaar en Rooms-Katholiek
PROTESTANTS-CHRISTELIJK
• Protestants-christelijk
ROOMS-KATHOLIEK
• Rooms-katholiek
KLEIN CHRISTELIJK
• Interconfessioneel
• Evangelisch
• Evangelische broedergemeenschap
• Gereformeerd vrijgemaakt
• GVE (alleen 2021)
• Reformatorisch
• Samenwerking PC, RK
KLEIN RELIGIEUS
• Hindoeïstisch
• Islamitisch
• Joods
ALGEMEEN BIJZONDER
• Algemeen bijzonder
• Antroposofisch
• Samenwerking PC, RK, Alg. Bijz.
• Overig (vanaf 2023-2024)

6. Bron: DUO, 2021.

Algemeen bijzondere scholen zijn doorgaans niet gebonden aan een levensbeschouwelijke of maatschappelijke stroming, maar zijn 'neutraal'. Meestal gaat het om scholen met een bijzonder onderwijsconcept, zoals Dalton-, Montessori- en Jenaplanonderwijs. Hoewel de Vrijescholen wel een levensbeschouwelijke grondslag hebben (antroposofisch), behoren deze meestal tot de denominatie 'Algemeen bijzonder'.

Schooltype vo

Ook kijken we binnen de G4 naar de rol van schooltype in de onderwijssegregatie. School-type speelt in het voortgezet onderwijs een belangrijke rol bij segregatie. Omdat het inkomen van de ouders en de migratieachtergrond aan schooltype zijn gerelateerd veroorzaakt schooltype in het voortgezet onderwijs als het ware automatisch een zekere mate van segregatie (Werfhorst et al., 2015). We hebben schooltype opgedeeld in een aantal categorieën, op basis van het aantal scholen in Nederland dat hetzelfde aanbod aan schooltypen heeft. Bestaande categorieën waar slechts een beperkt aantal scholen een aanbod voor hebben, zijn samengevoegd om te voorkomen dat er kans is op onbetrouwbare resultaten. We geven hier weer welke categorieën onder welk schooltype vallen.

ONBEKEND
Schooltype op de school is onbekend bij DUO
PRAKTIJKONDERWIJS
• School biedt alleen praktijkonderwijs aan
VMBO BREED School biedt zowel:
• Praktijkonderwijs
• Vmbo-basis
• Vmbo-kader
• Vmbo-gemengd
• Vmbo-theoretisch
VMBO-THEORETISCH School biedt zowel:
• Vmbo-theoretische leerweg
• Vmbo-gemengde leerweg
VMBO BREED + HAVO School biedt zowel:
• Vmbo-basis
• Vmbo-kader
• Vmbo-gemengd
• Vmbo-theoretisch
• Havo
BREDE SCHOOL School biedt zowel:
• Praktijkonderwijs
• Vmbo-basis
• Vmbo-kader
• Vmbo-gemengd
• Vmbo-theoretisch
• Havo
• Vwo
VMBO-T, HAVO EN VWO School biedt zowel:
• Vmbo-gemengd
• Vmbo-theoretisch
• Havo
• Vwo
HAVO EN VWO School biedt zowel:
• Havo
• Vwo
VWO
• School biedt alleen vwo aan

1.2 Indices

We werken met twee indices voor onderwijssegregatie op gemeenteniveau (zie technische bijlage A van het eerste monitorrappport voor literatuurstudie naar indices)

- Index voor dissimilariteit (DI): hoeveel leerlingen moeten overstappen naar een andere school voor een gelijke verdeling binnen een gemeente.
- Index voor interactie (II): hoeveel kans heeft een leerling met een bepaalde achtergrond om leerlingen met een andere achtergrond tegen te komen op school binnen een gemeente.

Dissimilariteit

De index voor dissimilariteit loopt van 0 tot 1. Als er in een gemeente geen sprake is van onderwijssegregatie, en alle scholen binnen een gemeente vormen een evenredige afspiegeling van de populatie in de gemeente, dan heeft de DI een waarde van 0. Indien er sprake is van volledige onderwijssegregatie, dan heeft de DI een waarde van 1. Als het bijvoorbeeld zou gaan om een gemeente met twee scholen, dan moet bij volledige segregatie van beide scholen de helft (50%) van de leerlingen van school wisselen om tot een evenredige verdeling te komen. De DI is dan $0,50+0,50 = 1$. Bij gedeeltelijke onderwijssegregatie, bijvoorbeeld een DI van 0,60, geldt dat van beide scholen 30 procent van de leerlingen moet wisselen om tot een evenredige verdeling (zoals de verdeling in de populatie van de gemeente) te komen. Hoe hoger deze index, hoe hoger de onevenredigheid waarmee leerlingen verdeeld zijn over scholen.

De dissimilariteitsindex wordt op gemeentelijk niveau berekend. Om een landelijk beeld te kunnen tonen, zijn deze indexen bij elkaar opgeteld en gemiddeld. Hierbij is rekening gehouden met het aantal scholen in de gemeente, waarbij gemeenten met een hoger aantal scholen zwaarder meewegen in het berekende gemiddelde dan gemeenten met een lager aantal scholen. Ook voor stedelijkheid is gebruik gemaakt van een gewogen gemiddelde van gemeentelijke indexen. Voor het basisonderwijs zijn we uitgegaan van de gehele leerlingpopulatie in het betreffende schooljaar. Voor het voortgezet onderwijs zijn we uitgegaan van de leerlingen in leerjaar 1 en 2 in het betreffende schooljaar. In het voortgezet onderwijs is hiervoor gekozen, omdat er vanaf leerjaar 3 sprake is van verdeling naar niveau, wat de segregatie beïnvloed. Daarnaast zitten de leerlingen vanaf leerjaar 3 soms op een andere vestiging dan dat zij in de brugklas zaten.

Interactie

De schaal voor interactie loopt ook van 0 tot 1. Bij geen interactie (en totale isolatie) neemt deze index de waarde 0 aan: de kans dat bijvoorbeeld een leerling met ouders met een laag inkomen op school een leerling met ouders met een hoog inkomen tegenkomt (ermee interacteert) is dan 0. Als deze index voor interactie naar inkomen bijvoorbeeld de waarde 0,20 heeft, dan betekent dit dat de kans dat een leerling met ouders met een laag inkomen op school een leerling met ouders met een hoog inkomen tegenkomt 20 procent is. Dit mag ook als volgt geïnterpreteerd worden: van elke 100 leerlingen die een leerling met ouders met een laag inkomen op school tegenkomt, hebben 20 leerlingen ouders met een hoog inkomen. Deze schaal is niet 'symmetrisch'; de kans dat een leerling met ouders met een laag inkomen, een leerling met ouders met een hoog inkomen tegenkomt neemt een andere waarde aan dan de omgekeerde kans (de kans dat een leerling met ouders met een hoog inkomen, een leerling met ouders met een laag inkomen tegenkomt). Bij de resultaten wordt steeds aangegeven om welke kans het gaat. Hoe hoger deze index, hoe groter de kans dat leerlingen met verschillende achtergrondkenmerken elkaar tegenkomen.

De interactieindex wordt eveneens op gemeentelijk niveau berekend. Om een landelijk beeld te kunnen tonen, zijn deze indexen bij elkaar opgeteld en gemiddeld. Hierbij is rekening gehouden met het aantal scholen in de gemeente, waarbij gemeenten met een hoger aantal scholen zwaarder meewegen in het berekende gemiddelde dan gemeenten met een lager aantal scholen. Ook voor stedelijkheid is gebruik gemaakt van een gewogen gemiddelde van gemeentelijke indexen.

Ook bij de interactieindex zijn we voor het basisonderwijs uitgegaan van de gehele leerlingpopulatie en voor het voortgezet onderwijs zijn we uitgegaan van de leerlingen in leerjaar 1 en 2 in het betreffende schooljaar.

Relatie dissimilariteit en interactie

Hoewel beide indices onderwijssegregatie meten, verwijzen ze naar een andere dimensie daarvan. Dissimilariteit gaat (alleen) over de verdeling van de twee uiterste groepen over de scholen, zonder rekening te houden met de middengroep, of de populatieaantallen als geheel. Interactie houdt ook rekening met de grootte van de middengroep, omdat deze mede bepaalt hoe groot de kans is dat twee leerlingen met verschillende kenmerken elkaar treffen op school. De index voor interactie is ook gevoeliger voor de relatieve omvang van groepen met bepaalde kenmerken in de populatie dan dissimilariteit.

Bijdrage van denominatie en schooltype aan dissimilariteit

Voor het basisonderwijs hebben we voor de G4 berekend wat de bijdrage is van denominatie aan de onevenredige verdeling (dissimilariteit) in deze vier gemeenten. Voor het voortgezet onderwijs hebben we hetzelfde gedaan voor schooltype. Uit eerder onderzoek weten we dat segregatie een gevolg is van woonsegregatie en keuzegedrag van ouders. Hierbij kunnen bepaalde scholen waar ouders bewust voor kiezen sterker bijdragen aan onderwijssegregatie dan scholen waar ouders niet bewust voor kiezen. De komende jaren is het doel deze beide oorzaken van segregatie nader in kaart te brengen. Een eerste stap is het monitoren van de relatieve bijdrage van denominatie in het basisonderwijs en schooltype in het voortgezet onderwijs, waarbij we de aanpak volgen van Boterman (2018) (zie bijlage A voor analysestrategie).

Duiding van de waarden van indices

Omdat het in dit onderzoek om populatiedata gaat, is elk verschil dat wordt gevonden betekenisvol (of 'significant'). Beide gehanteerde indices lopen van 0 tot 1, en geven een proportie of kans aan. Om te duiden of een verschil klein of groot is, hanteren we de volgende vuistregels. Verschillen (bijv. tussen jaren of gebieden) die kleiner zijn dan 0,01 worden niet benoemd. Verschillen van 0,01 en 0,02 worden gezien als 'klein'. Verschillen van 0,03 of groter worden geïnterpreteerd als 'substantieel'. Het gaat dan om een verschil van 1,5 procent van leerlingen dat zou moeten wisselen van school voor een evenredige verdeling. We sluiten hiermee zo goed mogelijk aan bij conventies in de literatuur, in de wetenschap dat deze (deels) arbitrair zijn.

3 SEGREGATIE IN HET BASISONDERWIJS

3.1 Inkomen ouders

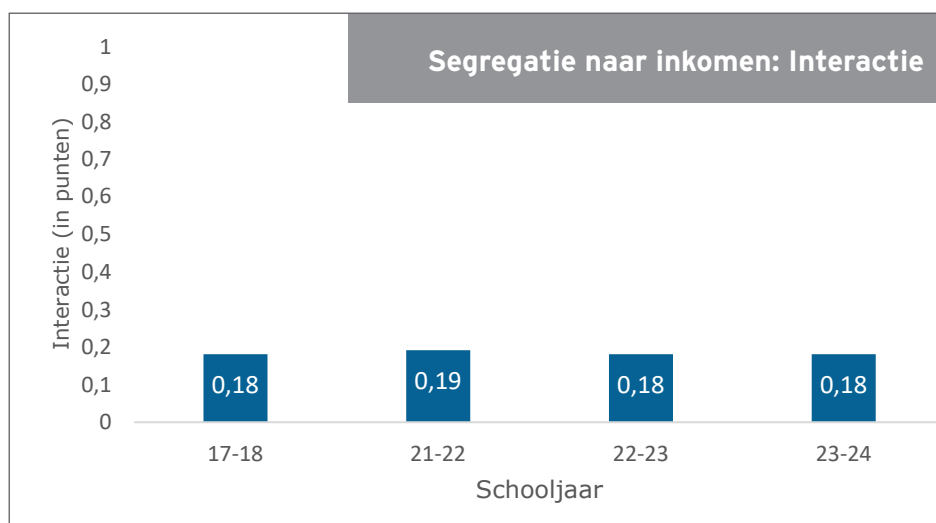
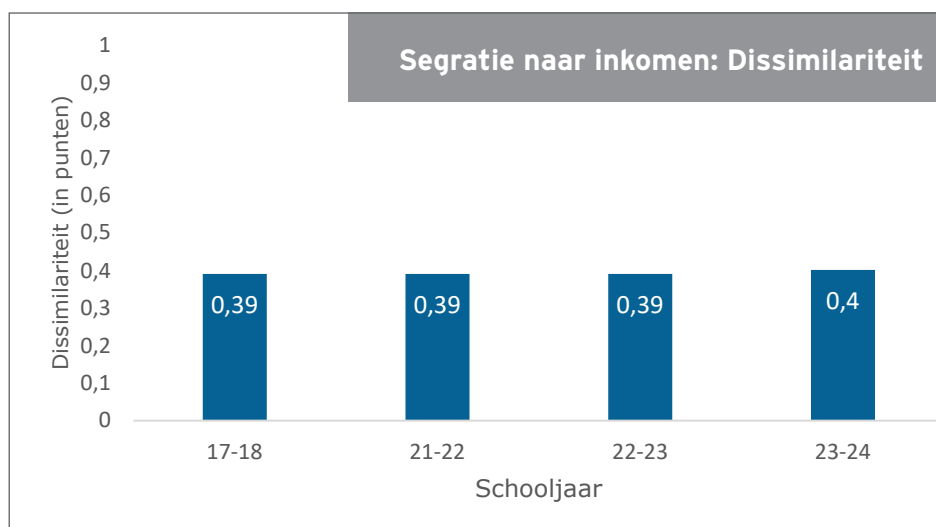
In tabel 3.1.1 wordt voor leerlingen in het basisonderwijs de verdeling getoond van het inkomen van de ouders (in groepen). Tussen 2017-2018 en 2023-2024 zijn er landelijk nauwelijks verschillen waar te nemen. De waarden wijken iets af van de in paragraaf 1.1 getoonde waarden omdat die indeling gebaseerd is op de totale Nederlandse populatie, en tabel 3.1.1 alleen de verdeling van deze kenmerken laat zien bij ouders van leerlingen in het basisonderwijs (deelpopulatie).

	Laag inkomen	Midden inkomen	Hoog inkomen
2017-2018	22%	53%	25%
2021-2022	21%	54%	25%
2022-2023	21%	54%	25%
2023-2024	20%	55%	25%

TABEL 3.1.1
VERDELING VAN OUDERS VAN LEERLINGEN OVER DE INKOMENSGROEPEN LAAG, MIDDEN EN HOOG IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (LANDELIJK).

In de analyse gaan we steeds in op de vraag in hoeverre leerlingen met ouders met een laag inkomen en leerlingen met ouders met een hoog inkomen evenredig verdeeld zijn over scholen en hoe groot de kans is dat zij elkaar tegenkomen op school.

Landelijk beeld

FIGUUR 3.1.1
SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, LANDELIJK BEELD, SCHOOL-JAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN GEZAMENLIJK INKOMEN VAN DE OUDERS. HOOG INKOMEN (BOVENSTE 25 PERCENTIELEN) EN LAAG INKOMEN (ONDERSTE 25 PERCENTIELEN).

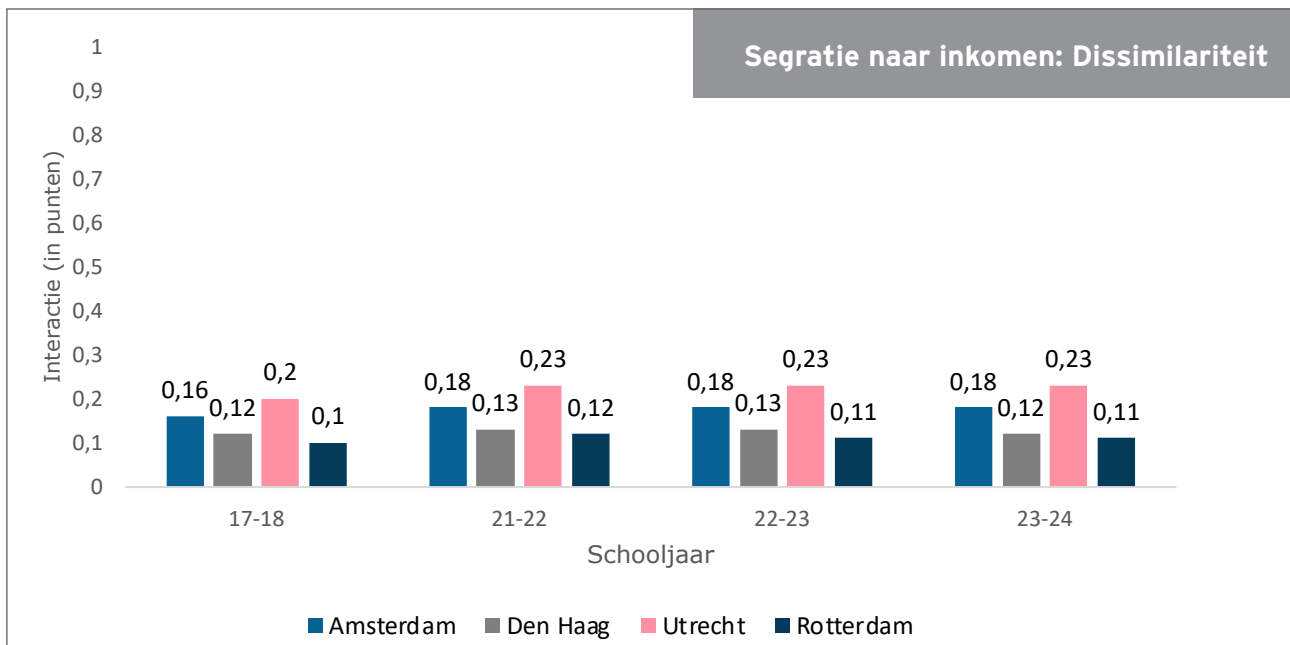
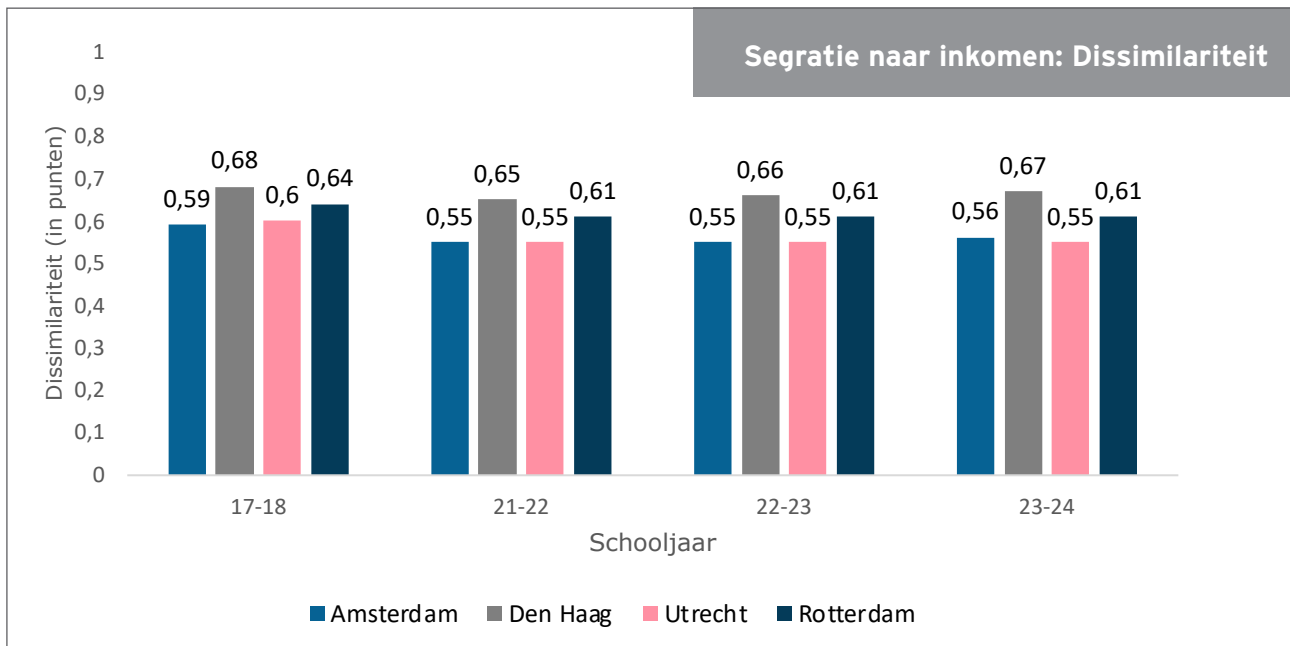
Landelijk gezien is de segregatie (dissimilariteit) naar inkomen in 2023-2024 iets hoger dan in de andere drie meetjaren. De index is gestegen van 0,39 naar 0,40. Dit betekent dat in 2023-2024 landelijk 20 procent van de basisschoolleerlingen van wie de ouders in de categorie laag inkomen en hoog inkomen vallen van school moeten wisselen om tot een even-wichtige verdeling te komen. Daarnaast zien we dat een leerling met ouders met een laag inkomen 18 procent (2017-2018, 2022-2023 en 2023-2024) tot 19 procent (2021-2022) kans heeft op school een leerling tegen te komen met ouders die een hoog inkomen hebben. Met andere woorden, van elke 100 leerlingen die een leerling met ouders met een laag inkomen tegenkomt, hebben 18 tot 19 leerlingen ouders met een hoog inkomen. De verschillen tussen gebieden en gemeenten zijn echter groot zoals we in de volgende paragrafen zullen laten zien.

G4

Tabel 3.1.2 laat zien dat er tussen 2017-2018 en 2023-2024 in Amsterdam en Utrecht het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen iets kleiner is geworden en het aandeel leerlingen met ouders met een hoog inkomen iets groter geworden is. In Den Haag en Rotterdam is het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen tussen 2017-2018 en 2021-2022 licht gedaald is en daarna tot 2023-2024 gelijk gebleven is. Voor leerlingen met ouders met een hoog inkomen is in Rotterdam eenzelfde patroon te zien. In Den Haag is dit aandeel alleen in 2021-2022 iets hoger, maar is het gelijk in de andere drie jaren.

		Laag inkomen	Midden inkomen	Hoog inkomen
Amsterdam	2017-2018	36%	36%	28%
	2021-2022	34%	37%	30%
	2022-2023	34%	36%	30%
	2023-2024	32%	37%	31%
Den Haag	2017-2018	34%	40%	26%
	2021-2022	32%	41%	27%
	2022-2023	33%	41%	26%
	2023-2024	33%	41%	26%
Rotterdam	2017-2018	40%	40%	19%
	2021-2022	36%	43%	21%
	2022-2023	36%	42%	21%
	2023-2024	36%	43%	21%
Utrecht	2017-2018	23%	38%	39%
	2021-2022	21%	38%	41%
	2022-2023	21%	38%	41%
	2023-2024	20%	38%	42%

TABEL 3.1.2
VERDELING VAN OUDERS VAN LEERLINGEN OVER DE INKOMENSGROEPEN LAAG, MIDDEN EN HOOG IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (G4).

FIGUUR 3.1.2
SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, G4, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN GEZAMENLIJK INKOMEN VAN DE OUDERS. HOOG INKOMEN (BOVENSTE 25 PERCENTIELEN) EN LAAG INKOMEN (ONDERSTE 25 PERCENTIELEN).

In de G4 ligt segregatie naar inkomen (variërend van 0,55 tot 0,67) duidelijk hoger dan het landelijk gemiddelde (0,39). Het hoogst is deze vorm van segregatie in Den Haag (0,67 in 2023-2024). Hier zou zo'n 34 procent van de leerlingen uit de categorieën laag inkomen en hoog inkomen van school moeten veranderen om tot een gelijke verdeling te komen. Tussen 2017-2018 en 2021-2022 is segregatie op basis van inkomen gedaald in alle vier de steden. Waar er tussen 2017-2018 en 2021-2022 een daling te zien is in de onderwijssegregatie (dissimilariteit) in alle vier de steden, zet deze daling niet door in 2022-2023. In 2023-2024 is zelfs te zien dat de segregatie in Den Haag is gestegen met 0,01 ten opzichte van het voorgaande jaar.

De kans dat een leerling met ouders met een laag inkomen een leerling met ouders met een hoog inkomen tegenkomt op school, is in de G4 (tussen de 10 en 23%) vaak lager dan het landelijk gemiddelde (tussen de 18 en 19%). Alleen in Utrecht is deze kans alle vier de jaren hoger (20 en 23%). In alle vier de steden is er tussen 2017-2018 en 2021-2022 sprake van een stijging van de kans op interactie, maar deze stijging zet niet door in 2022-2023. In 2023-2024 is daarnaast te zien dat de kans op interactie in Den Haag daalt met 0,01 ten opzichte van 2022-2023. Bij de andere steden blijft deze kans gelijk aan het jaar ervoor.

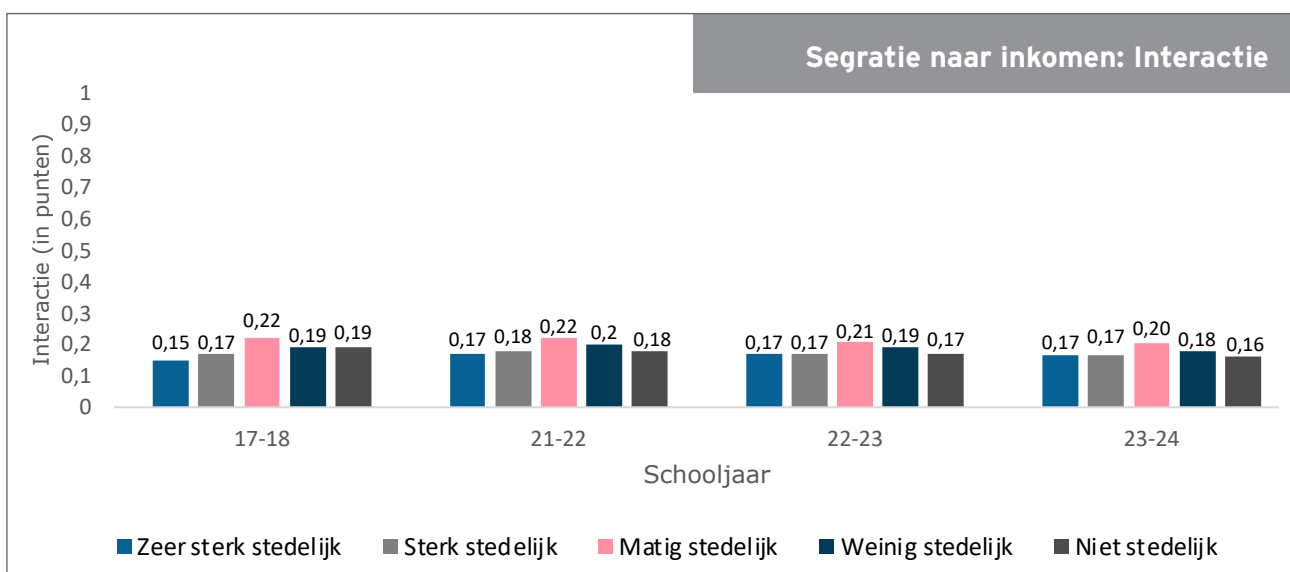
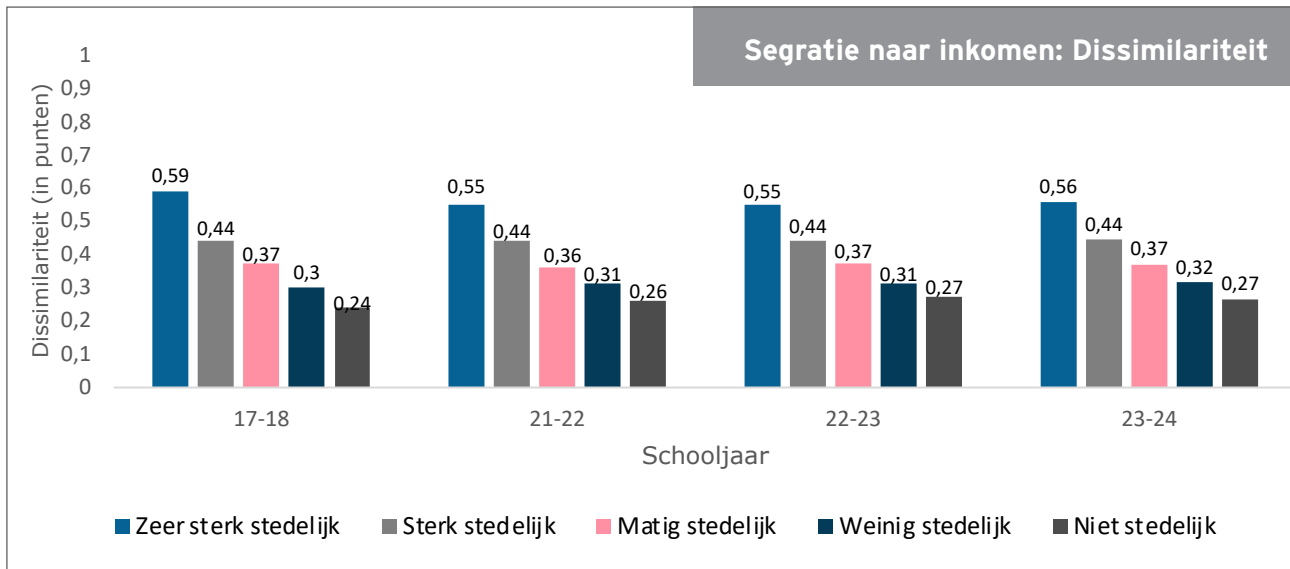
Samenvattend zien we in figuur 3.1.2 dat - op basis van beide indices - de onderwijssegregatie naar inkomen in grote steden hoger is dan het landelijk gemiddelde en dat de segregatie in alle vier de steden wat is gedaald is tussen 2017-2018 en 2021-2022. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 is de dissimilariteit in Den Haag en Amsterdam licht gestegen, en de interactie in Den Haag licht gedaald.

Stedelijke versus niet-stedelijke gebieden

Tabel 3.1.3 laat zien dat de verdeling naar inkomen tussen 2017-2018 en 2021-2022 sterk verschilt naar stedelijkheid: de groep met leerlingen met ouders met een laag inkomen is in niet-stedelijke gebieden veel kleiner (17%) dan in zeer sterk stedelijke gebieden (28%). Een hoog inkomen komt ook in zeer sterk stedelijke gebieden meer voor (29%) dan in niet-stedelijke gebieden (20%). De verdeling naar inkomen is in 2021-2022 bijna gelijk aan de verdeling in 2022-2023 en 2023-2024: er zijn kleine verschillen zichtbaar bij iedere vorm van stedelijkheid behalve bij zeer stedelijke gebieden (waar een stabiel beeld zichtbaar is).

		Laag inkomen	Midden inkomen	Hoog inkomen
Zeer sterk stedelijk	2017-2018	31%	42%	27%
	2021-2022	28%	43%	29%
	2022-2023	28%	43%	29%
	2023-2024	28%	43%	29%
Sterk stedelijk	2017-2018	22%	53%	25%
	2021-2022	21%	54%	25%
	2022-2023	21%	55%	24%
	2023-2024	21%	55%	24%
Matig stedelijk	2017-2018	18%	55%	27%
	2021-2022	16%	57%	27%
	2022-2023	16%	58%	26%
	2023-2024	16%	58%	26%
Weinig stedelijk	2017-2018	17%	59%	23%
	2021-2022	16%	60%	23%
	2022-2023	16%	61%	23%
	2023-2024	16%	62%	22%
Niet stedelijk	2017-2018	18%	62%	20%
	2021-2022	17%	63%	20%
	2022-2023	17%	64%	19%
	2023-2024	17%	65%	19%

TABEL 3.1.3
VERDELING VAN OUDERS VAN LEERLINGEN OVER DE INKOMENSGROEP LAAG, MIDDEN EN HOOG IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (STEDELIJKHEID).

FIGUUR 3.1.3
SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET BASISONDERWIJS: BEELD VAN STEDELIJKE VERSUS NIET-STEDELIJKE GEBIEDEN, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN GEZAMENLIJK INKOMEN VAN DE OUDERS. HOOG INKOMEN (BOVENSTE 25 PERCENTIELEN) EN LAAG INKOMEN (ONDERSTE 25 PERCENTIELEN).

De segregatie naar inkomen, als het gaat om dissimilariteit, verschilt sterk naar stedelijkheid. Hier geldt: hoe stedelijker het gebied, hoe hoger de onderwijssegregatie. In zeer sterk stedelijke gebieden neemt deze maat voor segregatie in schooljaar 2023-2024 een gemiddelde waarde aan van 0,56, terwijl dit in niet-stedelijke gebieden 0,27 is. In de niet-stedelijke gebieden hoeft dus (theoretisch) maar zo'n achtste van de leerlingen uit de hoge en lage inkomenscategorie van school te veranderen om tot een evenredige verdeling te komen, terwijl dit in zeer sterk stedelijk gebieden iets meer dan een kwart is. In de zeer sterk stedelijke gebieden nam de segregatie naar inkomen iets af tussen 2017-2018 en 2021-2022 (van 0,59 naar 0,55), maar deze stijgt licht tussen 2022-2023 en 2023-2024. In niet-stedelijke gebieden nam deze iets toe tussen 2017-2018 en 2021-2022 (0,24 naar 0,26), maar blijft gelijk tussen 2022-2023 en 2023-2024. Daarnaast is te zien dat tussen 2022-2023 en 2023-2024 de segregatie in sterk en matig stedelijke gebieden gelijk is gebleven, terwijl deze in weinig stedelijke gebieden licht is toegenomen (van 0,31 naar 0,32). Er is tussen 2017-2018 en 2021-2022 geen eenduidig patroon te ontdekken. Daarnaast is de onderwijssegregatie (dissimilariteit) tussen 2021-2022 en 2023-2024 nagenoeg gelijk gebleven (alleen verschillen van 0,01 of geen verschil).

Als het gaat om de kans dat een leerling met ouders met een laag inkomen, een leerling met ouders met een hoog inkomen tegenkomt op school, dan zien we dat de relatie met stedelijkheid niet eenvoudig 'hoe meer stedelijk, hoe hoger' is. Deze kans is namelijk het grootst in de matig stedelijke gebieden: 20 in 2023-2024.

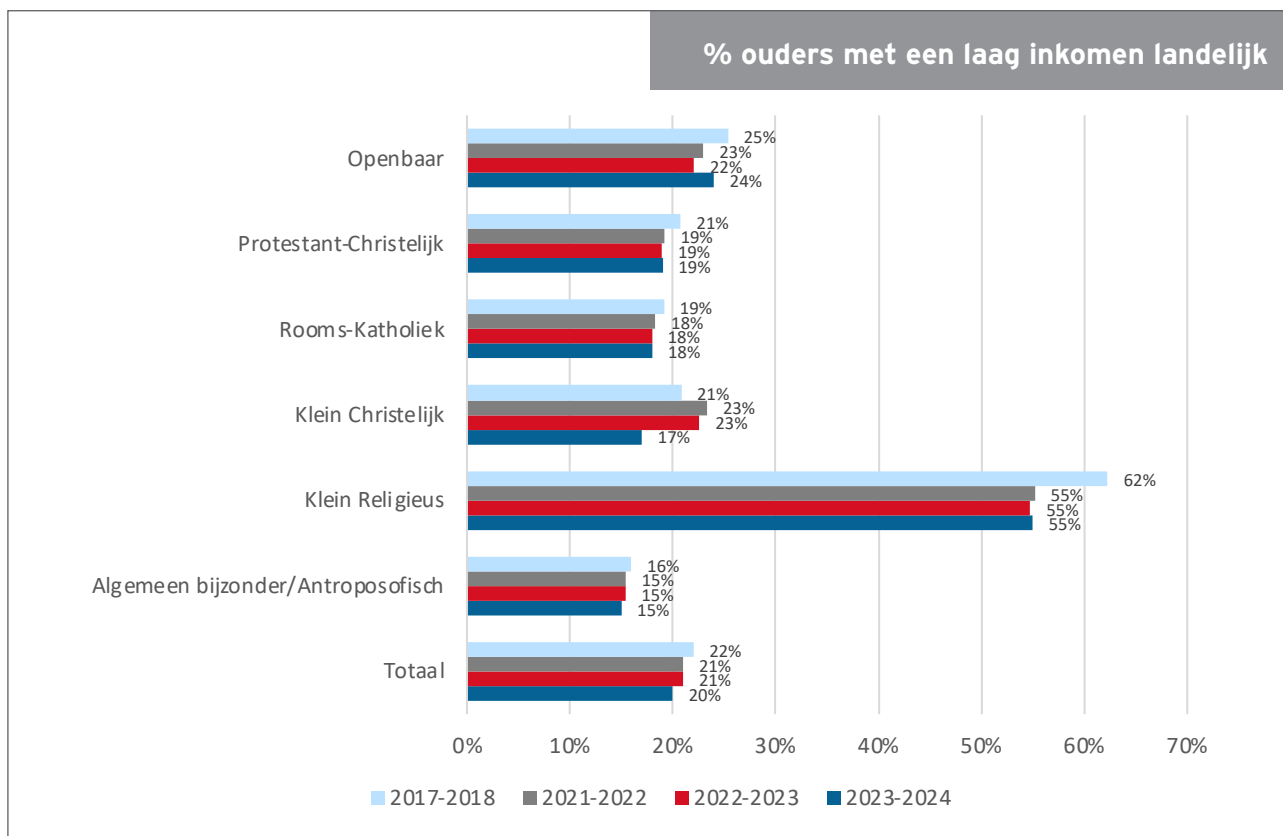
Zowel in zeer sterk stedelijke gebieden als in niet-stedelijke gebieden ligt deze kans iets lager (respectievelijk 0,17 en 0,16). Daarbij is het belangrijk om op te merken dat in niet-stedelijke gebieden relatief minder leerlingen met ouders met een hoog inkomen wonen (19%) dan in zeer sterk stedelijke gebieden (29%). Deze bevinding wijst dus vooral op segregatie in de zeer sterk stedelijke gebieden (zeer sterk stedelijk: 17% ontmoetingskans, terwijl hoge inkomens 29% van de populatie omvatten; niet-stedelijk: 16% ontmoetingskans, terwijl hoge inkomens 19% van de populatie omvatten). Tussen 2017-2018 en 2021-2022 is de kans op interactie in (zeer) stedelijke gebieden iets toegenomen (met 1 à 2 procentpunten), terwijl deze kans in niet-stedelijke gebieden iets afnam (met 1 procentpunt). Tussen 2021-2022 en 2022-2023 is te zien dat de kans op interactie in bijna alle gebieden licht is afgenomen. Naar 2023-2024 zette deze trend zich voort in matig, weinig en niet-stedelijke gebieden. De kans op interactie bleef in (zeer) sterk stedelijke gebieden gelijk.

Samengevat zien we dat onderwijssegregatie naar inkomen sterk verbonden is met stedelijkheid als het gaat om (het ontbreken van) een evenredige verdeling van leerlingen over scholen (dissimilariteit). Echter, de kans dat leerlingen met weinig verdienende ouders, leerlingen tegenkomen met veel verdienende ouders op school, verschilt niet zo sterk naar stedelijkheid, en is het hoogst in matig stedelijke gebieden.

In tabel B1 (bijlage B) geven we een samenvatting van de veranderingen tussen 2017-2018 en 2023-2024 in onderwijssegregatie naar inkomen in het basisonderwijs (landelijk, in de G4 en uitgesplitst naar stedelijkheid).

Denominatie

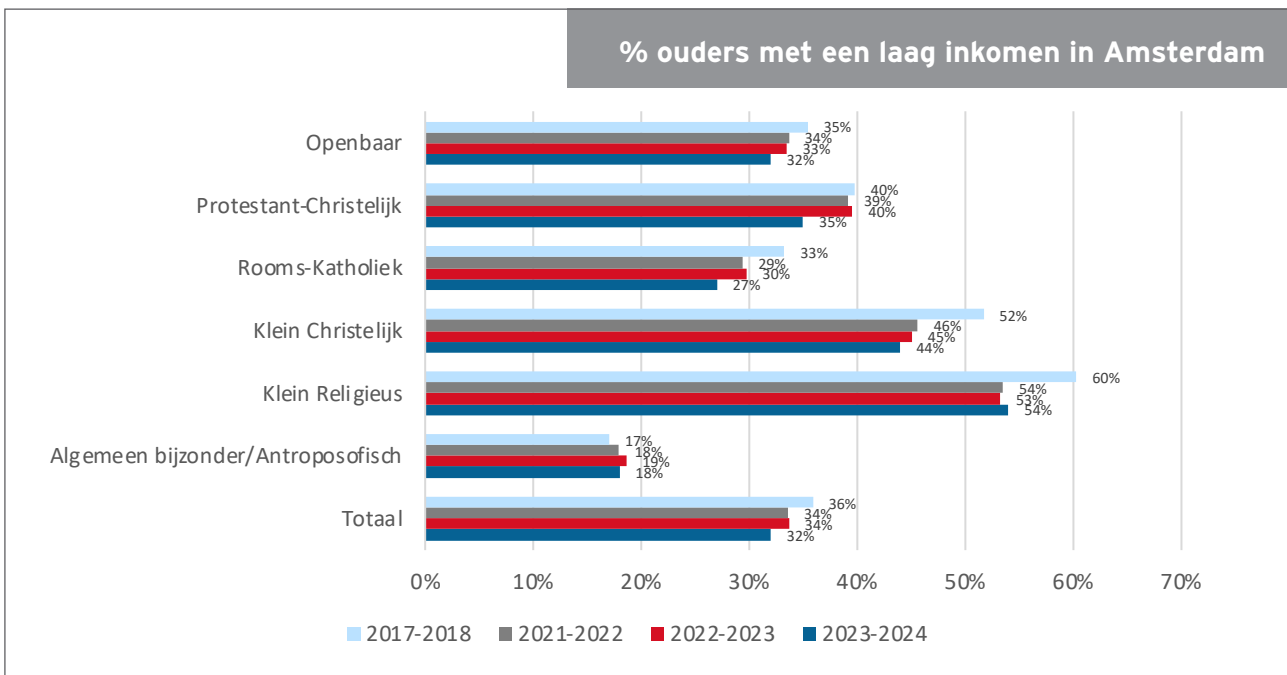
We zagen dat segregatie naar inkomen relatief hoog is in zeer stedelijke gebieden en in de G4, als het om een evenredige verdeling van leerlingen over scholen gaat. In deze paragraaf gaan we in op de vraag of leerlingen op scholen (naar denominatie) evenredig verdeeld zijn. Landelijk is te zien dat de verdeling van leerlingen met ouders met een laag inkomen per denominatie verschilt. Zo is het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen op klein religieuze scholen een stuk groter dan het landelijke aandeel (55% versus 20% in 2023-2024). Opvallend is ook dat dit aandeel bij algemeen bijzondere/antroposofische scholen juist kleiner is dan het landelijk gemiddelde.

FIGUUR 3.1.4
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS MET EEN LAAG INKOMEN, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

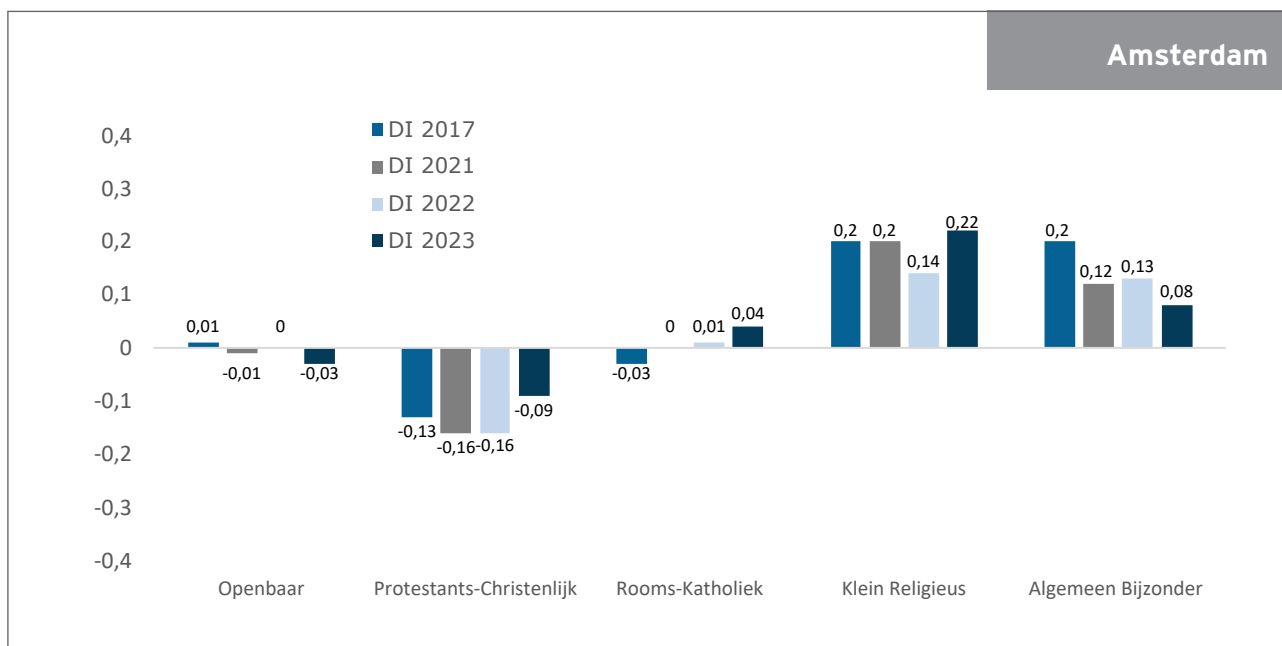
We zoomen daarnaast in op de G4 omdat hier de aantallen leerlingen hoog genoeg zijn om deze percentages te kunnen tonen.

In Amsterdam is te zien dat er in de gehele stad (totaal) een afname was tussen 2017-2018 en 2021-2022 van het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen. Dit aandeel daalde verder tussen 2022-2023 en 2023-2024. In 2023-2024 is het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen het grootst op klein religieuze scholen (54%). Daarbij is ook te zien dat dit percentage is afgenomen sinds 2017 (toen betrof het nog 60%). Niet alleen op klein religieuze scholen, maar ook op klein christelijke scholen en protestant-christelijke scholen is het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen hoger dan het gemeentelijke gemiddelde. Op algemeen bijzondere en antroposofische scholen is het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen het laagst van heel Amsterdam (18% in 2023-2024).

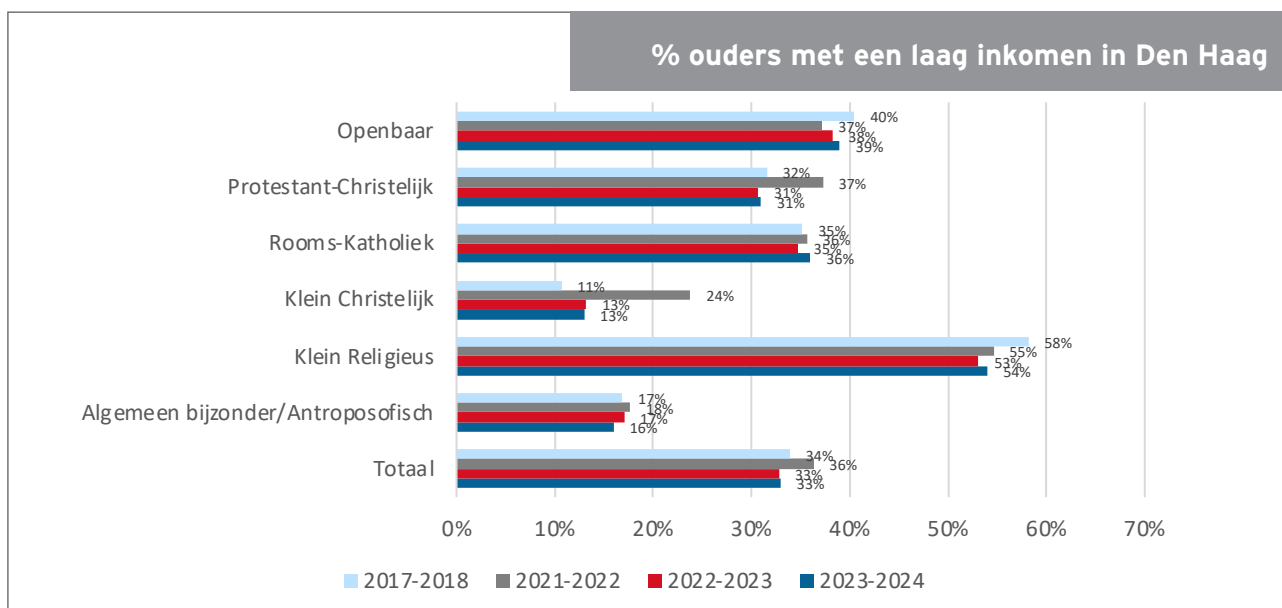
FIGUUR 3.15
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS MET EEN LAAG INKOMEN IN AMSTERDAM, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

Daarnaast is in figuur 3.1.6 de bijdrage van de verschillende denominaties aan de segregatie in Amsterdam zichtbaar. Als alle scholen dezelfde bijdrage zouden hebben aan de segregatie als de protestant-christelijke scholen, dan was de dissimilariteitsindex in 2023-2024 0,09 lager in Amsterdam. Het meest gesegregeerd dat schooljaar zijn de klein religieuze scholen (0,22) en de algemeen bijzondere scholen (0,08). De bijdrage van de klein religieuze scholen aan de segregatie is tussen 2022-2023 en 2023-2024 wel wat toegenomen, terwijl de bijdrage van algemeen bijzondere en protestant-christelijke scholen wat is afgenomen.

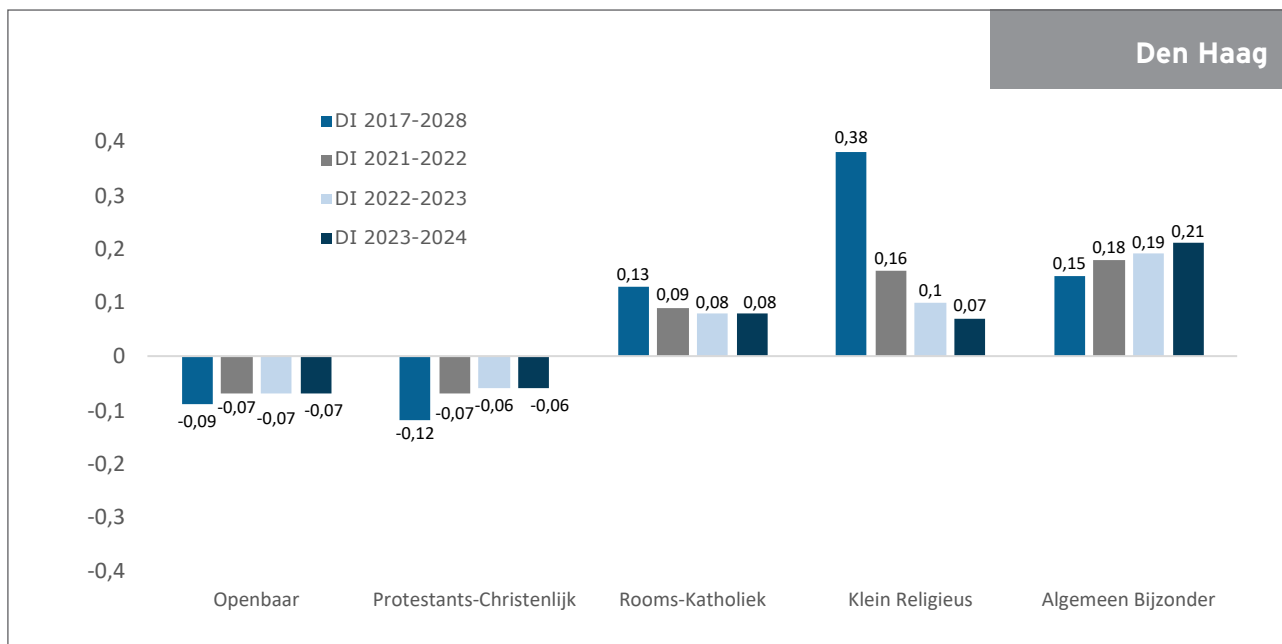
FIGUUR 3.1.6
BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN AMSTERDAM.

In Den Haag is te zien dat er landelijk een daling in het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen optrad tussen 2017-2018 en 2021-2022 (van 34 naar 36%), maar dat dit aandeel weer licht steeg in 2022-2023 (van 36 naar 33%). Op klein religieuze scholen is te zien dat er een hoger aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen is dan in het totale stadsbeeld. Dit is ook bij rooms-katholieke en openbare scholen zo. Op klein christelijke en algemeen bijzondere scholen is het aandeel juist een stuk lager is dan het gemeentelijk gemiddelde.

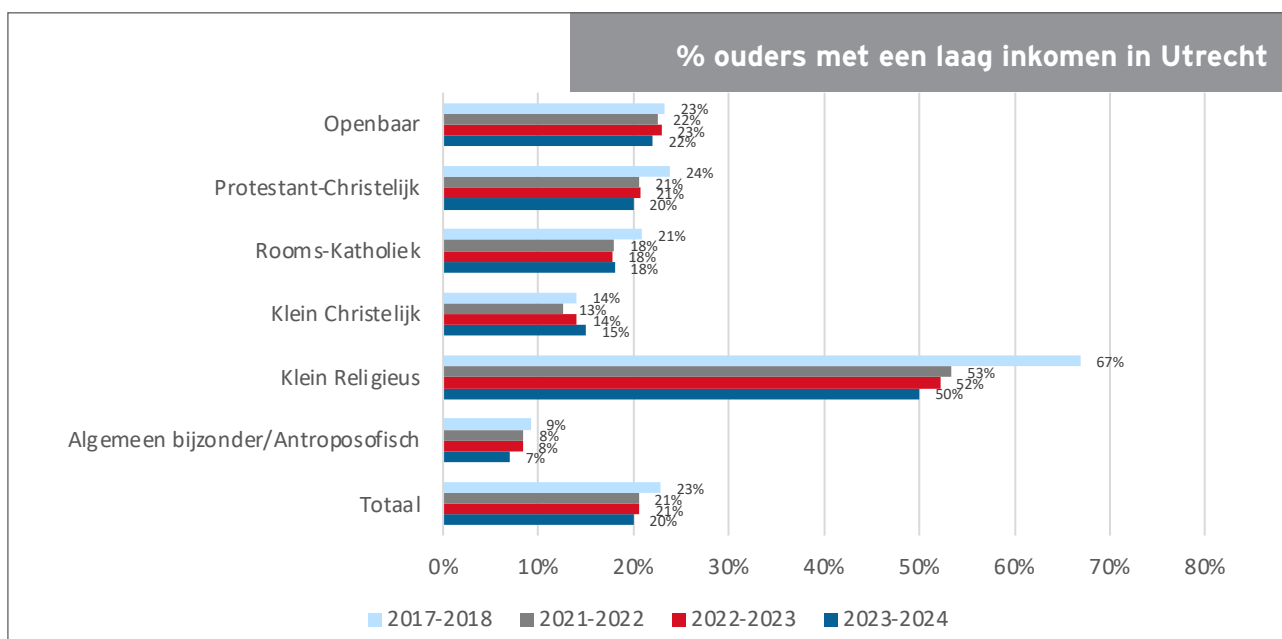
FIGUUR 3.1.7
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS MET EEN LAAG INKOMEN IN DEN HAAG, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

In Den Haag in 2023-2024 is te zien dat openbare scholen en protestants-christelijke scholen een negatieve bijdrage hebben aan de segregatie (-0,07 en -0,06). Dit betekent dat de segregatie lager zou zijn in de stad als alle scholen dezelfde bijdrage zouden hebben als de scholen met deze twee denominaties. De algemeen bijzondere scholen en klein religieuze scholen hebben de grootste bijdragen aan de segregatie, hoewel ook in Den Haag de bijdrage van klein religieuze scholen afneemt over de jaren.

FIGUUR 3.1.8
BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN DEN HAAG.

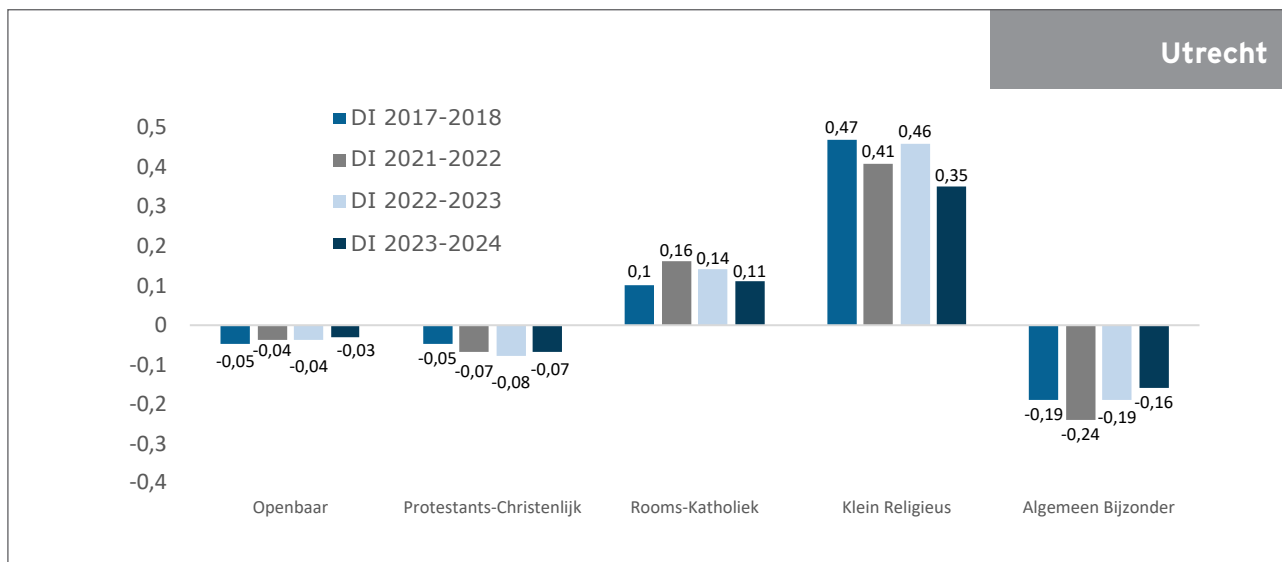
In Utrecht is te zien dat het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen lager is dan in de andere drie G4 steden. Het aandeel is in 2023-2024 20 procent, waar dit in de andere steden tussen de 30 en 40 procent is. Dit is niet verwonderlijk gezien het feit dat het gemiddelde inkomen in Utrecht relatief hoog ligt⁷. Het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen is op klein religieuze scholen een stuk hoger dan het gemeentelijk gemiddelde. Ook valt op dat dit aandeel een stuk lager ligt op algemeen bijzondere/ antroposofische scholen. Het verschil tussen de klein-religieuze scholen en de overige typen scholen is in Utrecht groter dan in de andere drie grote gemeenten.

FIGUUR 3.1.9
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS MET EEN LAAG INKOMEN IN UTRECHT, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

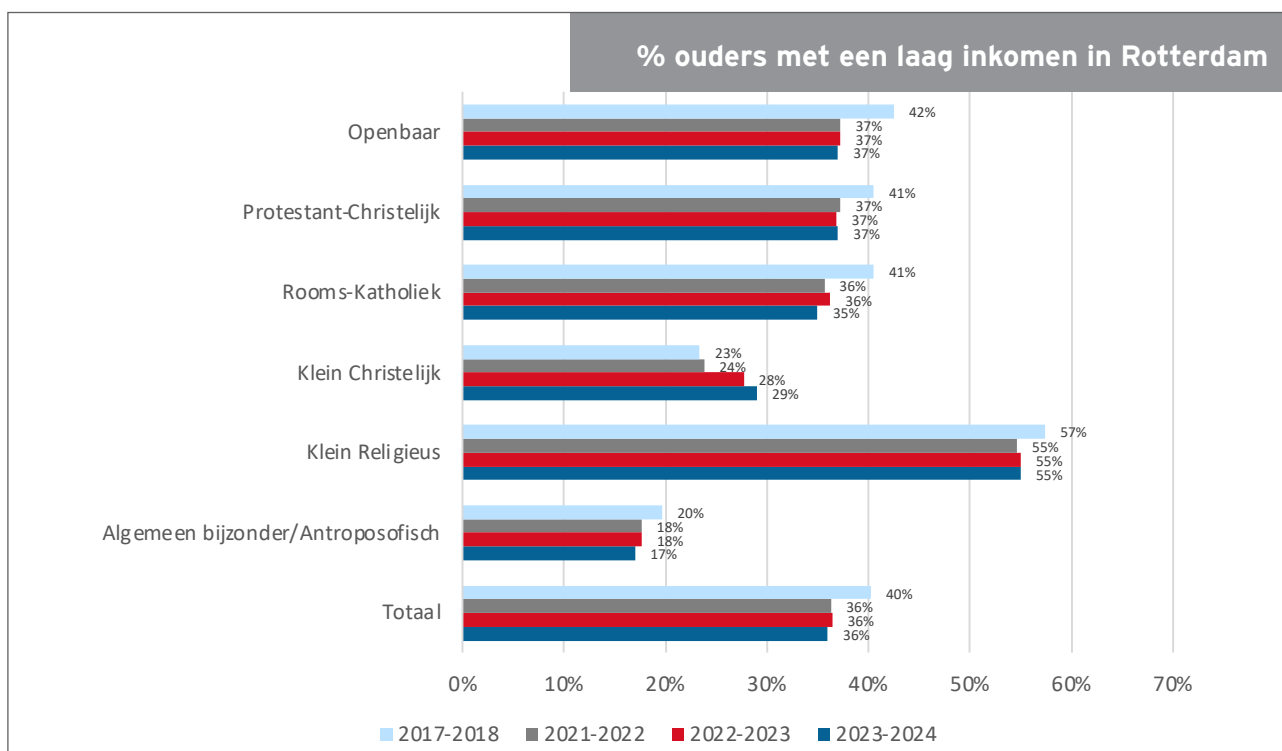
7. bron: <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-verstedelijking/waar-zijn-de-inkomens-het-hoogst->

Figuur 3.1.10 laat zien dat klein religieuze scholen een grote bijdrage hebben aan de segregatie in Utrecht. In de figuur hierboven (3.1.9) was al zichtbaar dat het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen een stuk hoger ligt bij deze scholen vergeleken met andere denominaties. Dit kan een verklaring zijn voor de hoge bijdrage van deze scholen aan de segregatie in de stad. Daarnaast valt op dat de bijdrage van algemeen bijzondere scholen in Utrecht negatief is. De dissimilariteitsindex van de stad zou lager zijn, als iedere school dezelfde bijdrage zou hebben als algemeen bijzondere scholen. Dit terwijl het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen op deze scholen lager is dan het gemeentelijk gemiddelde.

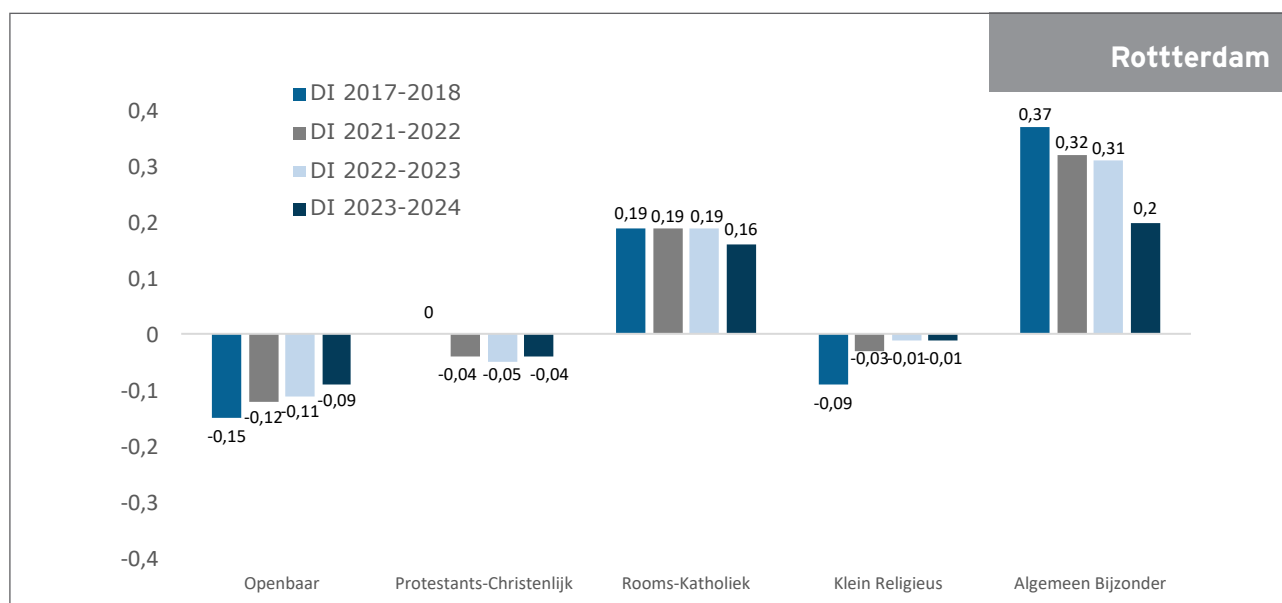
FIGUUR 3.1.10
BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN UTRECHT.

Het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen is in Rotterdam gemiddeld gelijk gebleven tussen 2021-2022 en 2023-2024, en is iets lager dan in 2017-2018. Op klein religieuze scholen is een groter aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen te zien dan het gemeentelijk gemiddelde. Op algemeen bijzondere/antroposofische scholen en op klein christelijke scholen is dit juist minder dan het gemeentelijke gemiddelde.

FIGUUR 3.1.11
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS MET EEN LAAG INKOMEN IN ROTTERDAM, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

In Figuur 3.1.12 is te zien dat algemeen bijzondere scholen in alle meetjaren de grootste bijdrage aan de segregatie in de stad hebben. Daarnaast is te zien dat de segregatie in de stad juist kleiner zou zijn, als alle scholen de bijdrage van openbare scholen zouden hebben.

FIGUUR 3.1.12 BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN ROTTERDAM.

3.2 Opleidingsniveau ouders

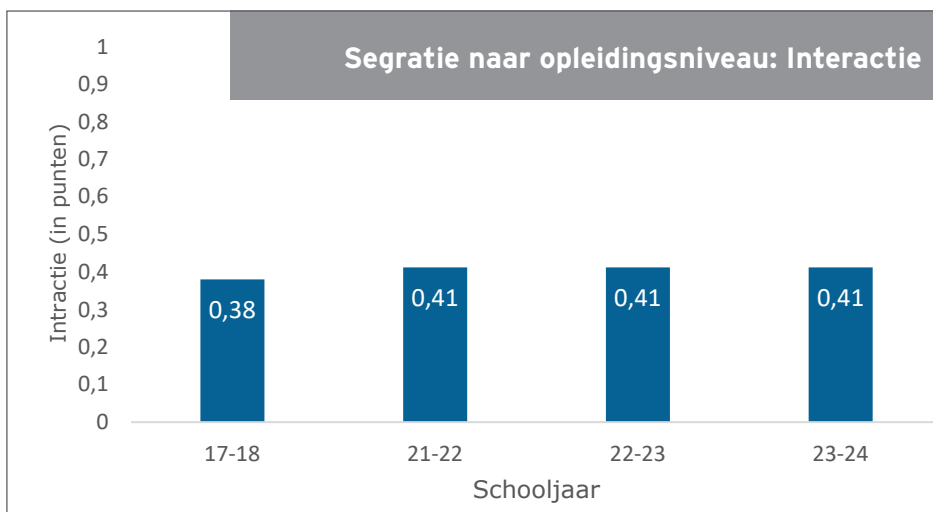
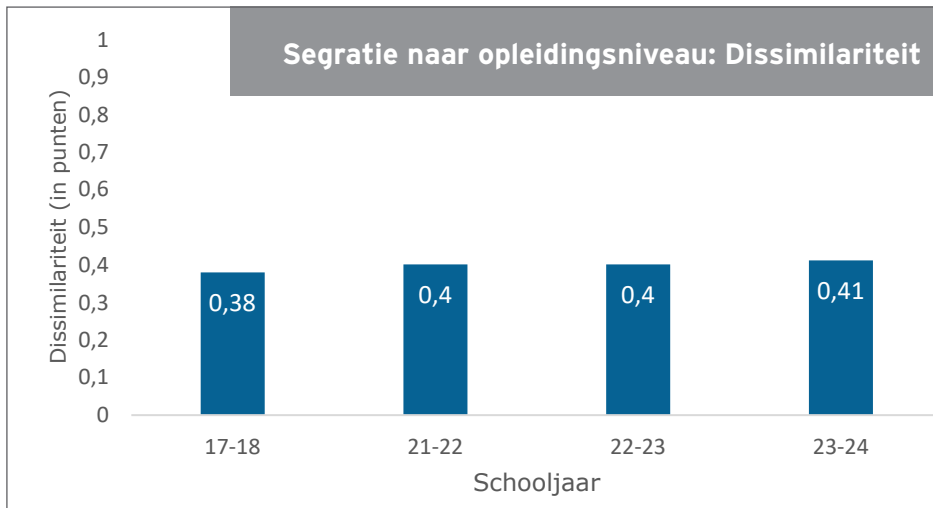
Om onderwijssegregatie naar opleidingsniveau van ouders te monitoren is opleidingsniveau ingedeeld in drie categorieën: 1) ouders hebben geen startkwalificatie, 2) minstens één ouder heeft wel een startkwalificatie of mbo 3/4 opleiding maar geen opleiding in het hoger onderwijs, en 3) minstens één ouder heeft een opleiding gevolgd in het hoger onderwijs.

In tabel 3.2.1 wordt de verdeling getoond van ouders in het basisonderwijs over de opleidingsgroepen. Tussen 2017-2018 en 2021-2022 is het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie gedaald, en is het aandeel leerlingen met ouders waarvan minimaal één ouder een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd, gestegen. Tussen 2021-2022 en 2022-2023 is het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie opnieuw gedaald, en is het aandeel leerlingen met ouders waarvan minimaal één ouder een startkwalificatie heeft, maar geen opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd gestegen. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 zijn deze groepen beide gelijk gebleven.

	Geen startkwalificatie	Startkwalificatie, geen ho	Minstens één ouder ho
2017-2018	12%	34%	54%
2021-2022	9%	34%	57%
2022-2023	8%	35%	57%
2023-2024	8%	34%	57%

TABEL 3.2.1 VERDELING NAAR OPLEIDINGSGROEPEN IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (LANDELIJK).

In de analyses gaan we steeds in op de vraag in hoeverre leerlingen uit de categorie 'beide ouders geen startkwalificatie' en 'minstens één ouder hoger onderwijs' evenredig verdeeld zijn over scholen, en hoe groot de kans is dat zij elkaar tegenkomen op school.

FIGUUR 3.2.1
SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, LANDELIJK BEELD, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN HET HOOGST BEHAALDE OPLEIDINGSNIVEAU VAN ÉÉN VAN DE OUDERS. STARTKWALIFICATIE HO+ EN GEEN STARTKWALIFICATIE BEHAALD.

Landelijk gezien is de onderwijssegregatie (onevenredige verdeling) naar opleidingsniveau van ouders in het basisonderwijs tussen 2017-2018 en 2023-2024 substantieel gestegen, van 0,38 naar 0,41. Dit betekent dat in 2023-2024 landelijk 20,5 procent van de basis-schoolleerlingen (theoretisch) van basisschool moet wisselen om tot een volledig evenwichtige verdeling te komen.

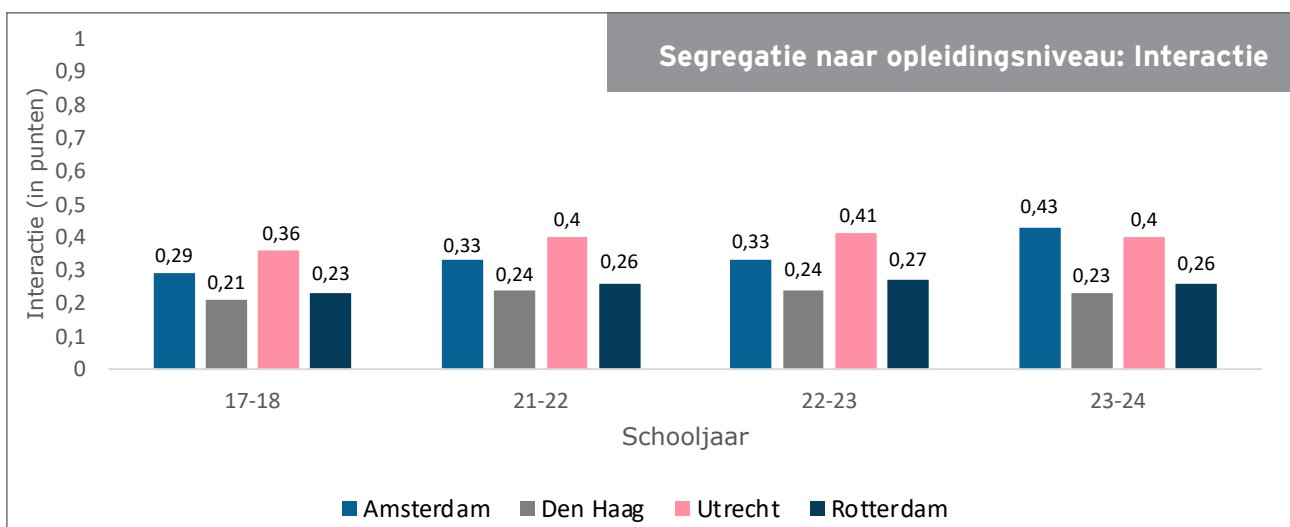
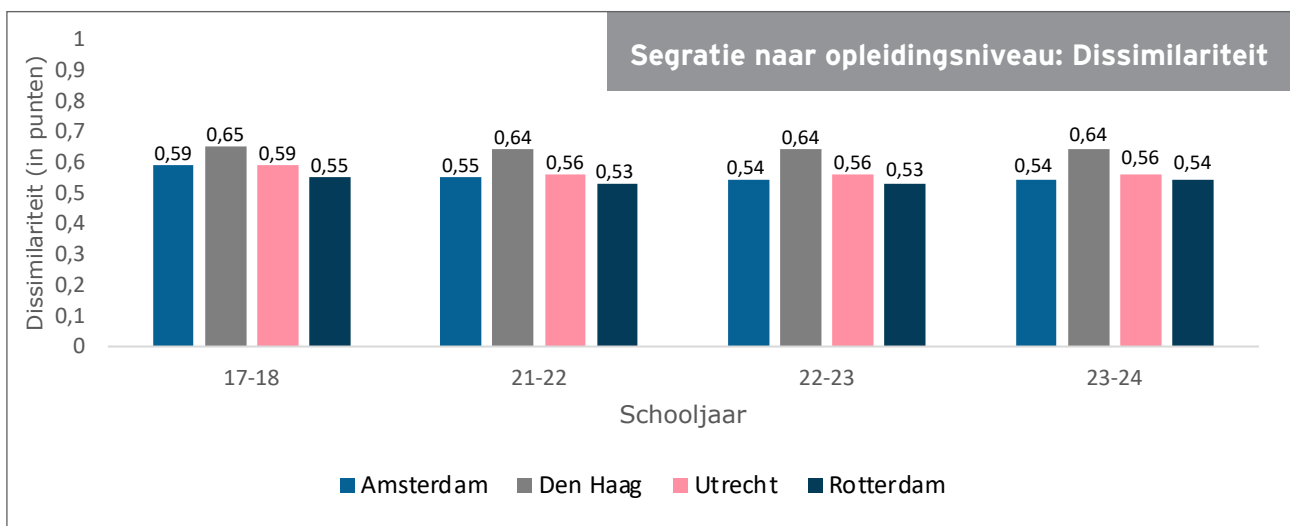
Daarnaast zien we dat een leerling met ouders zonder startkwalificatie zo'n 38 procent (2017-2018) tot 41 procent (2021-2022 tot en met 2023-2024) kans heeft om op school een leerling tegen te komen met minstens één ouder die een startkwalificatie in het hoger onderwijs heeft. Met andere woorden; van elke 100 leerlingen die een leerling met ouders zonder startkwalificatie tegenkomt, hebben er 38 of 41 leerlingen minstens een ouder met een startkwalificatie in het hoger onderwijs. De kans voor leerlingen met ouders zonder een startkwalificatie om leerlingen met minimaal één ouder met een startkwalificatie in het hoger onderwijs tegen te komen is dus iets groter geworden tussen 2017-2018 en 2021-2022. Dit kan ook (deels) verklaard worden door het gegeven dat de groep leerlingen met ouders met een opleiding in het hoger onderwijs groter is geworden tussen 2017-2018 en 2021-2022 (zie ook tabel 3.2.1). De verschillen tussen gebieden en gemeenten in onderwijssegregatie naar opleidingsniveau zijn echter groot, zoals we in volgende paragrafen tonen.

G4

Tabel 3.2.2 laat zien dat in de G4 het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie tussen 2017-2018 en 2021-2022 is gedaald met 3 tot 4 procentpunt, en het aandeel leerlingen met ouders van wie minstens één ouder een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd, is gestegen met 3 tot 4 procentpunt. Tussen 2021-2022 en 2023-2024 is in Amsterdam een gestage daling te zien van het aantal leerlingen met ouders zonder startkwalificatie. In Den Haag en Utrecht blijft het aandeel nagenoeg gelijk in de jaren 2021-2022, 2022-2023 en 2023-2024. In Rotterdam daalt dit aantal nog tussen 2021-2022 en 2022-2023, maar blijft daarna gelijk.

		Geen startkwalificatie	Startkwalificatie, geen ho	Startkwalificatie ho
Amsterdam	2017-2018	18%	27%	55%
	2021-2022	15%	27%	58%
	2022-2023	14%	28%	58%
	2023-2024	13%	28%	59%
Den Haag	2017-2018	22%	30%	48%
	2021-2022	18%	31%	52%
	2022-2023	17%	31%	52%
	2023-2024	17%	32%	51%
Utrecht	2017-2018	12%	20%	68%
	2021-2022	9%	19%	72%
	2022-2023	8%	20%	72%
	2023-2024	9%	19%	72%
Rotterdam	2017-2018	21%	38%	41%
	2021-2022	17%	39%	45%
	2022-2023	15%	39%	46%
	2023-2024	15%	40%	45%

TABEL 3.2.2
VERDELING NAAR OPLEIDINGSGROEPEN IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (G4).

FIGUUR 3.2.2
SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN STEDELIJKE VERSUS NIET-STEDELIJKE GEBIEDEN, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN HET HOOGST BEHAALDE OPLEIDINGSNIVEAU VAN ÉÉN VAN DE OUDERS. STARTKwalificatie HO+ EN GEEN STARTKwalificatie BEHAALD.

In de G4 steden (Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam) ligt de onderwijssegregatie (evenredige verdeling) naar opleidingsniveau (tussen 54 en 65%) duidelijk hoger dan het landelijk gemiddelde (tussen de 38 en 40%). In Den Haag is deze vorm van onderwijssegregatie het hoogst (tussen de 64 en 65%). In Den Haag zou dus in 2023-2024 zo'n 32 procent van de leerlingen van school moeten veranderen om tot een gelijke verdeling te komen. Tussen 2017-2018 en 2021-2022 is onderwijssegregatie op basis van opleidingsniveau in alle grote steden gedaald. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 is alleen in Rotterdam te zien dat de segregatie met één procentpunt is gedaald. In de andere drie steden zien we geen verschillen op het gebied van onderwijssegregatie tussen deze twee jaren.

De kans dat een leerling met ouders zonder startkwalificatie, een leerling met minstens één ouder die een startkwalificatie in het hoger onderwijs heeft tegenkomt op school, is in alle vier de steden tussen 2017-2018 en 2021-2022 toegenomen. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 groeit de kans op interactie in Amsterdam, van 33 naar 34 procent. Dit terwijl in de andere drie steden een lichte daling zichtbaar is. Dit kan te maken hebben met de verschil-lende samenstelling van de populatie in de steden. Zo is het aandeel leerlingen met mini-maal één ouder met een startkwalificatie in Amsterdam gestegen, maar is dit in de andere steden gelijk gebleven of gedaald.

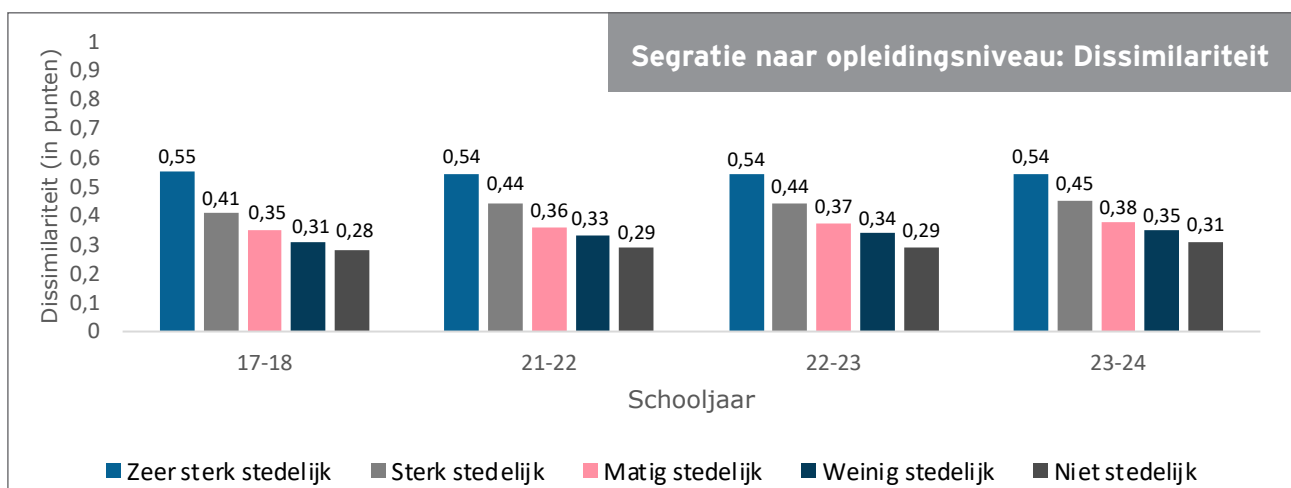
Samenvattend zien we in figuur 3.2.2 dat onderwijssegregatie naar opleidingsniveau van ouders wat betreft evenredige verdeling van leerlingen, in grote steden hoger is dan het landelijk gemiddelde, en dat deze vorm van segregatie in de vier grote steden iets gedaald is tussen 2017-2018 en 2021-2022. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 is er alleen in Rotterdam een klein verschil te ontdekken en is de onderwijssegregatie in de andere steden gelijk gebleven. Ook is de kans dat leerlingen met ouders zonder startkwalificatie leerlingen met ouders met een opleiding in het hoger onderwijs tegenkomen iets groter geworden tussen 2017-2018 en 2021-2022. Zoals gezegd kan de stijging van deze kans op interactie te maken hebben met de stijging van het aandeel leerlingen met minstens één ouder met een startkwalificatie in het hoger onderwijs in de G4, waardoor de kans om deze leerlingen tegen te komen groter is geworden. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 is de kans op interactie licht gestegen in Amsterdam en licht gedaald in de andere drie G4 steden.

Stedelijk versus niet-stedelijke gebieden

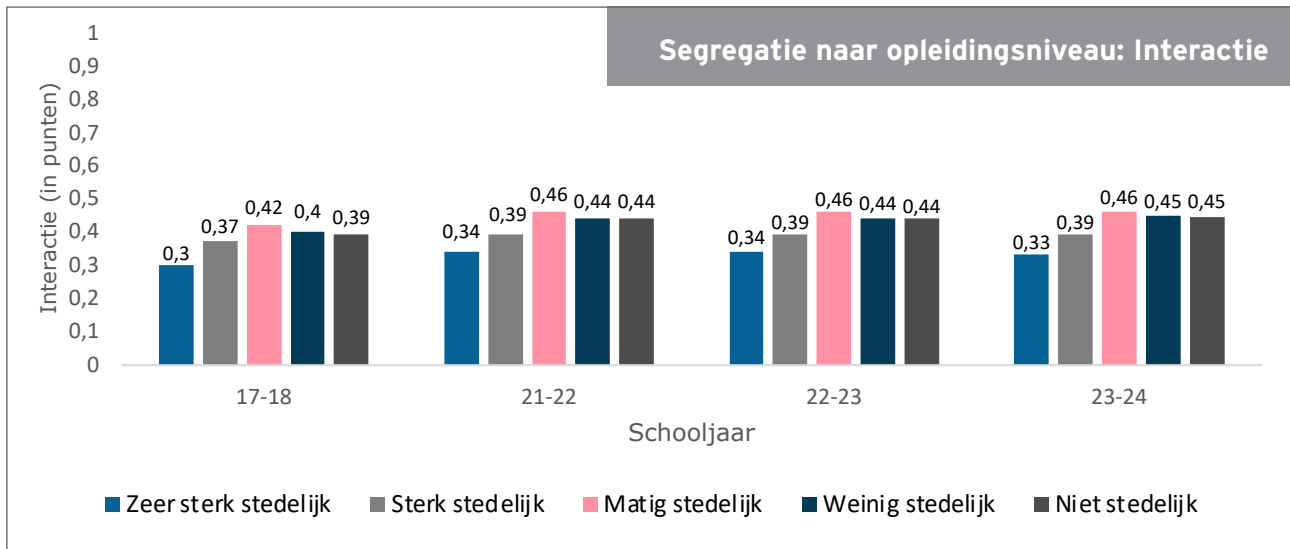
Tabel 3.2.3 laat zien dat er grote verschillen zijn in de verdeling naar opleidingsgroepen naar stedelijkheid. In niet-stedelijke gebieden komt het veel minder voor dat beide ouders geen startkwalificatie hebben (5% in 2023-2024) dan in zeer sterk stedelijke gebieden (12% in 2023-2024). Meer dan de helft van de leerlingen heeft ouders van wie er minstens één een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd.

		Geen startkwalificatie	Startkwalificatie, geen ho	Startkwalificatie ho
Zeer sterk stedelijk	2017-2018	17%	30%	53%
	2021-2022	13%	30%	57%
	2022-2023	12%	30%	58%
	2023-2024	12%	30%	58%
Sterk stedelijk	2017-2018	11%	34%	55%
	2021-2022	9%	34%	57%
	2022-2023	8%	35%	57%
	2023-2024	8%	34%	58%
Matig stedelijk	2017-2018	10%	33%	58%
	2021-2022	7%	33%	59%
	2022-2023	6%	34%	59%
	2023-2024	6%	34%	60%
Weinig stedelijk	2017-2018	9%	37%	54%
	2021-2022	7%	38%	56%
	2022-2023	6%	38%	56%
	2023-2024	6%	38%	56%
Niet stedelijk	2017-2018	9%	41%	50%
	2021-2022	6%	41%	52%
	2022-2023	6%	42%	52%
	2023-2024	5%	42%	53%

TABEL 3.2.3
VERDELING NAAR OPLEIDINGSGROEPEN IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (STEDELIJKHEID).

FIGUUR 3.2.3
SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN STEDELIJKE VERSUS NIET-STEDELIJKE GEBIEDEN, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN HET HOOGST BEHAALDE OPLEIDINGSNIVEAU VAN ÉÉN VAN DE OUDERS. STARTKWALIFICATIE HO+ EN GEEN STARTKWALIFICATIE BEHAALD.

VERVOLG FIGUUR 3.2.3

SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN STEDELIJKE VERSUS NIET-STEDELIJKE GEBIEDEN, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN HET HOOGST BEHAALDE OPLEIDINGSNIVEAU VAN ÉÉN VAN DE OUDERS. STARTKWALIFICATIE HO+ EN GEEN STARTKWALIFICATIE BEHAALD.

De onderwijssegregatie in basisscholen naar opleidingsniveau van ouders, als het gaat om een evenredige verdeling, verschilt sterk naar stedelijkheid. Hier geldt, net zoals bij inkomen: hoe stedelijker een gebied, hoe hoger de dissimilariteit. In zeer sterk stedelijke gebieden neemt deze maat in 2022-2023 voor segregatie een gemiddelde waarde aan van 0,54, terwijl dit in niet-stedelijke gebieden 0,31 is. In de niet-stedelijke gebieden hoeft dus (theoretisch) een zesde van de leerlingen van school te veranderen om tot een evenredige verdeling te komen, terwijl dit in zeer sterk stedelijke gebieden ruim een kwart is. Daarnaast is te zien dat er een daling is van de onderwijssegregatie (dissimilariteit) tussen 2017-2018 en 2021-2022, maar dat deze daling niet doorzet naar 2022-2023. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 is te zien dat de segregatie weer groeit in alle stedelijkheidsgraden, behalve in zeer sterk stedelijke gebieden, waar de segregatie stabiel blijft.

Als het gaat om de kans dat een leerling met ouders zonder startkwalificatie, een leerling met minstens één ouder met een startkwalificatie in het hoger onderwijs tegenkomt op school, dan zien we dat de relatie met stedelijkheid niet eenduidig is. Deze kans is namelijk het grootst in de matig stedelijke gebieden, met 46 procent in 2023-2024. In weinig stedelijke gebieden en in niet-stedelijke gebieden ligt deze kans ook relatief hoog met 45 procent. In sterk stedelijke gebieden ligt deze kans met 33 procent duidelijk lager. Belangrijk is om hierbij op te merken dat de groep leerlingen met ouders met een opleiding in het hoger onderwijs in zeer sterk stedelijke gebieden juist wel groot is, met 58 procent. De bevinding wijst dus op segregatie naar opleidingsniveau van de ouders (in termen van interactie en onevenredige verdeling) in vooral de zeer sterk stedelijke gebieden. Tussen 2017 en 2021 is deze kans op interactie in (zeer) in alle gebieden (van zeer sterk stedelijk tot niet-stedelijk) iets groter geworden met twee tot vijf procentpunten. Deze stijging zet echter niet door naar 2022-2023, en ook naar schooljaar 2023-2024 is te zien dat de kans op interactie gelijk blijft voor alle stedelijkheidsgraden, behalve zeer sterk stedelijke gebieden. Daar wordt de kans iets kleiner.

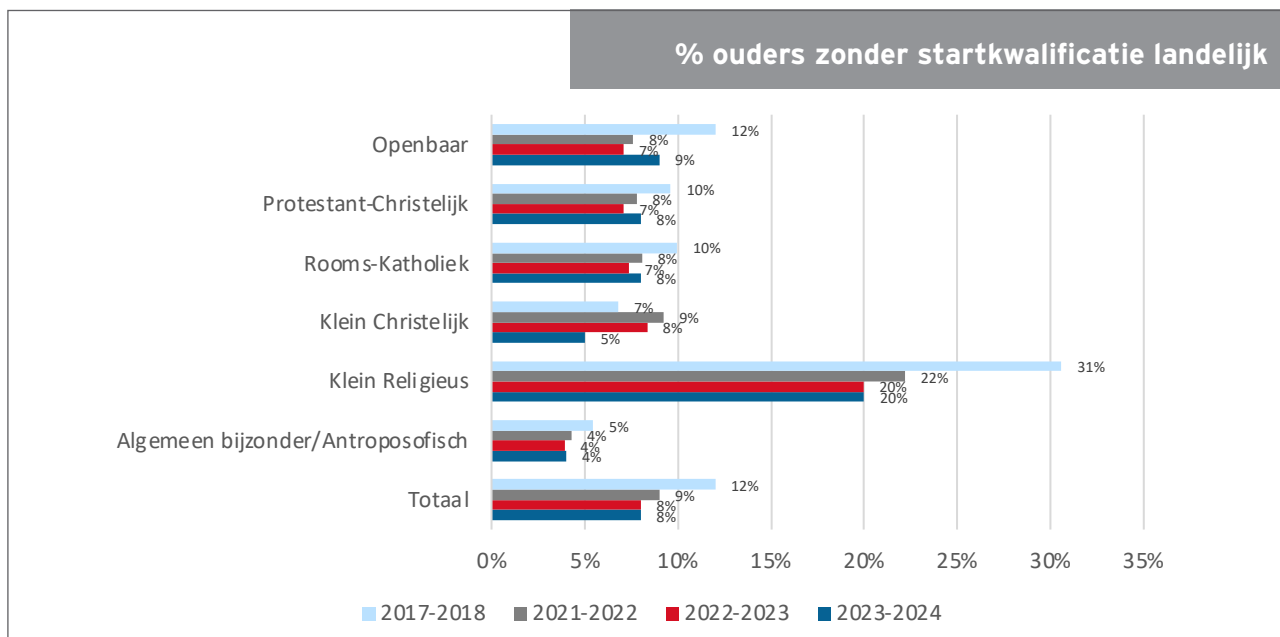
Samengevat zien we dat onderwijssegregatie naar opleidingsniveau van ouders sterk verschilt naar stedelijkheid als het gaat om een evenredige verdeling van leerlingen over scholen (dissimilariteit): hoe stedelijker de gemeente is, hoe meer onevenredig de leerlingen naar school gaan. Daarnaast is de kans op interactie voor leerlingen met ouders zonder startkwalificatie om leerlingen met minstens één ouder met een startkwalificatie in het hoger onderwijs te ontmoeten in zeer sterk stedelijke gebieden het laagst, en juist in matig tot niet-stedelijke gebieden het hoogst.

In tabel B2 (bijlage B) geven we een samenvatting van de veranderingen tussen 2017-2018 en 2023-2024 in onderwijssegregatie naar opleidingsniveau van ouders in het basisonderwijs (landelijk, in de G4 en uitgesplitst naar stedelijkheid).

Denominatie

We zagen dat onderwijssegregatie naar opleidingsniveau van ouders hoog is in zeer stedelijke gebieden en de G4, als het om evenredige verdeling van leerlingen over scholen gaat. In deze paragraaf gaan we in op de vraag welke soort scholen (naar denominatie⁸) een meer of minder evenredige verdeling van leerlingen hebben.

Kijkend naar het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie, is te zien dat dit aandeel bij alle denominaties is gedaald tussen 2017-2018 en 2022-2023. Deze trend zet echter niet door naar 2023-2024. Alleen op klein christelijke scholen daalt dit aandeel, bij alle andere denominaties blijft het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie gelijk. Daarnaast valt op dat het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie bij klein religieuze scholen een stuk hoger ligt dan het landelijk gemiddelde, terwijl dit aandeel bij algemeen bijzondere scholen lager is dan het landelijk gemiddelde.

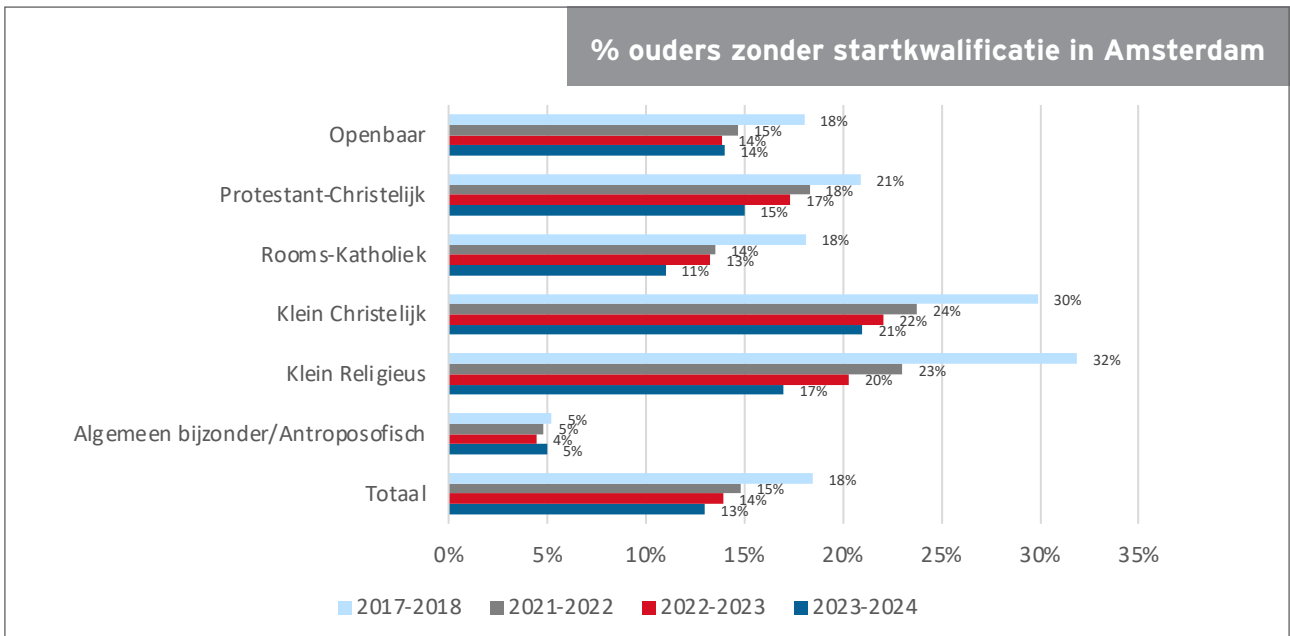

FIGUUR 3.2.4
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS ZONDER STARTKWALIFICATIE, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

We zoomen daarnaast in op de G4 omdat hier de aantallen leerlingen hoog genoeg zijn om deze percentages te kunnen tonen.

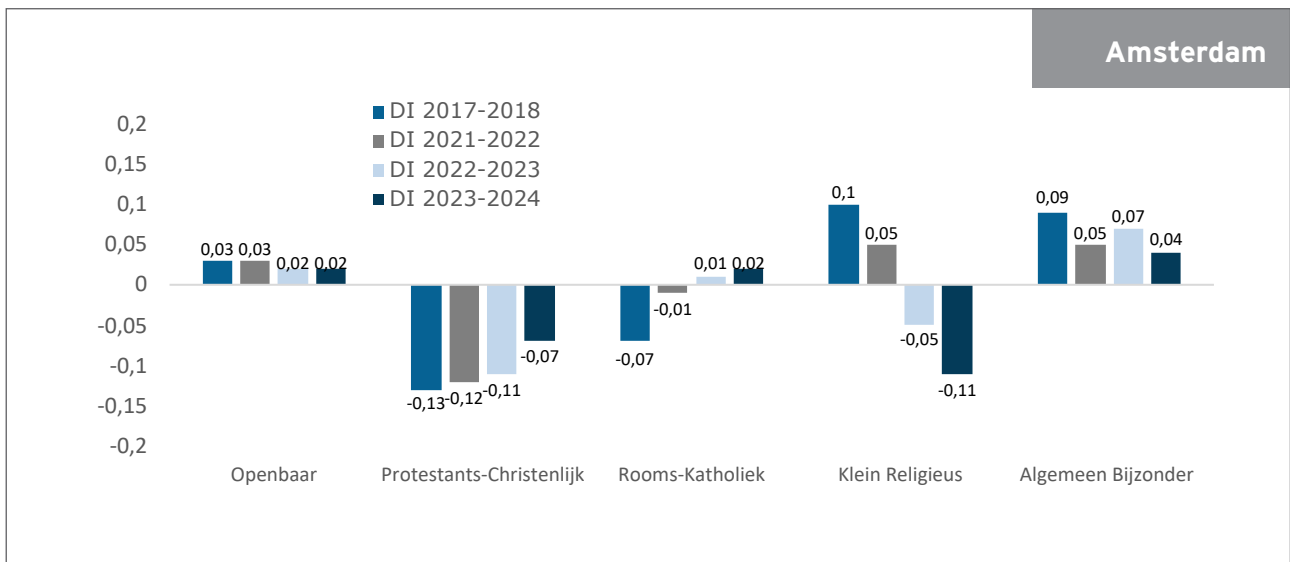
In Amsterdam is het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie tussen 2017-2018 en 2023-2024 gedaald van 18 procent naar 13 procent. Deze afname is bij alle denominaties in Amsterdam zichtbaar tot en met schooljaar 2022-2023. Daarna is te zien dat het aandeel op openbare scholen gelijk blijft, en op algemeen bijzondere scholen zelfs licht toeneemt. Daarnaast is ook zichtbaar dat algemeen bijzondere/antroposofische scholen een kleiner aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie hebben dan het gemeentelijk gemiddelde. Klein christelijke en klein religieuze scholen hebben juist een hoger aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie. Het hoge aandeel leerlingen met ouders die geen startkwalificatie hebben bij klein-christelijke scholen in Amsterdam is zeer opvallend in vergelijking met de andere drie G4-steden.

8. Denominatie 'klein christelijk' wordt hier niet getoond vanwege te kleine aantallen.

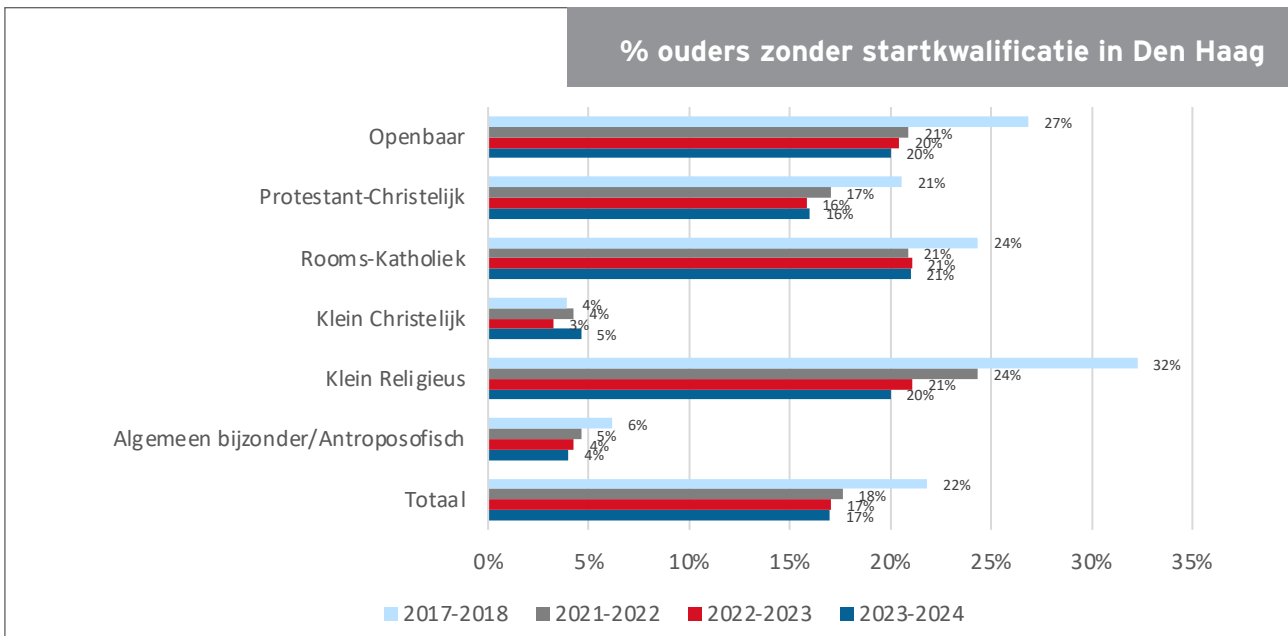
FIGUUR 3.2.5
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS ZONDER STARTKWALIFICATIE IN AMSTERDAM, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

Kijkend naar de bijdrage van de verschillende denominaties, dan is te zien dat de segregatie in Amsterdam lager zou zijn als alle scholen de bijdrage van protestants-christelijke scholen zouden hebben. Daarnaast is de bijdrage van algemeen bijzondere scholen het grootst (0,04 in 2023-2024). Ook blijkt dat de bijdrage van klein religieuze scholen in 2023-2024 een stuk negatiever is dan in 2022-2023, wat zou betekenen dat de populatie op deze scholen gelijkjer verdeeld is. Het tegenovergestelde effect is zichtbaar op protestant-christelijke scholen.

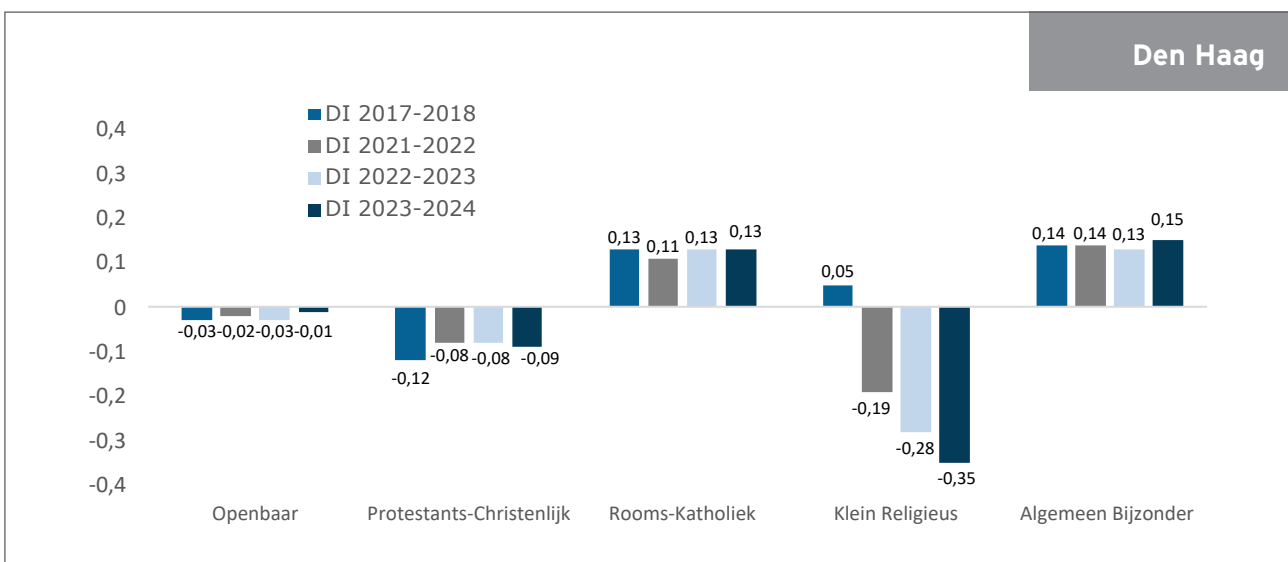
FIGUUR 3.2.6
BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN AMSTERDAM.

In Den Haag is te zien dat het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie bij klein christelijke en algemeen bijzondere/antroposofische scholen een stuk lager is dan het gemeentelijk gemiddelde. Het aandeel lijkt bij de meeste denominaties gelijk te blijven tus-sen 2022-2023 en 2023-2024, maar bij klein christelijke scholen neemt het aandeel toe, en bij klein religieuze scholen neemt het aandeel licht af.

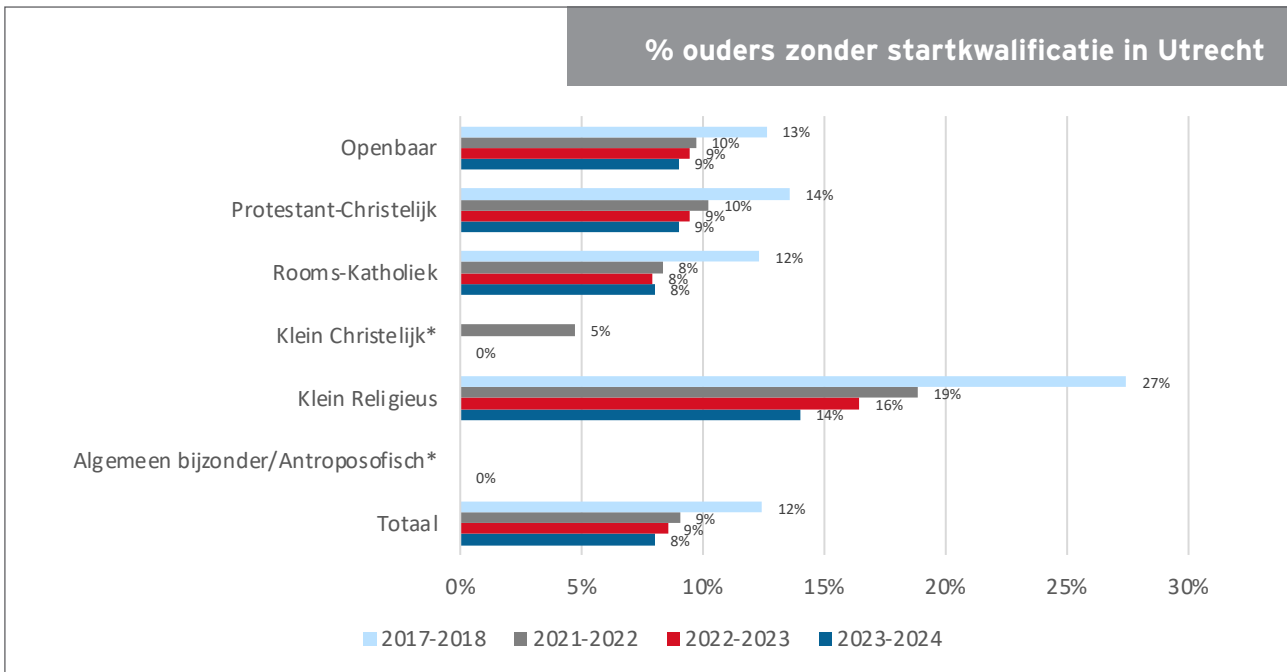
FIGUUR 3.2.7
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS ZONDER STARTKVALIFICATIE IN DEN HAAG, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

In Den Haag blijkt dat, over de jaren heen, de bijdrage van klein religieuze scholen aan de segregatie kleiner wordt. In figuur 3.2.7 is zichtbaar dat het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie afneemt op deze scholen. Het kan zijn dat de veranderende popula-tie op deze scholen een reden is voor deze verandering. Ook is zichtbaar dat algemeen bijzondere scholen de grootste bijdrage hebben aan de segregatie in Den Haag (0,15 in 2023-2024).

FIGUUR 3.2.8
BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN DEN HAAG.

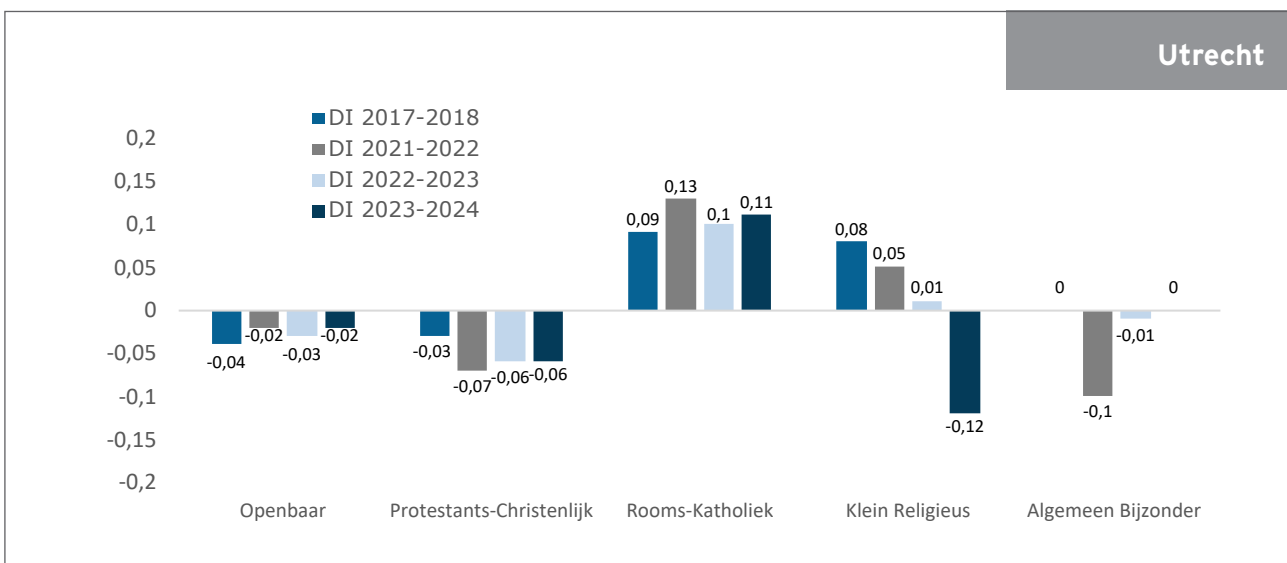
In Utrecht is, net zoals in Rotterdam, te zien dat het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie tussen 2017-2018 en 2022-2023 kleiner is geworden. Deze afname is ook hier het grootst bij klein religieuze scholen. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 is te zien dat er een afname van het aandeel is op klein religieuze scholen, terwijl dit stabiel blijft bij de andere denominaties. Toch is het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie in alle drie de meetjaren groter in klein religieuze scholen dan het gemeentelijk gemiddelde.

FIGUUR 3.2.9
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS ZONDER STARTKVALIFICATIE IN UTRECHT, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

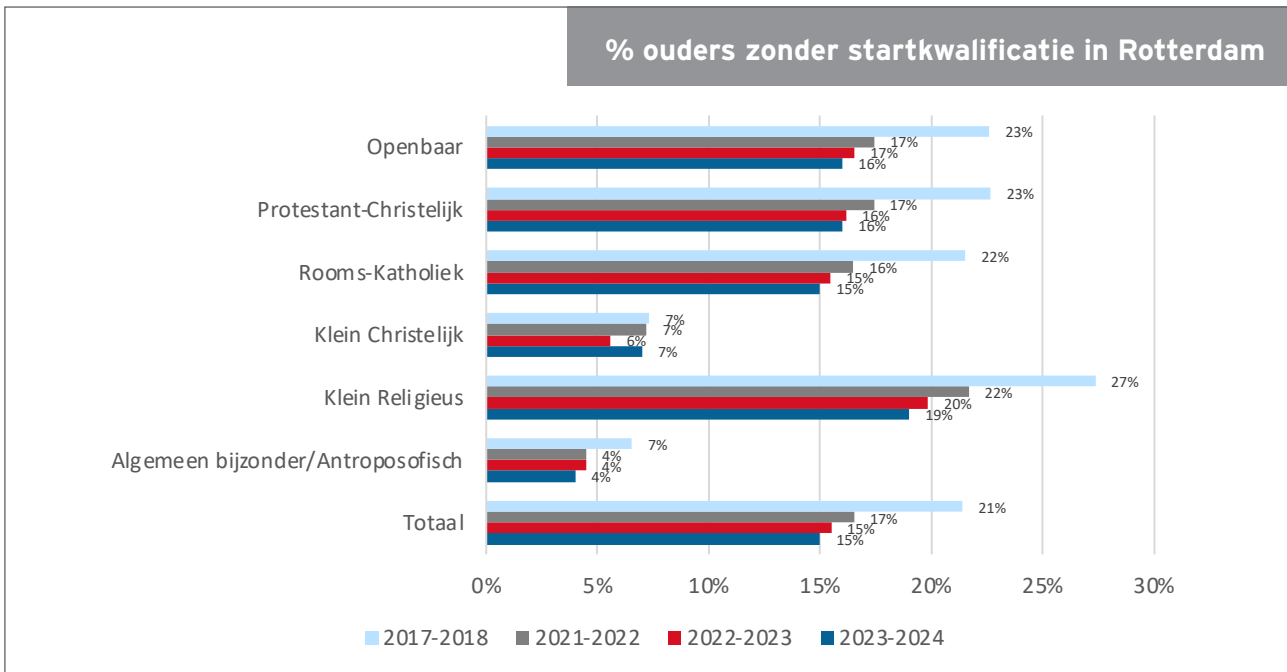
*ER ZIJN GEEN GEGEVENS BEKEND, OMDAT HET AANTAL LEERLINGEN IN DEZE GROEP TE KLEIN IS.

In Utrecht hebben rooms-katholieke scholen de grootste bijdrage aan segregatie. Als alle scholen in de stad dezelfde bijdrage zouden hebben als deze denominatie, zou de dissimilariteitsindex in 2023-2024 0,11 hoger zijn. Opvallend is daarnaast dat de bijdrage van klein religieuze scholen over de jaren heen daalt, terwijl dit bij andere denominaties nagenoeg gelijk blijft.

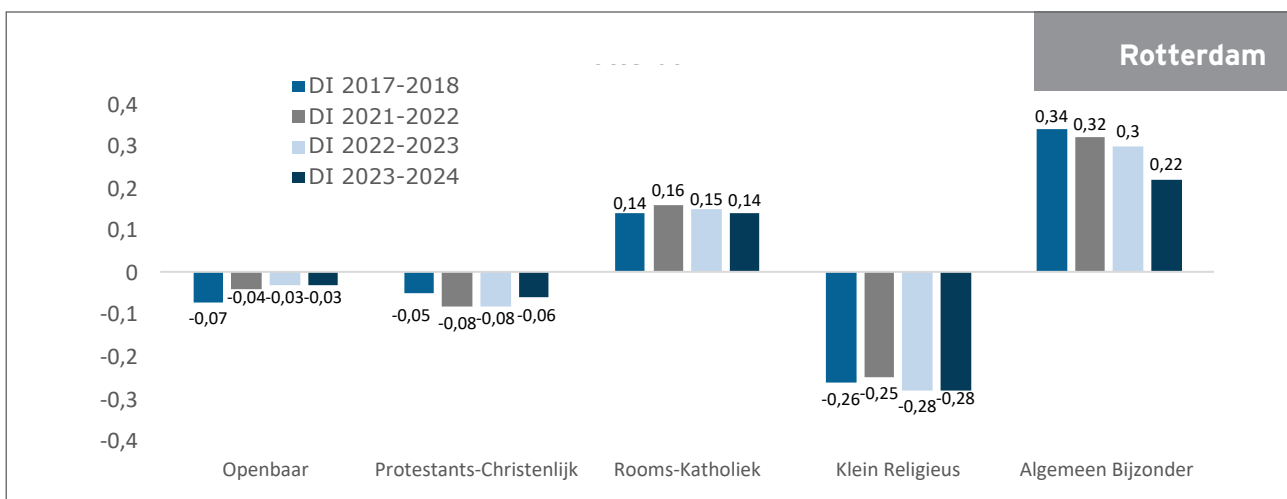
FIGUUR 3.2.10
BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN UTRECHT.

In Rotterdam is het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie tussen 2017-2018 en 2022-2023 kleiner geworden en naar 2023-2024 toe gelijk gebleven. De grootste daling is te zien bij klein religieuze scholen, hier scheelt het zeven procentpunten. Daarnaast is te zien dat klein christelijke en algemeen bijzondere/antroposofische scholen, net als in Den Haag, een veel kleiner aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie hebben dan het gemeentelijk gemiddelde.

FIGUUR 3.2.11
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS ZONDER STARTKVALIFICATIE IN ROTTERDAM, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

In Rotterdam zien we dat algemeen bijzondere scholen de grootste bijdrage aan de segregatie in de stad hebben. Wel is deze bijdrage aan het dalen, er is een neerwaartse trend zichtbaar. Er is een redelijk stabiel beeld zichtbaar over de jaren heen bij de andere denominaties.

FIGUUR 3.2.12
BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN ROTTERDAM.

3.3 Migratieachtergrond ouders

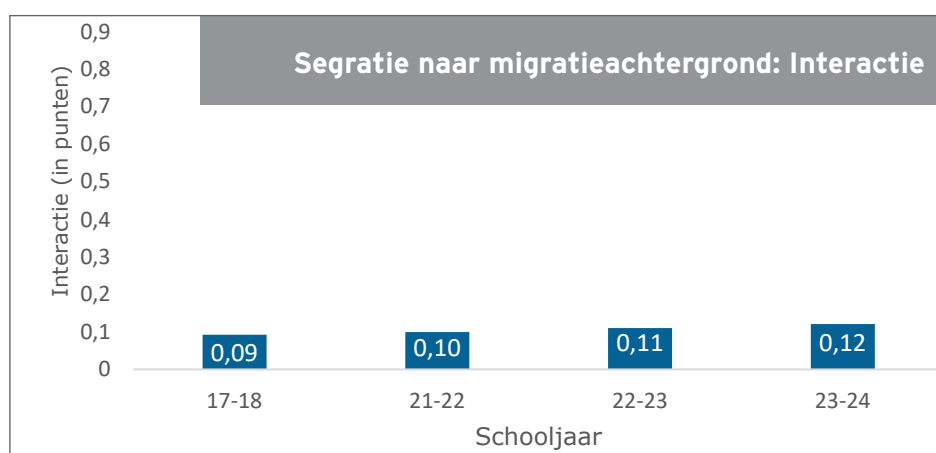
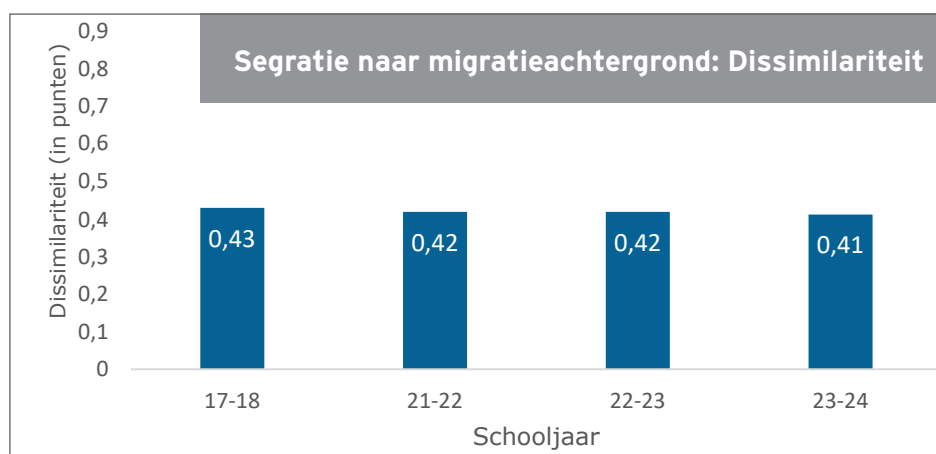
Om onderwijssegregatie naar migratieachtergrond te monitoren, is een driedeling naar geboorteland van ouders gemaakt: 1) beide ouders zijn in Nederland geboren, 2) één ouder is in het buitenland geboren en 3) beide ouders zijn in het buitenland geboren. Tabel 3.3.1 laat de verdeling van leerlingen over deze groepen zien. Er is tussen 2017-2018 en 2021-2022 landelijk een kleine daling (2%) van het aandeel leerlingen met ouders die beide in Nederland zijn geboren, en een kleine stijging (1%) van leerlingen van wie beide ouders in het buitenland zijn geboren. In 2022-2023 is er eveneens een kleine daling (1%) te zien van het aantal leerlingen met ouders die beide in Nederland geboren zijn, en een kleine stijging (1%) van leerlingen van wie beide ouders in het buitenland geboren zijn, ten opzich-te van 2021-2022. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 blijven de aandelen gelijk. Opvallend genoeg blijft het aandeel leerlingen van wie één ouder in het buitenland geboren is over alle jaren heen gelijk.

	Beide ouders in Nederland geboren	Eén ouder in buitenland geboren	Beide ouders in buitenland geboren
2017-2018	12%	34%	54%
2021-2022	9%	34%	57%
2022-2023	8%	35%	57%
2023-2024	8%	34%	57%

TABEL 3.3.1
VERDELING NAAR MIGRATIEACHTERGROND IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (LANDELIJK).

In de analyses gaan we steeds in op de vraag in hoeverre leerlingen uit de categorie 'beide ouders in Nederland geboren' en 'beide ouders in het buitenland geboren' evenredig verdeeld zijn over scholen, en hoe groot de kans is dat zij elkaar tegenkomen op school.

Landelijk beeld

FIGUUR 3.3.1
SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, LANDELIJK BEELD, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN HET GEBOORTELAND VAN DE OUDERS. OUDERS BEIDE GEBOREN IN HET BUITENLAND EN OUDERS BEIDE GEBOREN IN NEDERLAND.

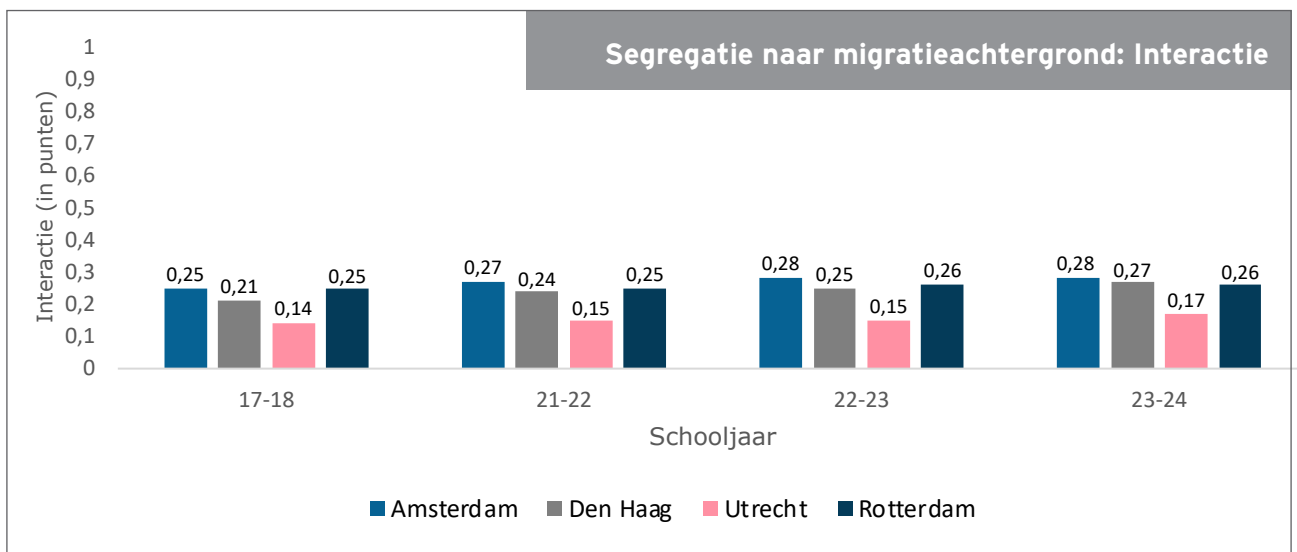
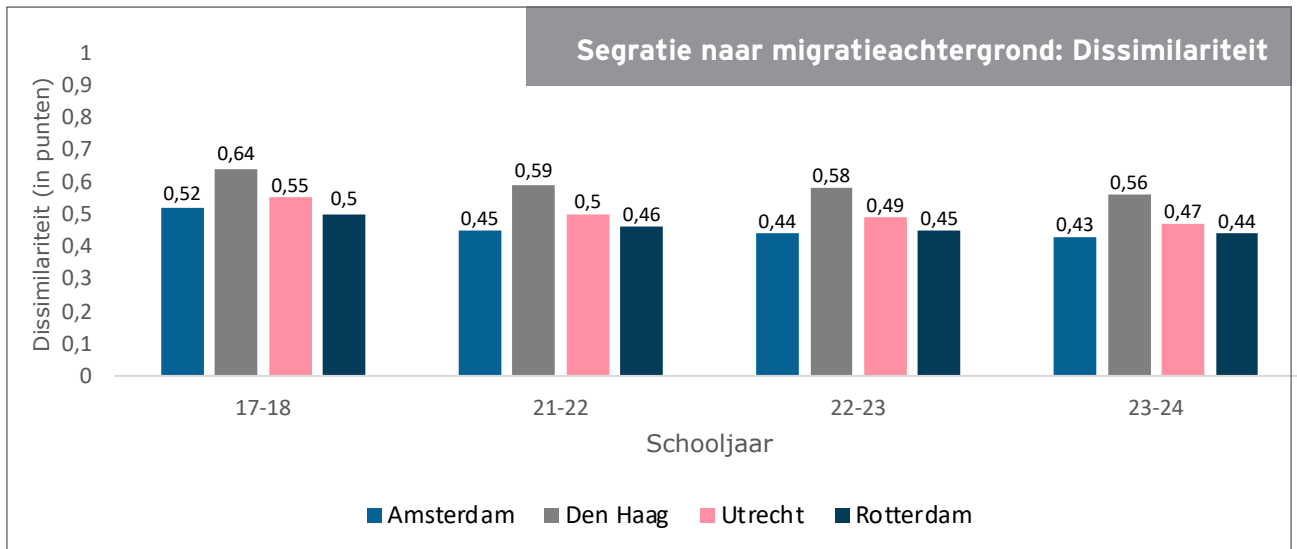
Landelijk gezien is de onderwijssegregatie (dissimilariteit) naar migratieachtergrond in het basisonderwijs tussen 2017-2018 en 2021-2022 iets gedaald, van 0,43 naar 0,42. Dit betekent dat landelijk 21,5 procent van de basisschoolleerlingen van school moeten wisselen om tot een evenredige verdeling naar migratieachtergrond te komen. Tussen 2021-2022 en 2022-2023 is de dissimilariteit gelijk gebleven, waarna deze opnieuw daalt in 2023-2024. Daarnaast zien we een lichte stijging in de kans op interactie tussen 2017-2018 en 2022-2023. Dit betekent dat een leerling met ouders die beide in Nederland zijn geboren, zo'n negen procent tot elf procent kans heeft om op school een leerling tegen te komen met ouders die beide in het buitenland zijn geboren. Met andere woorden; van elke 100 leerlingen die een leerling met in Nederland geboren ouders tegenkomt, hebben er negen of elf leerlingen ouders die beiden in het buitenland zijn geboren. Deze stijging zet door naar 2023-2024, waar de kans op interactie een procent groter is dan het schooljaar ervoor. De verschillen tussen gebieden en gemeenten zijn ook voor deze vorm van segregatie substantieel, zoals we in volgende paragrafen zullen laten zien.

G4

Tussen 2017-2018 en 2021-2022 zijn er nauwelijks verschillen in de verdeling van leerlingen naar migratieachtergrond van de ouders in de G4 (tabel 3.3.2). Ook tussen 2021-2022 en 2023-2024 zijn er maar kleine veranderingen zichtbaar, met uitzondering van Den Haag: daar daalt het aandeel leerlingen met ouders die beide in Nederland geboren zijn van 39 naar 37 procent.

		Beide ouders in Nederland geboren	Eén ouder in Nederland geboren	Beide ouders in buitenland geboren
Amsterdam	2017-2018	40%	23%	37%
	2021-2022	39%	24%	37%
	2022-2023	39%	24%	37%
	2023-2024	40%	23%	37%
Den Haag	2017-2018	42%	19%	39%
	2021-2022	40%	20%	40%
	2022-2023	39%	20%	42%
	2023-2024	37%	20%	43%
Utrecht	2017-2018	60%	17%	23%
	2021-2022	59%	18%	22%
	2022-2023	59%	18%	23%
	2023-2024	58%	18%	23%
Rotterdam	2017-2018	43%	20%	37%
	2021-2022	44%	22%	34%
	2022-2023	44%	22%	34%
	2023-2024	44%	22%	35%

TABEL 3.3.2
VERDELING NAAR MIGRATIEACHTERGROND IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (G4).

FIGUUR 3.3.2
SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN DE G4, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN HET GEBORTELAND VAN DE OUDERS. OUDERS BEIDE GEBOREN IN HET BUITENLAND EN OUDERS BEIDE GEBOREN IN NEDERLAND.

In de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam) ligt onderwijssegregatie (evenredige verdeling) naar migratieachtergrond duidelijk hoger dan het landelijk gemiddelde (0,41 in 2023-2024), variërend van 0,43 tot 0,56 in 2023-2024. In Den Haag is deze vorm van segregatie het hoogst met 0,56 punten. In Den Haag zou dus meer dan een kwart van de leerlingen van school moeten veranderen om tot een evenredige verdeling naar migratieachtergrond te komen. Amsterdam is dit opzicht het minst gesegregeerd van de vier grote steden (0,43). Tussen 2017-2018 en 2023-2024 is segregatie op basis van migratieachtergrond in alle grote steden gedaald, er is sprake van een continue daling. De daling is het grootst in Amsterdam (van 0,52 naar 0,43), gevolgd door Utrecht (van 0,55 naar 0,47), Den Haag (van 0,64 naar 0,56) en Rotterdam (van 0,50 naar 0,44).

De kans dat een leerling met ouders die beide in Nederland zijn geboren, een leerling tegenkomt op school waarvan beide ouders in het buitenland zijn geboren, is in Amsterdam en Den Haag gestegen tussen 2017-2018 en 2022-2023. Dit houdt in dat de kans dat een leerling met twee ouders die in Nederland geboren zijn, een leerling tegenkomt met ouders die beiden in het buitenland geboren zijn groter is geworden in Amsterdam en Den Haag. In Utrecht is deze kans alleen tussen 2017-2018 en 2021-2022 gestegen en is deze gelijk gebleven tussen 2021-2022 en 2022-2023. In Rotterdam is deze kans juist alleen tussen 2021-2022 en 2022-2023 gestegen, tussen 2017-2018 en 2021-2022 was deze kans gelijk. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 zet de hierboven geschetste trend alleen voort voor Den Haag. In Amsterdam en Rotterdam is de kans op interactie gelijk gebleven, en in Utrecht is deze gestegen nadat deze een jaar gelijk was gebleven.

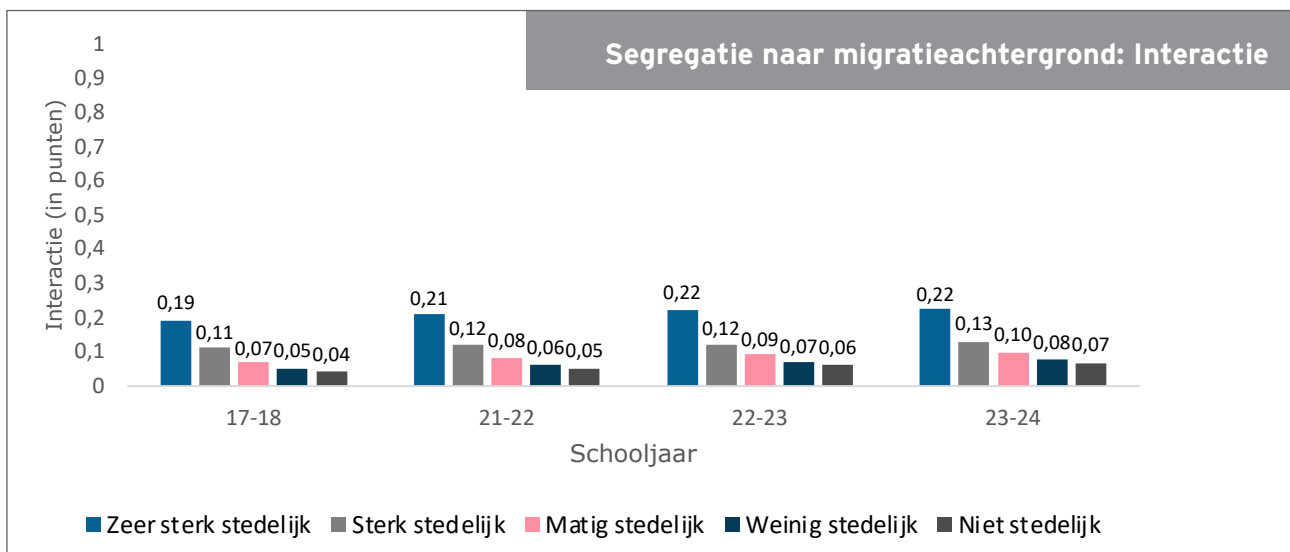
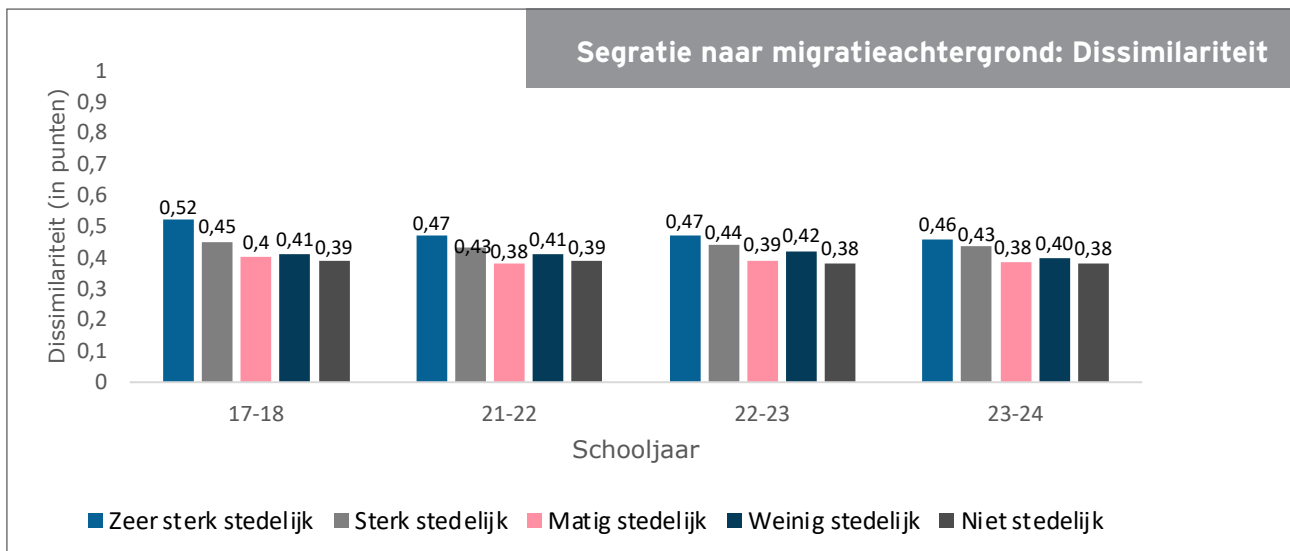
Samenvattend zien we in figuur 3.3.2 dat segregatie naar migratieachtergrond van ouders wat betreft een evenredige verdeling van leerlingen, in de grote steden hoger is dan het landelijk gemiddelde, en dat deze vorm van segregatie in de vier grote steden licht gedaald is tussen 2017-2018 en 2023-2024. De kans dat leerlingen met ouders die beiden in Nederland geboren zijn leerlingen met ouders die beiden in het buitenland geboren zijn tegenkomen is in Den Haag en Utrecht iets groter geworden ten opzichte van vorig schooljaar, terwijl deze in Amsterdam en Rotterdam gelijk is gebleven.

Stedelijk versus niet-stedelijke gebieden

Tabel 3.3.3 laat zien dat er grote verschillen zijn in verdeling over migratieachtergrond naar stedelijkheid. In niet-stedelijke gebieden heeft 87 procent van de leerlingen in schooljaar 2023-2024 ouders die beide in Nederland zijn geboren, in zeer sterk stedelijke gebieden is dit 50 procent. Tegelijkertijd komt het in niet-stedelijke gebieden minder voor dat beide ouders in het buitenland zijn geboren (7%) dan in zeer sterk stedelijke gebieden (31%). Wat opvalt in tabel 3.3.3 is dat het aandeel leerlingen met ouders die in het buitenland geboren zijn stijgt (2 of 3% van 2017-2018 naar 2022-2023 in alle gebieden).

		Beide ouders in Nederland geboren	Eén ouder in buitenland geboren	Beide ouders in buitenland geboren
Zeer sterk stedelijk	2017-2018	53%	18%	29%
	2021-2022	52%	19%	29%
	2022-2023	51%	19%	30%
	2023-2024	50%	19%	31%
Sterk stedelijk	2017-2018	73%	13%	14%
	2021-2022	72%	13%	15%
	2022-2023	71%	13%	16%
	2023-2024	70%	13%	17%
Matig stedelijk	2017-2018	82%	10%	9%
	2021-2022	81%	10%	9%
	2022-2023	79%	10%	11%
	2023-2024	78%	10%	11%
Weinig stedelijk	2017-2018	87%	7%	6%
	2021-2022	86%	7%	7%
	2022-2023	84%	7%	8%
	2023-2024	84%	7%	9%
Niet stedelijk	2017-2018	90%	5%	5%
	2021-2022	89%	6%	5%
	2022-2023	88%	6%	7%
	2023-2024	87%	6%	7%

TABEL 3.3.3
VERDELING NAAR MIGRATIEACHTERGROND IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (STEDELIJKHEID).

FIGUUR 3.3.3
SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN STEDELIJKE VERSUS NIET-STEDELIJKE GEBIEDEN, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN HET GEBORTELAND VAN DE OUDERS. OUDERS BEIDE GEBOREN IN HET BUITENLAND EN OUDERS BEIDE GEBOREN IN NEDERLAND.

De onderwijssegregatie naar migratieachtergrond, als het gaat om dissimilariteit, is in (zeer) sterk stedelijke gebieden hoger dan in matig, weinig en niet-stedelijke gebieden. In zeer sterk stedelijke gebieden neemt deze maat voor segregatie in 2023-2024 een waarde van 0,46 aan, terwijl dit in niet-stedelijke gebieden 0,38 is. Tussen 2017-2018 en 2023-2024 is geen eenduidig beeld te zien over de verschillende gebieden. In de zeer sterk stedelijke gebieden nam de segregatie naar migratieachtergrond (dissimilariteit) met 0,05 af tussen 2017-2018 en 2021-2022 (van 0,52 naar 0,47), en ook in andere gebieden nam deze vorm van segregatie iets af (0,01 tot 0,02). Tussen 2021-2022 en 2022-2023 zijn er kleine verschillen te zien in de gebieden. In zeer sterk stedelijke gebieden is de onderwijssegregatie (dissimilariteit) gelijk gebleven, in sterk stedelijke gebieden, matig stedelijke gebieden en weinig stedelijke gebieden is deze licht toegenomen en in niet-stedelijke gebieden is er een kleine daling te zien in de onderwijssegregatie. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 is te zien dat de segregatie in alle gebieden afneemt met 0,01 of 0,02, maar in niet-stedelijke gebieden is deze gelijk gebleven.

Als het gaat om de kans dat een leerling met ouders die in Nederland zijn geboren, een leerling tegenkomt op een school waarvan beide ouders in het buitenland zijn geboren, dan zien we dat deze kans het allergrootst is in de zeer stedelijke gebieden (22% in 2023-2024). Deze kans wordt kleiner naarmate een gebied minder stedelijk is, en is het kleinst in niet-stedelijke gebieden (7%). Tussen 2017-2018 en 2023-2024 is deze kans op interactie in alle gebieden iets toegenomen met 2 à 3 procentpunt. In alle gebieden behalve stedelijke

gebieden is er sprake van een continue lichte stijging. Bij stedelijke gebieden is de kans op interactie tussen 2021-2022 en 2022-2023 gelijk gebleven. Belangrijk is op te merken dat in niet-stedelijke gebieden ook maar vijf tot zeven procent van de leerlingen ouders heeft die beide in het buitenland zijn geboren, terwijl dit in zeer sterk stedelijke gebieden 29 tot 30 procent is.

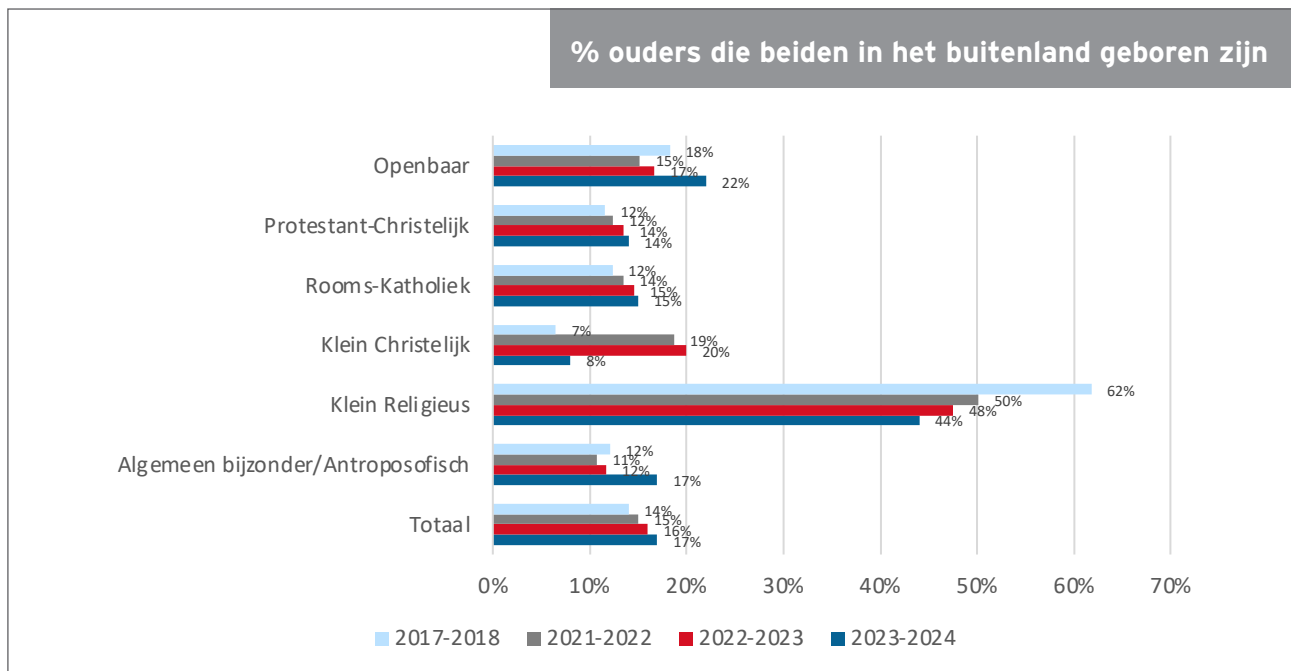
Samengevat zien we dat onderwijssegregatie naar migratieachtergrond het hoogst is in zeer stedelijke gebieden. Tegelijkertijd is de kans dat leerlingen met ouders die in Nederland geboren, op school leerlingen tegengekomen van wie de ouders in het buitenland zijn geboren, ook in deze gebieden het hoogst. Deze kans is het laagst in de niet-stedelijke gebieden.

In tabel B3 (bijlage B) geven we een samenvatting van de veranderingen tussen 2017-2018 en 2023-2024 in onderwijssegregatie naar migratieachtergrond in het basisonderwijs (landelijk, in de G4 en uitgesplitst naar stedelijkheid).

Denominatie

We zagen dat onderwijssegregatie naar migratieachtergrond van ouders hoog is in zeer stedelijke gebieden en de G4, als het om een evenredige verdeling van leerlingen over scholen gaat. In deze paragraaf gaan we in op de vraag welke soort scholen (naar denominatie⁹) een meer of minder evenredige verdeling van leerlingen hebben.

Landelijk is te zien dat op klein religieuze scholen er een veel groter aandeel is van leerlingen met ouders die beiden in het buitenland zijn geboren dan het landelijk gemiddelde. Daarnaast is ook te zien dat het aandeel van deze leerlingen op klein christelijke scholen sinds 2017-2018 relatief instabiel is. Deze stijgt van 7% in 2017-2018 naar 19 en zelfs 20 procent in 2021-2022 en 2022-2023, maar daalt weer naar 8% in 2023-2024.

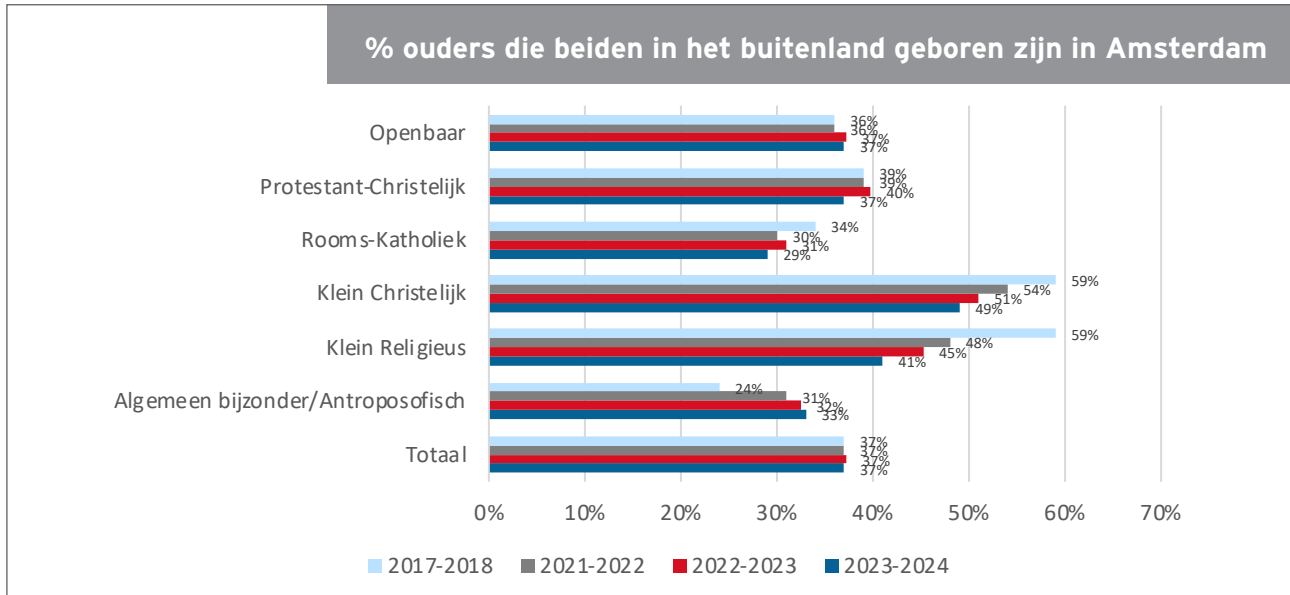

FIGUUR 3.3.4
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS DIE BEIDEN IN HET BUITENLAND ZIJN GEBOREN, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

9. Denominatie 'klein christelijk' wordt hier niet getoond vanwege te kleine aantallen.

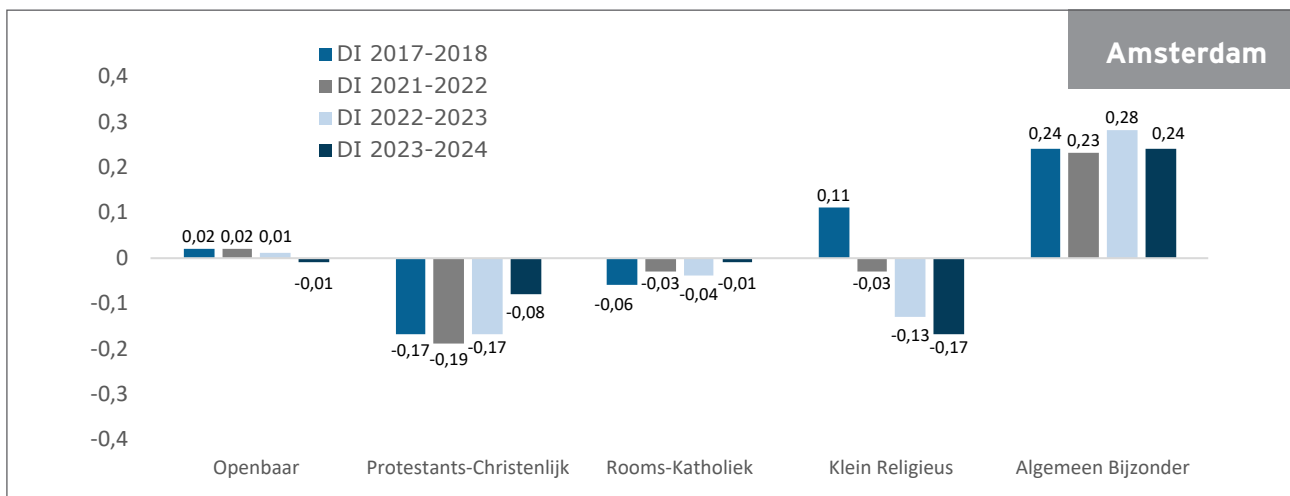
We zoomen daarnaast in op de G4 omdat hier de aantallen leerlingen hoog genoeg zijn om deze percentages te kunnen tonen.

In Amsterdam is te zien dat algemeen bijzondere/antroposofische scholen en rooms-katholieke scholen een kleiner aandeel hebben aan leerlingen met ouders die beiden in het buitenland geboren, dan het gemeentelijk gemiddelde. Daarnaast is dit aandeel juist groter dan het gemeentelijk gemiddelde op klein religieuze scholen en klein christelijke scholen in 2023-2024.

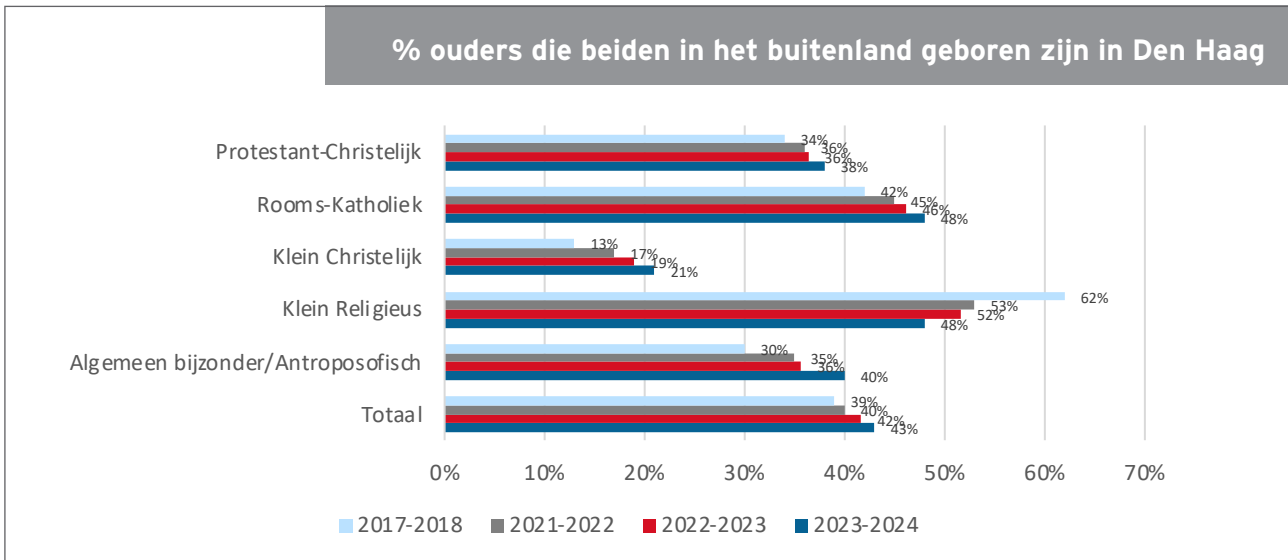
FIGUUR 3.3.5
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS DIE BEIDEN IN HET BUITENLAND ZIJN GEBOREN IN AMSTERDAM, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

Daarnaast laat figuur 3.3.6 zien dat de algemeen bijzondere scholen de grootste bijdrage hebben in de segregatie naar migratieachtergrond van ouders in Amsterdam. Ook valt het op dat de bijdrage van klein religieuze scholen tussen 2017-2018 en 2022-2023 een stuk kleiner is geworden en de bijdrage van openbare scholen in 2023-2024 negatief is geworden. Dat laatste houdt in dat, wanneer alle scholen in Amsterdam dezelfde bijdrage aan onderwijssegregatie hebben als openbare scholen, de onderwijssegregatie (dissimilariteit) 0,01 lager zou zijn dan hij nu is.

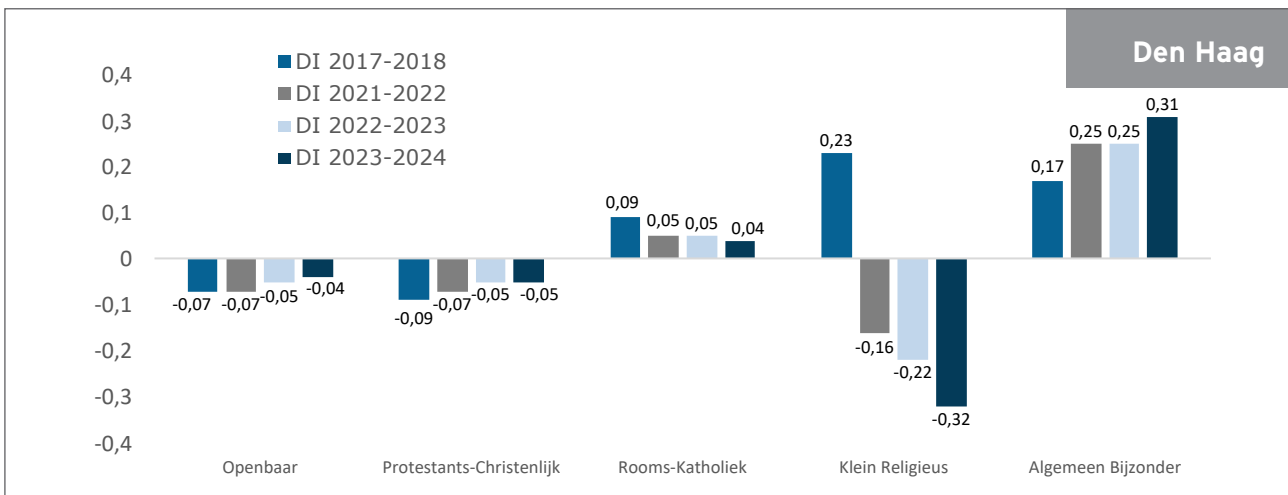
FIGUUR 3.3.6
BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN AMSTERDAM.

In Den Haag valt op dat het aandeel leerlingen met ouders die beiden in het buitenland geboren zijn een stuk kleiner is op klein christelijke scholen dan het gemeentelijk gemiddelde. Dit is opvallend, omdat deze scholen in Amsterdam juist een hoger aandeel leerlingen met ouders die beiden in het buitenland geboren zijn hadden. Daarnaast is te zien dat het aandeel leerlingen met ouders die beiden in het buitenland geboren zijn door de tijd heen afneemt op klein religieuze scholen, terwijl dit aandeel bij alle andere denominaties stijgt tussen 2017-2018 en 2023-2024.

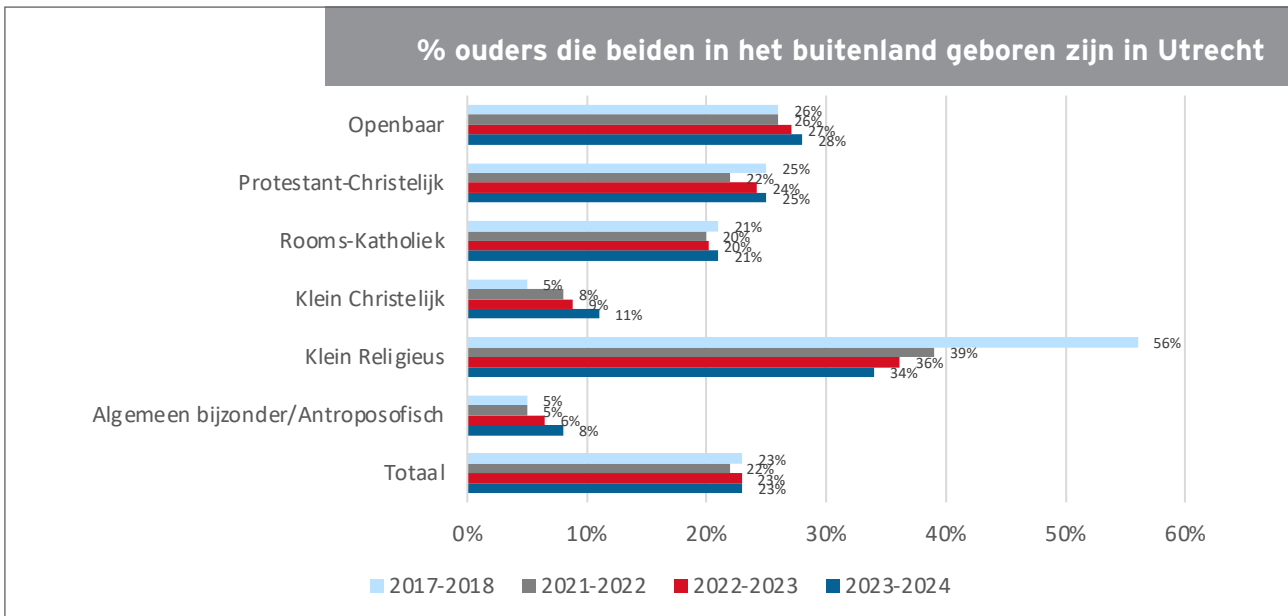
FIGUUR 3.3.7
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS DIE BEIDEN IN HET BUITENLAND ZIJN GEBOREN IN DEN HAAG, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

Figuur 3.3.8 laat zien dat de algemeen bijzondere scholen in Den Haag de grootste bijdrage hebben aan de segregatie in de stad. Daarnaast neemt de bijdrage van klein religieuze scholen af. Dit hangt waarschijnlijk samen met de veranderende populatie op deze scholen. In 2021-2022 tot en met 2023-2024 hebben klein religieuze scholen de kleinste bijdrage aan de segregatie in de stad.

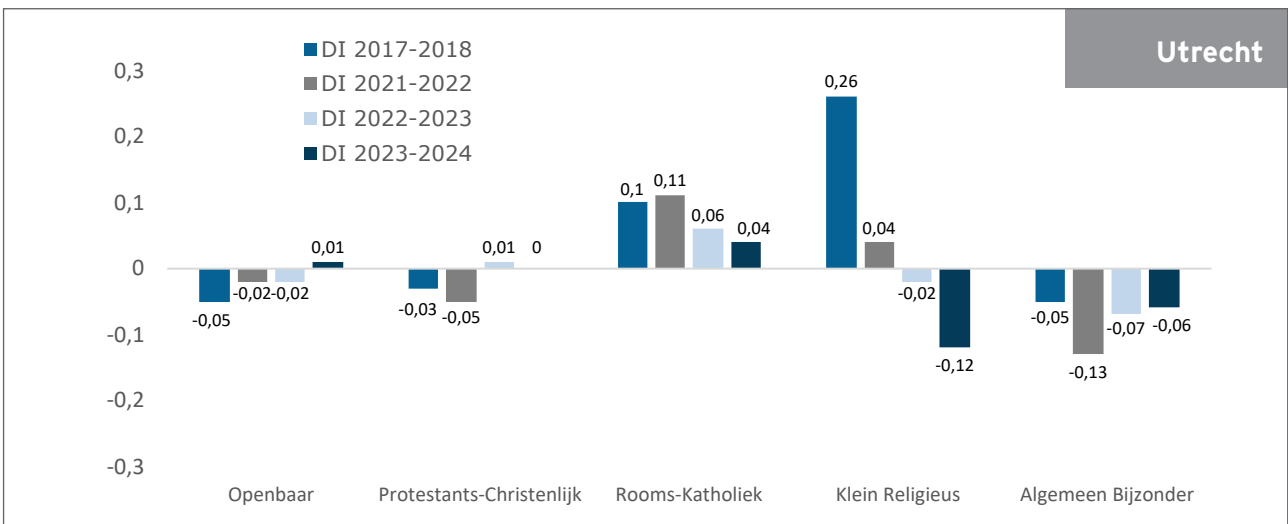
FIGUUR 3.3.8
BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN DEN HAAG.

In Utrecht is te zien dat het aandeel leerlingen met ouders die beiden in het buitenland geboren zijn wat lager ligt dan in de drie andere steden. Opvallend is daarnaast dat het aandeel van deze leerlingen op klein religieuze scholen na 2017-2018 flink gedaald is (van 56% naar 34% in 2023-2024). Het aandeel van deze leerlingen op klein christelijke en algemeen bijzondere/ antroposofische scholen is daarnaast een stuk lager dan het gemeentelijk gemiddelde. Op klein religieuze, protestants-christelijke en openbare scholen is het aandeel leerlingen met ouders die beiden in het buitenland geboren zijn hoger dan het gemeentelijk gemiddelde.

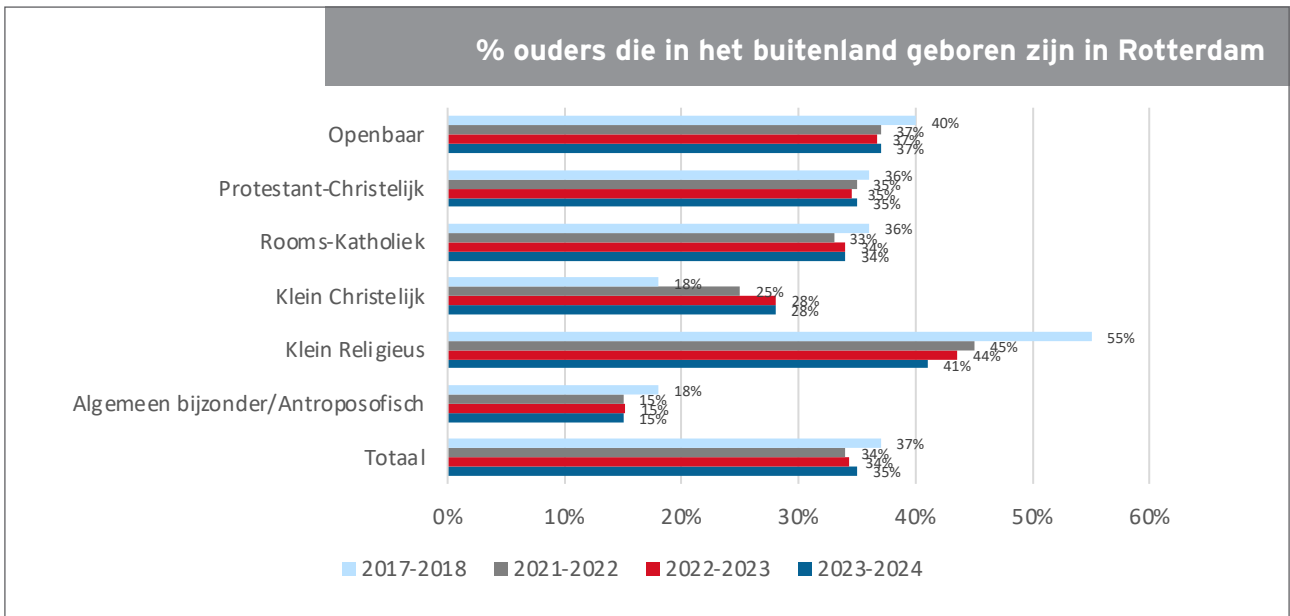
FIGUUR 3.3.9
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS DIE BEIDEN IN HET BUITENLAND ZIJN GEBOREN IN UTRECHT, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

In figuur 3.3.10 valt op dat de bijdrage van klein religieuze scholen in 2017-2018 vrij hoog is, maar dat deze snel daalt en in 2022-2023 en 2023-2024 zelfs negatief is. Dit betekent dat in 2023-2024 de dissimilariteitsindex 0,12 lager zou zijn, als alle scholen dezelfde bijdrage aan segregatie zouden hebben als klein religieuze scholen. Deze verandering kan te maken hebben met een veranderende populatie op deze scholen. Verder valt op dat de meeste denominaties in 2022-2023 rond de 0 hangen. Een verklaring hiervoor is dat denominatie geen belangrijke rol speelt in de segregatie naar migratieachtergrond in Utrecht.

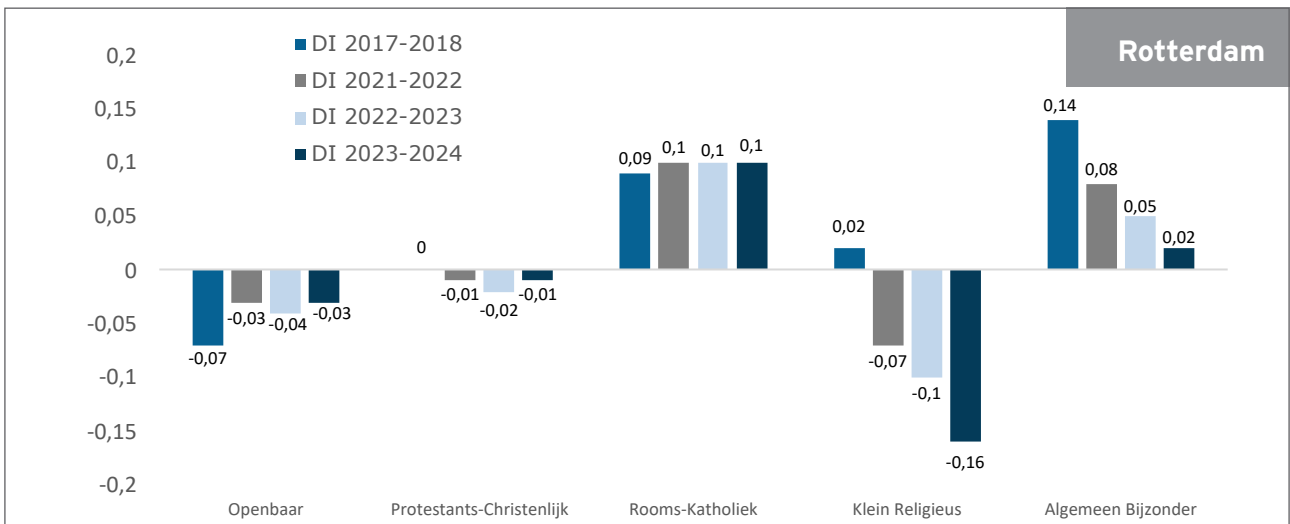
FIGUUR 3.3.10
BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN UTRECHT.

In Rotterdam is het aandeel leerlingen met ouders die beiden in het buitenland geboren zijn tussen de 37 en 35%. Opvallend is dat dit aandeel groeit op klein christelijke scholen tussen 2017-2018 en 2022-2023. Het aandeel is op algemeen bijzondere/antroposofische scholen lager dan het gemeentelijk gemiddelde, maar wel stabiel. Daarnaast is te zien dat het aandeel leerlingen van wie beide ouders in het buitenland geboren zijn op klein religieuze scholen juist hoger is dan het gemeentelijk gemiddelde.

FIGUUR 3.3.11
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS DIE BEIDEN IN HET BUITENLAND ZIJN GEBOREN IN ROTTERDAM, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, BASISONDERWIJS (DENOMINATIE).

Figuur 3.3.12 laat zien dat de bijdrage van algemeen bijzondere scholen in Rotterdam tussen 2017-2018 en 2023-2024 gedaald is (van 0,14 naar 0,02). Ook de bijdrage van klein religieuze scholen nam tussen 2017-2018 en 2022-2023 af, maar deze nam tussen 2022-2023 en 2023-2024 weer iets toe. Rooms-katholieke scholen hebben in 2023-2024 de grootste bijdrage aan de segregatie van de stad, namelijk 0,1. Dit betekent dat, als alle scholen in Rotterdam dezelfde bijdrage zouden hebben als rooms-katholieke scholen, de dissimilariteitsindex van de stad 0,1 hoger zou zijn.

FIGUUR 3.3.12
BIJDRAGE VAN DENOMINATIE AAN SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, BEELD VAN ROTTERDAM.

4 CONCLUSIES SEGREGATIE IN HET BASISONDERWIJS

Landelijk vooral kleine verschillen voor inkomen en opleidingsniveau

Landelijk zijn er over de jaren heen nauwelijks verschillen waar te nemen in segregatie van het basisonderwijs. Landelijk gezien moet steeds 19 tot 21 procent van de leerlingen van school wisselen om tot een evenredige verdeling van leerlingen naar inkomen, opleidingsniveau en migratieachtergrond van ouders te komen. De segregatie naar inkomen en naar opleidingsniveau van ouders is landelijk licht gestegen tussen 2017-2018 en 2023-2024 (verschil van 0,01 en 0,02). De segregatie naar migratieachtergrond is juist licht gedaald tussen 2017-2018 en 2023-2024 (verschil van 0,02). Het gaat hier om een verandering van 0,5 tot 1 procent van leerlingen die van school moeten wisselen om tot een evenredige verdeling te komen.

De kans dat leerlingen van een uiterste categorie, leerlingen van de andere uiterste categorie ontmoeten is voor het kenmerk inkomen van ouders gelijk gebleven, en voor opleidingsniveau en migratieachtergrond van ouders iets gestegen 2017-2018 en 2023-2024. Deze veranderingen hebben vermoedelijk te maken met veranderingen in de leerlingpopulatie, waar in de loop van de jaren een steeds kleiner aandeel ouders heeft zonder startkwalificatie, of ouders van wie beide ouders in Nederland zijn geboren.

Segregatie sterk in de grote steden

In alle jaren zien we dat de onderwijssegregatie in de grote steden (veel) hoger is dan in andere gemeenten. In de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) moet in alle onderzochte jaren 26 tot 34 procent van de leerlingen van school wisselen voor een evenredige verdeling van leerlingen naar inkomen, opleidingsniveau en migratieachtergrond van ouders. Binnen deze bandbreedte zien we in deze steden in de loop van de jaren een afname van segregatie naar migratieachtergrond van ouders. Ook de segregatie naar inkomen van ouders is in drie van de vier grote steden afgenomen (niet in Den Haag). Segregatie naar opleidingsniveau van ouders is in Amsterdam en Utrecht gedaald (vooral tussen 2017-2017 en 2021-2022).

Onevenredige samenstelling vooral in stedelijke gebieden

Voor de onevenredige verdeling van leerlingen over scholen naar inkomen, opleidingsniveau en migratieachtergrond van ouders geldt in alle jaren: hoe stedelijker het gebied, hoe onevenrediger de verdeling over scholen. Dit heeft te maken met de hogere mate aan keuzemogelijkheden in stedelijke gebieden, in combinatie met een hogere woonsegregatie (Boterman, 2018).

Wel zien we de verschillen in segregatie tussen gemeenten naar stedelijkheid in de loop van de onderzochte jaren wat kleiner worden. In de zeer sterk stedelijke gebieden is de onderwijssegregatie naar inkomen en migratieachtergrond van ouders gedaald, terwijl onderwijssegregatie naar inkomen en opleidingsniveau van ouders in de weinig en niet stedelijke gebieden steeg.

Grotere kans om elkaar te ontmoeten in matig stedelijke gebieden (inkomen en opleiding)

In matig stedelijke gebieden is de kans het grootst dat leerlingen met verschillende achtergronden - op het vlak van opleidingsniveau en inkomen van hun ouders - elkaar ontmoeten. Dit komt door een combinatie van een relatief hoge diversiteit in de populatie en een meer evenredige verdeling van leerlingen met uiteenlopende achtergronden over scholen. In weinig tot niet stedelijke gebieden is de diversiteit juist relatief laag, waardoor de kans op interactie tussen verschillende groepen klein blijft. In zeer sterk stedelijke gebieden zorgt de sterke onevenredige verdeling van leerlingen over scholen voor een kleinere kans op ontmoeting tussen leerlingen van diverse achtergronden.

Grotere kans om elkaar te ontmoeten in zeer sterk stedelijke gebieden (migratieachtergrond)

Hoewel de verdeling van leerlingen over scholen naar migratieachtergrond in zeer sterk stedelijke gebieden sterk onevenredig is, is de kans dat leerlingen met ouders van verschillende migratieachtergronden elkaar op school ontmoeten daar toch het grootst. Dit komt door de samenstelling van de populatie: in 2023-2024 had in de niet-stedelijke gebieden ongeveer 7% van de leerlingen ouders die in het buitenland zijn geboren, terwijl dit percentage in de zeer sterk stedelijke gebieden rond de 32% ligt.

Openbare en protestants-christelijke basisscholen zijn minder segregierend dan andere scholen

In de G4 zien we over het algemeen dat openbare en protestants-christelijke basisscholen een leerlingpopulatie hebben die een betere afspiegeling is van de hele leerlingpopulatie in de gemeente dan andere scholen. Als alle scholen deze samenstelling hadden, dan was de segregatie in deze gemeenten beduidend lager. Een uitzondering hierop vormt Amsterdam, waar de openbare scholen juist (licht) bijdragen aan een hogere segregatie naar opleidingsniveau en migratieachtergrond.

Algemeen bijzondere scholen kunnen bijdragen aan segregatie

In Amsterdam, Den Haag en Rotterdam is de samenstelling van leerlingpopulaties in de basisscholen die vallen onder de categorie Algemeen bijzonder geen evenredige afspiegeling van de leerlingpopulatie in de gemeente. Deze scholen lijken daarmee bij te dragen aan de onderwijssegregatie in de stad. Algemeen bijzondere scholen zijn scholen met een bepaald concept, zoals Jenaplan, Dalton, Montessori en de Vrije school. Alleen in Utrecht lijken deze scholen niet bij te dragen aan de segregatie in de stad.

5 SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

5.1 Inkomen ouders

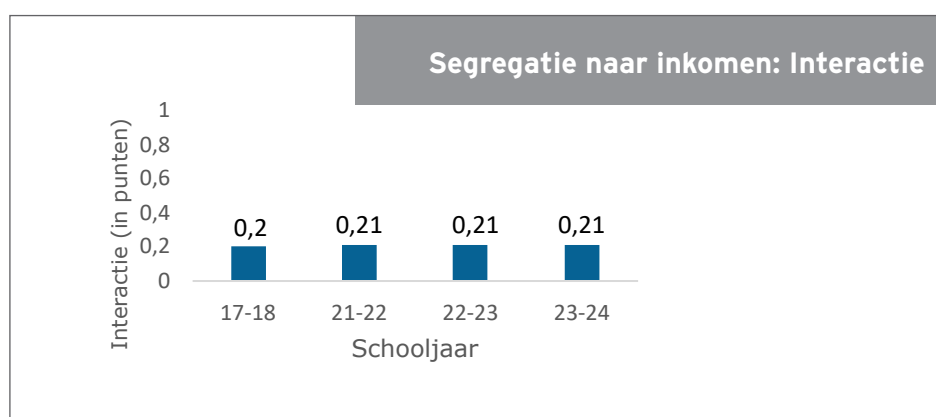
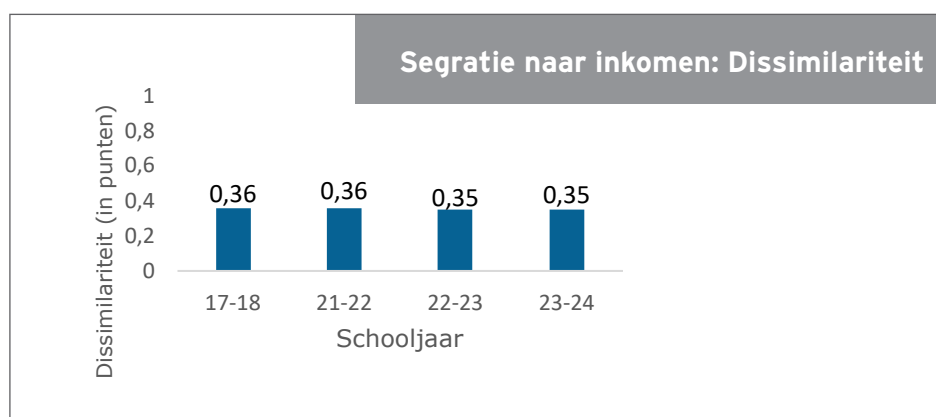
De landelijke verdeling van het inkomen van de ouders van de leerlingen in het voortgezet onderwijs is weergegeven in tabel 5.1.1. De kleinste groep leerlingen heeft ouders met een laag inkomen (tussen 22% in 2017-2018 en 20% in 2023-2024) en de grootste groep leerlingen heeft ouders met een midden inkomen (tussen 51% in 2017-2018 en 52% in 2023-2024). Iets meer dan een kwart van de ouders heeft een hoog inkomen (27%). De verschillen in verdeling tussen 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 en 2023-2024 zijn minimaal.

	Laag inkomen	Midden inkomen	Hoog inkomen
2017-2018	22%	51%	27%
2021-2022	20%	52%	27%
2022-2023	20%	52%	27%
2023-2024	20%	52%	27%

TABEL 5.1.1
VERDELING VAN OUDERS VAN LEERLINGEN OVER DE INKOMENSGROEPEN LAAG, MIDDEN EN HOOG IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023, EN 2023-2024 VOORTGEZET ONDERWIJS (LANDELIJK) ¹⁰

In onderstaande analyse gaan we steeds in op de vraag in hoeverre leerlingen met ouders met een laag inkomen en leerlingen met ouders met een hoog inkomen evenredig verdeeld zijn over scholen en hoe groot de kans is dat deze leerlingen elkaar tegenkomen op school.

Landelijk beeld

FIGUUR 5.1.1.
SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS, LANDELIJK BEELD, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN GEZAMENLIJK INKOMEN OUDERS. HOOG INKOMEN (BOVENSTE 25 PERCENTIEL) EN LAAG INKOMEN (ONDERSTE 25 PERCENTIEL)

10. De waarden wijken iets af van de in paragraaf 1.1 genoemde definities omdat die indeling gebaseerd is op de totale Nederlandse populatie, en tabel 5.1.1 de verdeling van deze kenmerken laat zien van ouders van leerlingen in het voortgezet onderwijs (deelpopulatie).

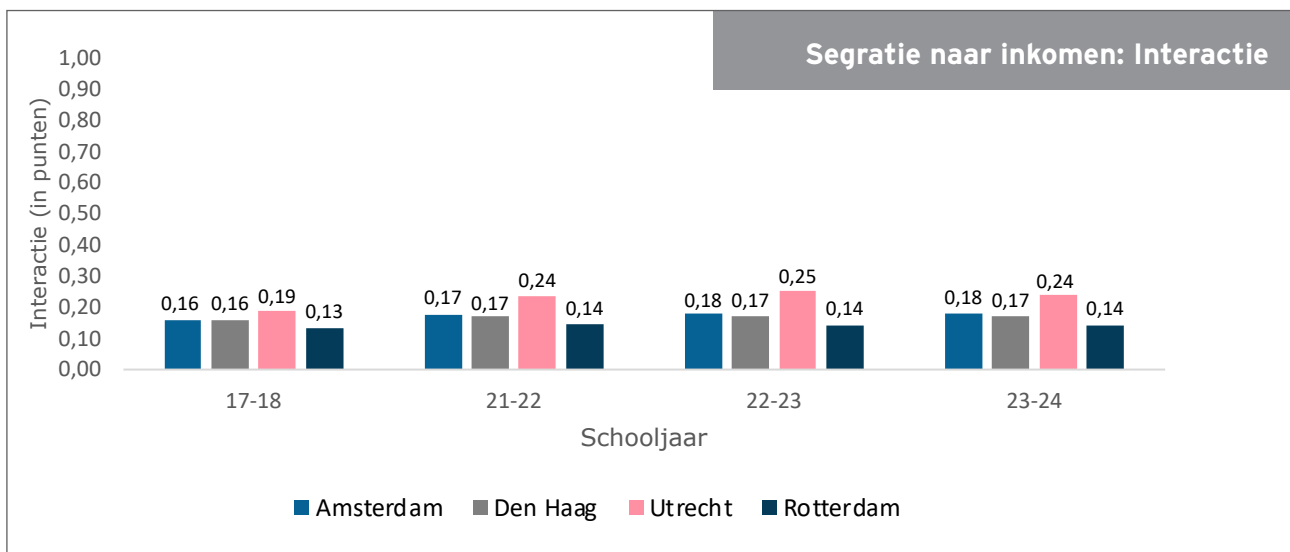
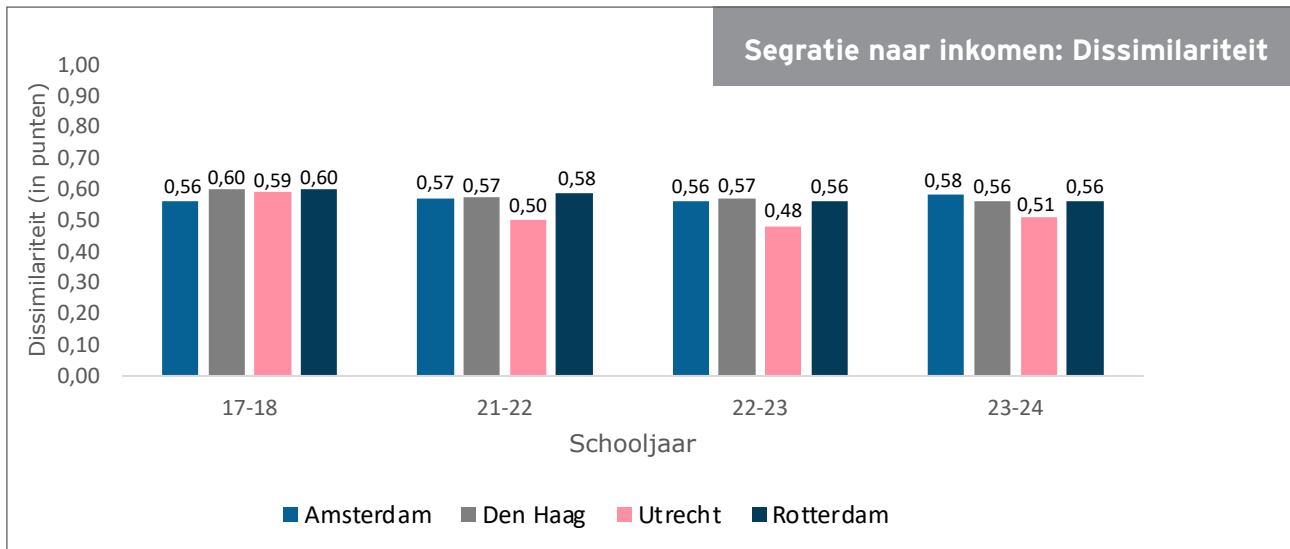
De segregatie (dissimilariteit) naar inkomen in het voortgezet onderwijs ligt landelijk gezien tussen de 0,35 en 0,36. Dit betekent dat landelijk tussen de 17,5 en 18 procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs van school moeten wisselen om tot een evenwichtige verdeling te komen. Daarnaast zien we dat een leerling met ouders met een laag inkomen 20 procent tot 21 procent kans heeft op school een leerling tegen te komen met ouders die een hoog inkomen hebben. Dit betekent dat van elke 100 leerlingen die een leerling met ouders met een laag inkomen tegenkomt, er 20 tot 21 leerlingen ouders met een hoog inkomen hebben. De verschillen in de dissimilariteit en interactie tussen de jaren 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 en 2023-2024 zijn minimaal. De afgelopen jaren is er wat betreft de verdeling van leerlingen op scholen op landelijk niveau nauwelijks iets veranderd. We zien echter wel grote verschillen tussen de verschillende gebieden en gemeenten. In de volgende paragrafen laten we dit zien.

G4

De verdeling van het inkomen van de ouders van de leerlingen in het voortgezet onderwijs voor de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) ofwel de G4 is weergegeven in Tabel 5.1.2. Voor alle G4 zien we in het algemeen een daling over tijd in de groep leerlingen met ouders met een laag inkomen en een stijging in de groep leerlingen met ouders met een midden en hoog inkomen. In Rotterdam zien we echter in het schooljaar 2023-2024 een kleine stijging in het aandeel ouders met een laag inkomen ten opzichte van het schooljaar 2022-2023 (van 31% naar 33%). In Amsterdam en Utrecht zien we een verschuiving in welke categorie de grootste groep leerlingen bevat. In Amsterdam had in 2017-2018 de grootste groep leerlingen ouders met een laag inkomen (38%) en in 2023-2024 heeft de grootste groep leerlingen ouders met een midden inkomen (38%). In Utrecht had in 2017-2018 de grootste groep leerlingen ouders met een midden inkomen (37%), in 2022-2023 had de grootste groep leerlingen ouders met een midden of hoog inkomen (beide 39%) en in 2023-2024 is de grootste groep opnieuw het midden inkomen met 40% ten opzichte van een groep van 38% met een hoog inkomen. In Den Haag en Rotterdam is geen sprake van een verschuiving over tijd in welke categorie de grootste groep leerlingen bevat. In beide gevallen heeft de grootste groep leerlingen ouders met een midden inkomen.

		Laag inkomen	Midden inkomen	Hoog inkomen
Amsterdam	2017-2018	38%	36%	26%
	2021-2022	34%	38%	28%
	2022-2023	33%	37%	30%
	2023-2024	32%	38%	30%
Den Haag	2017-2018	31%	40%	28%
	2021-2022	30%	40%	30%
	2022-2023	30%	41%	30%
	2023-2024	29%	41%	30%
Utrecht	2017-2018	27%	37%	35%
	2021-2022	23%	39%	38%
	2022-2023	22%	39%	39%
	2023-2024	22%	40%	38%
Rotterdam	2017-2018	36%	41%	22%
	2021-2022	31%	44%	24%
	2022-2023	31%	45%	24%
	2023-2024	33%	44%	24%

TABEL 5.1.2
VERDELING VAN OUDERS VAN LEERLINGEN OVER DE INKOMENSGROEPEN LAAG, MIDDEN EN HOOG IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, VOORTGEZET ONDERWIJS (G4)

FIGUUR 5.1.2
SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS, G4, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023, EN 2023-2024. OP BASIS VAN GEZAMENLIJK INKOMEN VAN DE OUDERS. HOOG INKOMEN (BOVENSTE 25 PERCENTIEL) EN LAAG INKOMEN (ONDERSTE 25 PERCENTIEL).

In figuur 5.1.2 staan de scores voor de G4 voor de indexen voor dissimilariteit en interactie. In de G4 ligt de segregatie (dissimilariteit) naar inkomen (variërend van 0,48 tot 0,60) duidelijk hoger over de jaren heen dan het landelijk gemiddelde (tussen 0,35 en 0,36). In Den Haag en Rotterdam is er sprake van een lichte daling over de tijd. In Den Haag gaat het om een daling van 0,60 in 2017-2018 naar 0,54 in 2023-2024. In Rotterdam gaat het om een daling van 0,60 in 2017-2018 naar 0,56 in 2023-2024. In Utrecht is er tussen 2017-2018 en 2022-2023 sprake van een daling van 0,59 naar 0,48, maar in 2023-2024 stijgt de segregatie naar inkomen naar 0,51. In Amsterdam is er minder een patroon zichtbaar en zijn de verschillen over de tijd klein. De dissimilariteit is tussen 2017-2018 en 2023-2024 gestegen van 0,56 naar 0,58.

De kans dat een leerling met ouders met een laag inkomen, een leerling met ouders met een hoog inkomen tegenkomt op school (Interactie), is in de G4 (tussen de 13% en 25%) juist vaker lager dan het landelijk gemiddelde (tussen 20% en 21%). In Amsterdam is sprake van een stijging, maar deze stijging is minimaal (van 16% in 2017-2018 naar 18% in 2023-2024). In Amsterdam is tussen 2022-2023 en 2023-2024 de kans dat een leerling met ouders met een laag inkomen, een leerling met ouders met een hoog inkomen tegenkomt op school stabiel gebleven. In Den Haag en Rotterdam is deze kans tussen 2021-2022, 2022-2023 en 2023-2024 ook stabiel gebleven. Alleen in Utrecht is dit niet het geval. In Utrecht is sprake van een stijging (van 19% in 2017-2018 naar 25% in 2022-2023), maar deze aanvankelijke stijging vlt af in 2023-2024, met een daling naar 24 procent. Een verklaring voor de redelijk grootte stijging van de kans op interactie in Utrecht is de

afgenomen dissimilariteit (minder verschuiving nodig) en de daling in het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen (dit ligt al lager in Utrecht ten opzichte van de andere G4).

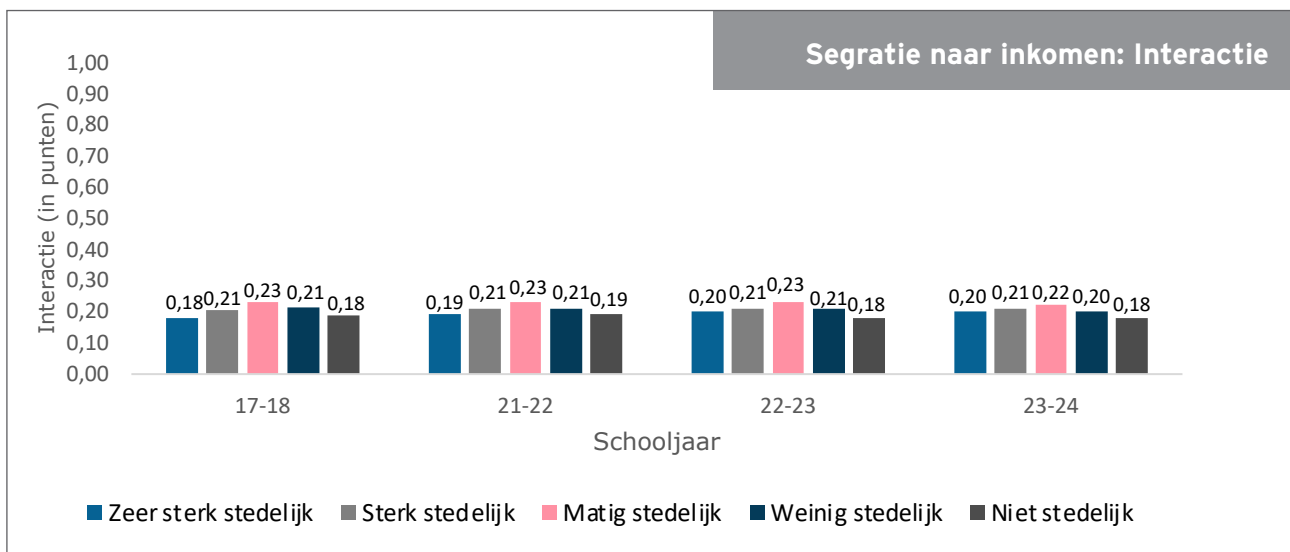
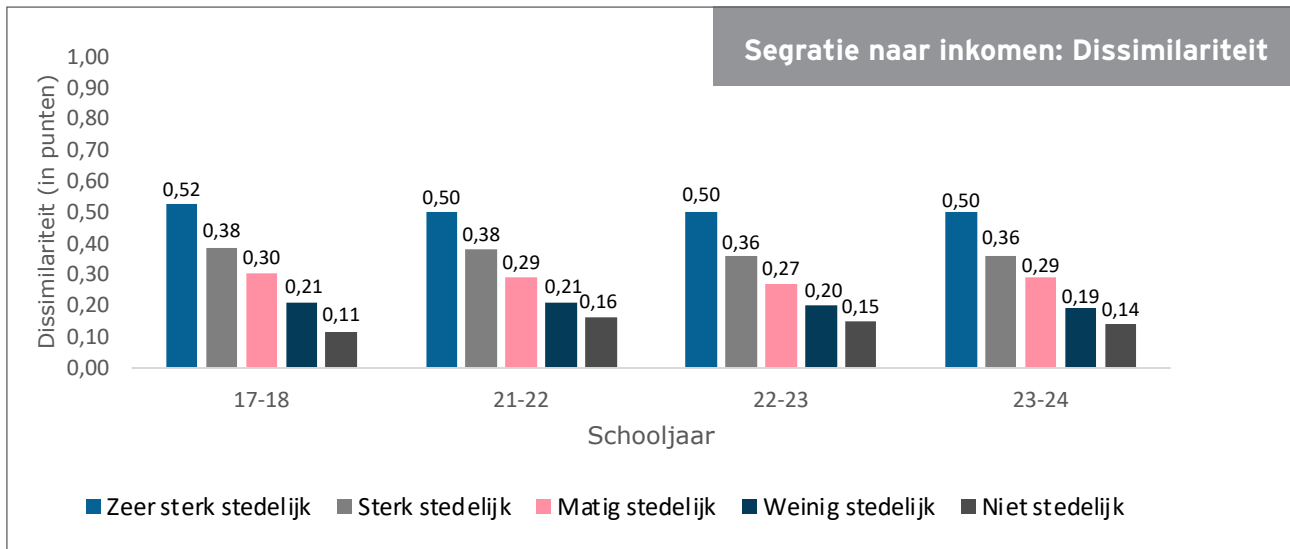
Samenvattend zien we dat segregatie naar inkomen wat betreft evenredige verdeling van leerlingen, in grote steden hoger is dan het landelijk gemiddelde, en dat de onderwijssegregatie in 2023-2024 in Amsterdam en Utrecht gestegen is ten opzichte van 2022-2023 en in Den Haag en Rotterdam stabiel is gebleven.

Stedelijke versus niet-stedelijke gebieden

In Tabel 5.1.3 is de verdeling naar inkomen van de ouders van de leerlingen in het voortgezet onderwijs weergegeven naar mate van stedelijkheid. Wat opvalt is dat de verdeling naar inkomen sterk samenhangt met stedelijkheid en dat dit (met enkele uitzonderingen) geldt voor alle jaren. Hoe stedelijker een gebied is, hoe groter het aandeel leerlingen met ouders met een laag inkomen (2023-2024: 18% in niet stedelijke gebieden versus 25% in zeer stedelijke gebieden) en hoe groter het aandeel leerlingen met ouders met een hoog inkomen (2023-2024: 19% in niet stedelijke gebieden versus 31% in zeer stedelijke gebieden). En hoe minder stedelijk een gebied is hoe lager het aandeel leerlingen met ouders met een midden inkomen (2022-2024: 63% in niet-stedelijke gebieden versus 44% in zeer stedelijke gebieden).

		Laag inkomen	Midden inkomen	Hoog inkomen
Zeer sterk stedelijk	2017-2018	29%	42%	28%
	2021-2022	26%	44%	30%
	2022-2023	26%	44%	31%
	2023-2024	25%	44%	31%
Sterk stedelijk	2017-2018	48%	38%	13%
	2021-2022	20%	53%	27%
	2022-2023	20%	53%	28%
	2023-2024	20%	53%	27%
Matig stedelijk	2017-2018	17%	54%	28%
	2021-2022	16%	56%	28%
	2022-2023	16%	56%	28%
	2023-2024	17%	56%	28%
Weinig stedelijk	2017-2018	17%	59%	24%
	2021-2022	16%	60%	24%
	2022-2023	17%	59%	23%
	2023-2024	17%	60%	23%
Niet stedelijk	2017-2018	49%	41%	10%
	2021-2022	16%	62%	21%
	2022-2023	17%	63%	20%
	2023-2024	18%	63%	19%

TABEL 5.1.3
VERDELING VAN OUDERS VAN LEERLINGEN OVER DE INKOMENSGROEP LAAG, MIDDEN EN HOOG IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, VOORTGEZET ONDERWIJS (STEDELIJKHEID)

FIGUUR 5.1.3
SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS, BEELD VAN STEDELIJKE VERSUS NIET-STEDELIJKE GEBIEDEN, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024. OP BASIS VAN GEZAMENLIJK INKOMEN VAN DE OUDERS. HOOG INKOMEN (BOVENSTE 25 PERCENTIEL) EN LAAG INKOMEN (ONDERSTE 25 PERCENTIEL).

In figuur 5.1.3 staan de scores voor de indexen voor dissimilariteit en interactie naar mate van stedelijkheid. Wat opvalt is de onderwijssegregatie naar inkomen (dissimilariteit) sterk verschilt naar stedelijkheid. In de zeer sterk stedelijke gebieden zou in schooljaar 2023-2024 een kwart van de leerlingen van school moeten veranderen om tot een evenredige verdeling te komen, terwijl in niet stedelijke gebieden dit ongeveer één op de veertien is. In alle jaren zien we een duidelijke continue daling van de onderwijssegregatie naar inkomen naarmate de stedelijkheid afneemt. Dit betekent dat hoe minder stedelijk een gebied is, hoe minder leerlingen van school zouden moeten veranderen om tot een evenredige verdeling te komen. In de zeer sterk stedelijke gebieden (van 0,52 in 2017-2018 naar 0,50 in 2023-2024), sterk stedelijke gebieden (van 0,38 in 2017-2018 naar 0,36 in 2023-2024), en weinig stedelijke gebieden (van 0,21 in 2017-2018 naar 0,19 in 2023-2024) is sprake van een daling over tijd.

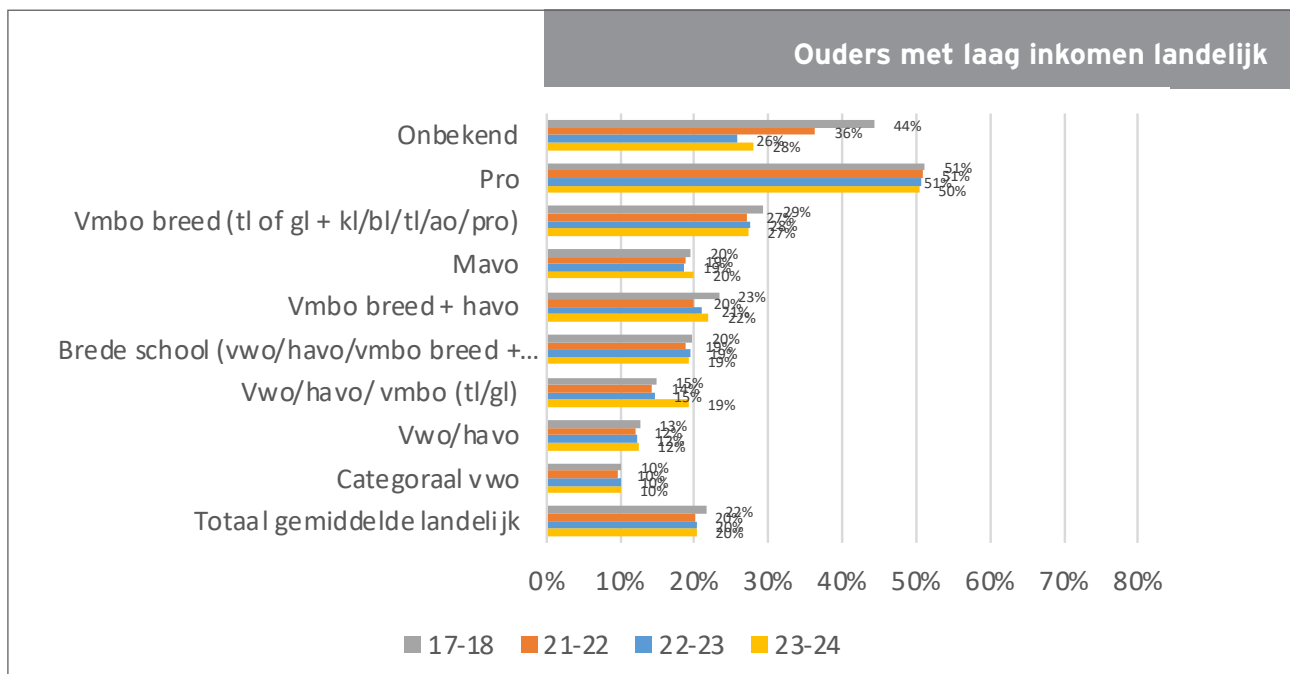
In de matig stedelijke gebieden is aanvankelijk sprake van een lichte continue daling (van 0,30 in 2017-2018 naar 0,27 in 2022-2023) van de onderwijssegregatie naar inkomen, maar in 2023-2024 is er echter sprake van een stijging naar 0,29. In niet-stedelijke gebieden neemt de segregatie eerst toe ten opzichte van het schooljaar 2017-2018 (van 0,11 in 2017-2018 naar 0,16 in 2021-2022), maar daarna is er sprake van een continue daling (van 0,16 in 2021-2022 naar 0,14 in 2023-2024).

De kans dat een leerling met ouders met een laag inkomen, een leerling met ouders met een hoog inkomen tegenkomt op school (interactie) verschilt maar weinig tussen de jaren en naar mate de stedelijkheid toeneemt. Deze kans is in 2023-2024 het grootst in de matig stedelijke gebieden, met 22 procent. In zeer sterk stedelijke gebieden en in niet-stedelijke gebieden ligt deze kans het laagst, tussen de 18 procent en 20 procent. De kans op interactie is tussen 2017-2018 en 2023-2024 in bijna alle gebieden hetzelfde gebleven. Alleen in zeer stedelijke gebieden is er sprake van een lichte stijging (van 18 naar 20 procent) en in matig stedelijke gebieden is er sprake van een lichte daling (van 23 naar 22 procent).

Samenvattend zien we wat betreft (het ontbreken van) een evenredige verdeling van leerlingen over scholen (dissimilariteit) dat onderwijssegregatie naar inkomen sterk samenhangt met stedelijkheid. Wat betreft de kans dat leerlingen met weinig verdiende ouders leerlingen met veel verdienende ouders tegenkomen op school blijkt dat deze kans het hoogst is in de matig stedelijke gebieden.

Schooltype

Het percentage leerlingen met ouders met een laag inkomen per schooltype in het voortgezet onderwijs is weergegeven in figuur 5.1.4. Landelijk geldt, hoe meer praktijkgericht het schooltype is, hoe hoger het percentage leerlingen met ouders met een laag inkomen. Er is nauwelijks sprake van verschil over de tijd.

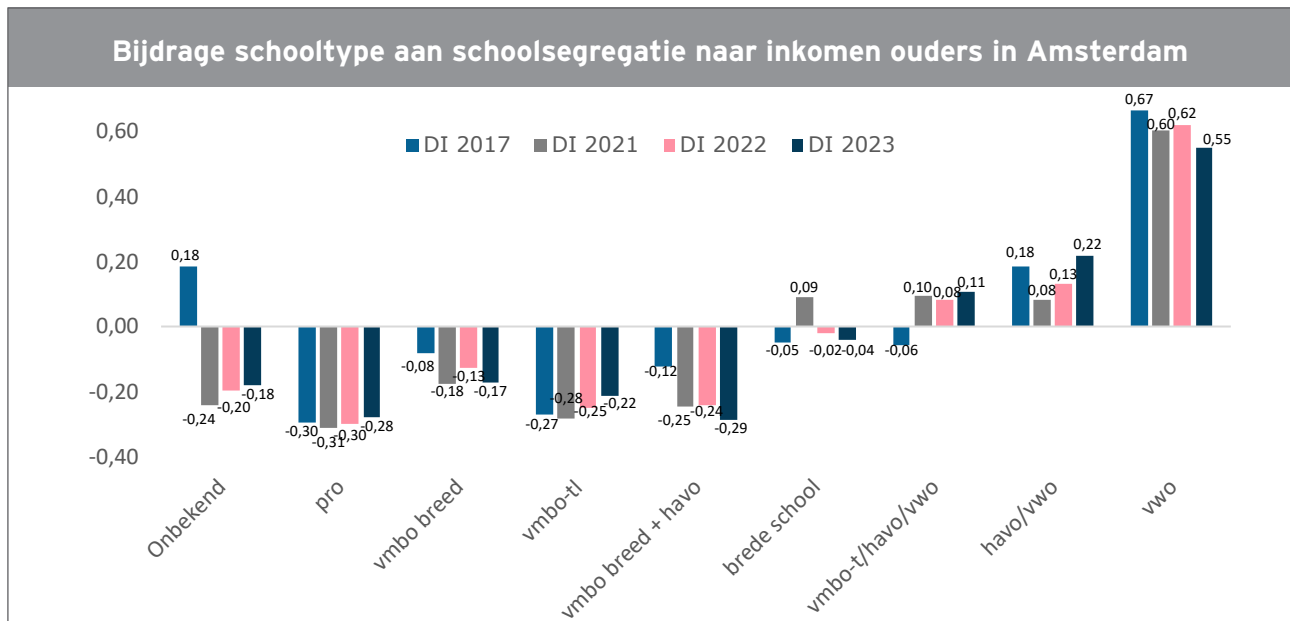
FIGUUR 5.1.4
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS MET EEN LAAG INKOMEN, LANDELIJK BEELD IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, VOORTGEZET ONDERWIJS (SCHOOLTYPE)

Voor de G4 hebben we onderzocht in hoeverre het schooltype van een school meer of minder bijdraagt aan een evenredige verdeling van leerlingen over scholen, zie Figuur 5.1.5 tot en met 5.1.8. In deze paragraaf geven we per grote stad de segregatie naar schooltype weer. Niet in alle grote steden zijn alle schooltype voldoende vertegenwoordigd. Dit betekent dat de uitkomsten met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd dienen te worden.

We geven niet, zoals in Figuur 5.1.3, ook per stad het percentage leerlingen met ouders met een laag inkomen per schooltype in het voortgezet onderwijs weer. We zien namelijk geen verschil met het landelijke beeld. In elke grote stad zien we dat hoe meer praktijkgericht het schooltype is, hoe hoger het percentage leerlingen met ouders met een laag inkomen.

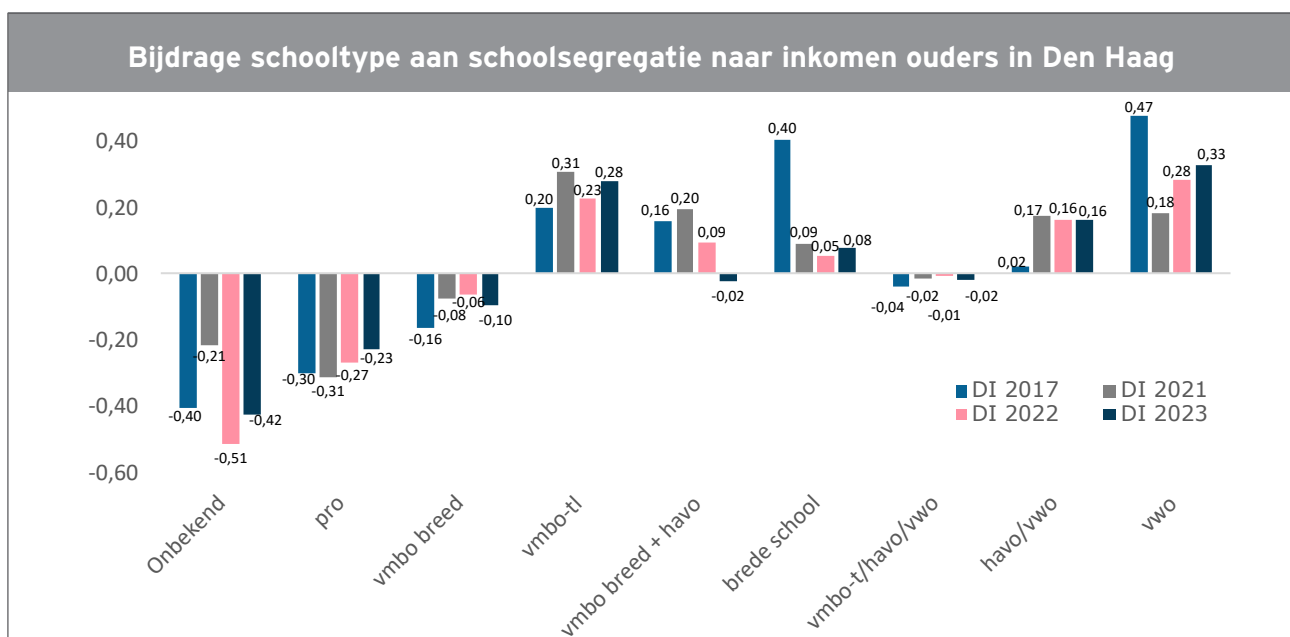
In Amsterdam valt het op dat vooral de categorale vwo-scholen bijdragen aan onderwijssegregatie. De bijdrage van de categorale vwo-scholen is gedaald van 0,67 in 2017-2018 naar 0,55 in 2023-2024. Ook havo/vwo scholen dragen bij aan de segregatie naar inkomen. De bijdrage van havo/vwo scholen aan segregatie is, na een korte daling in 2021-2022 en 2022-2023 ten opzichte van 2017-2018, gestegen naar 0,22 in 2023-

2024. Scholen voor praktijkonderwijs, scholen die een vmbo breed aanbod hebben, scholen die alleen vmbo-t aanbieden en scholen die een vmbo-t t/m vwo-aanbod hebben gaan segregatie tegen. Verder valt op dat de brede scholen en de scholen met een vmbo-t t/m vwo aanbod minder constant zijn in hun bijdrage aan onderwijssegregatie, er is geen sprake een continue positieve of negatieve bijdrage.

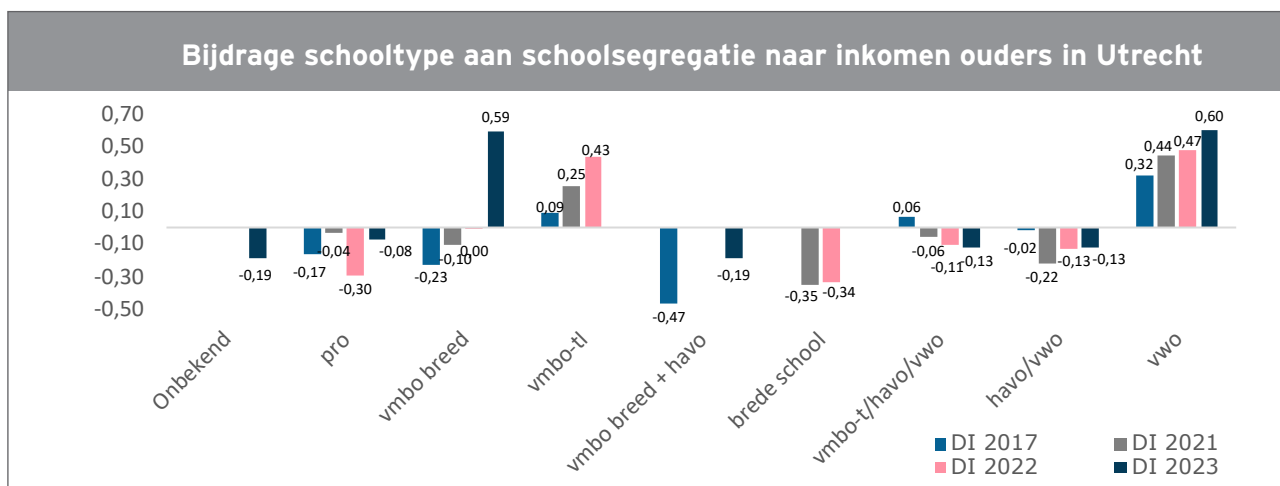
FIGUUR 5.1.5. BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR INKOMEN OUDERS, BEELD VAN AMSTERDAM

In Den Haag gaan de scholen voor praktijkonderwijs, scholen die een vmbo breed aanbod hebben en scholen die een vmbo-t t/m vwo-aanbod hebben de segregatie naar inkomen tegen. De scholen die het meest bijdragen aan de segregatie naar inkomen zijn de scholen met alleen een vwo-aanbod (0,33 in 2023-2024). Ook de scholen met een vmbo-t aanbod (0,28 in 2023-2024) en scholen met een havo en vwo-aanbod (0,16 in 2023) hebben een bijdrage aan segregatie in Den Haag. Scholen met een vmbo breed en havo-aanbod zijn niet constant in hun bijdrage aan onderwijssegregatie, terwijl in 2017-2018, 2021-2022 en 2022-2023 sprake was van een bijdrage aan segregatie, gaan deze scholen in 2023-2024 segregatie tegen. Bij geen van de schooltypen zien we een constant beeld over tijd in afname of toename, overall is sprake van fluctuaties tussen de verschillende jaren.

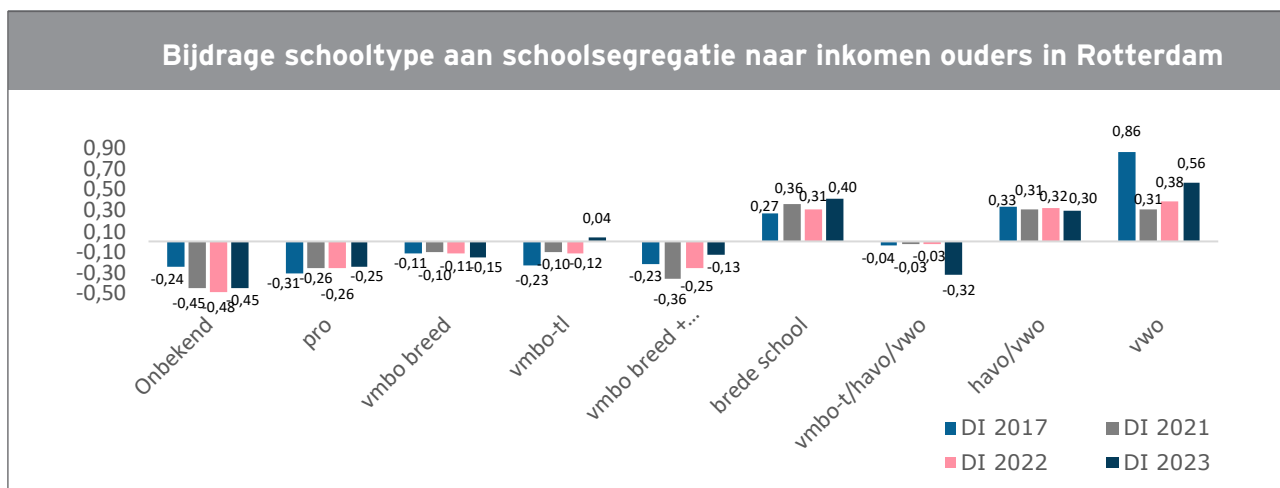
FIGUUR 5.1.6 BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR INKOMEN OUDERS, BEELD VAN DEN HAAG.

In Utrecht zien we dat vmbo-t scholen (0,43 in 2022-2023) en categorale vwo-scholen (0,6 in 2023-2024) een bijdrage leveren aan de segregatie naar inkomen. Voor beide schooltypen is sprake van een substantiële en constante stijging over tijd. Scholen met een vmbo breed aanbod gingen in 2017-2018, 2021-2022 en 2022-2023 segregatie tegen, maar in 2023-2024 is dit niet langer het geval. In 2023-2024 is er sprake van een bijdrage aan segregatie (0,59 in 2023-2024). Ook bij brede scholen en scholen met een vmbo breed en havo-aanbod is er sprake van een substantiële toename over tijd. Dit betekent dat de segregatie op de meeste schooltypen in Utrecht toeneemt over tijd. Alleen bij scholen voor vmbo-t, havo en vwo is een substantiële afname over tijd zichtbaar (0,06 in 2017-2018 naar -0,13 in 2023-2024).

FIGUUR 5.17
BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR INKOMEN OUDERS, BEELD VAN UTRECHT.

In Rotterdam zien we dat scholen voor praktijkonderwijs, scholen die een vmbo breed aanbod hebben en scholen die een vmbo-t aanbod hebben en scholen die een vmbo breed tot en met havo-aanbod hebben de segregatie naar inkomen tegengaan. Opnieuw zien we dat scholen met een havo en vwo-aanbod (0,30 in 2023-2024) en categorale gymnasia (0,56 in 2023-2024) een hoge bijdrage aan onderwijssegregatie leveren. Ook brede scholen hebben een hoge bijdrage aan onderwijssegregatie (0,40 in 2023-2024). Bij geen van de schooltypen zien we een constant beeld over de tijd in afname of toename.

FIGUUR 5.18
BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR INKOMEN OUDERS, BEELD VAN ROTTERDAM.

5.2 Opleidingsniveau ouders

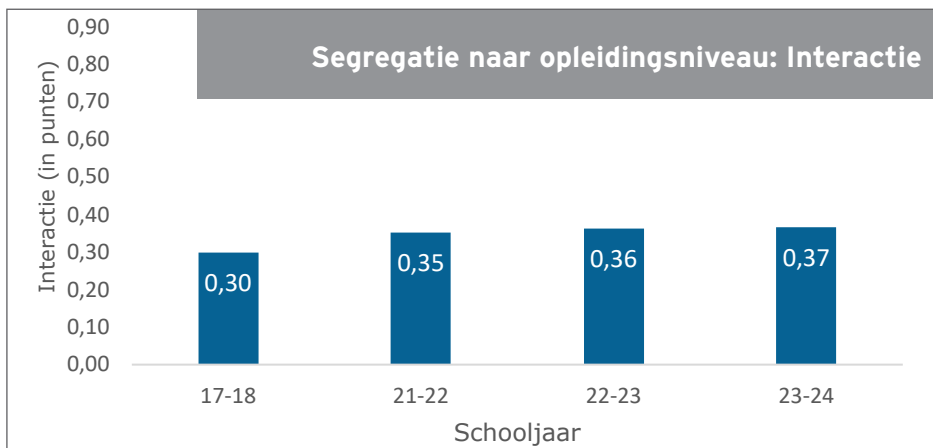
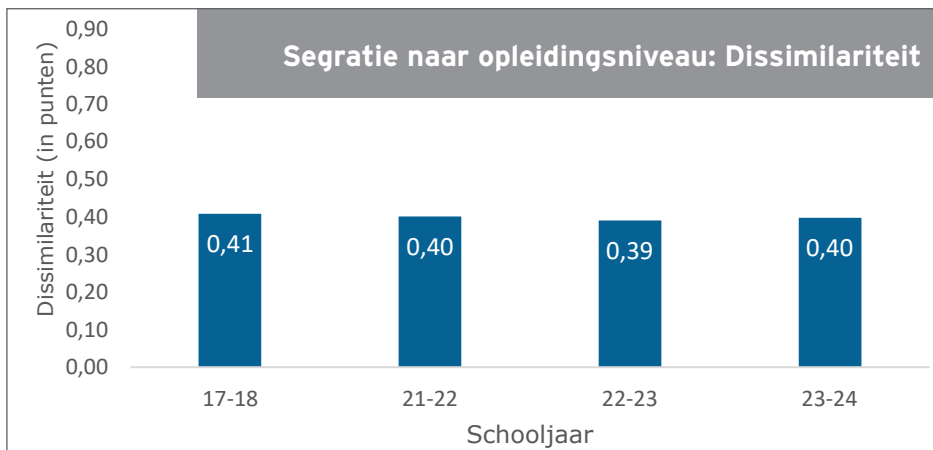
Tabel 5.2.1 geeft de verdeling weer van het opleidingsniveau van de ouders van de leerlingen in het voortgezet onderwijs. De kleinste groep leerlingen heeft ouders zonder startkwalificatie (tussen 16% in 2017-2018 en 11% in 2023-2024) en de grootste groep leerlingen heeft minstens één ouder die een opleiding heeft gevolgd in het hoger onderwijs (tussen 51% in 2017-2018 en 56% in 2023-2024). Tussen 2017-2018 en 2023-2024 is er voor de groep leerlingen met ouders zonder startkwalificatie sprake van een daling, maar geen continue daling. De groep leerlingen met minstens één ouder die een startkwalificatie of mbo 3 of 4 opleiding heeft maar geen opleiding in het hoger onderwijs is constant gebleven met 33 procent. Voor de leerlingen met ouders waarvan minimaal één ouder een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd is er sprake van een stijging, maar geen continue stijging.

	Geen startkwalificatie	Startkwalificatie, geen ho	Minstens één ouder ho
2017-2018	16%	33%	51%
2021-2022	12%	33%	55%
2022-2023	11%	33%	55%
2023-2024	11%	33%	56%

TABEL 5.2.1
VERDELING NAAR OPLEIDING OUDERS VAN LEERLINGEN IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, VOORTGEZET ONDERWIJS (LANDELIJK).

In de analyses gaan we steeds in op de vraag in hoeverre leerlingen uit de categorie 'beide ouders geen startkwalificatie' en 'minstens één ouder hoger onderwijs' evenredig verdeeld zijn over scholen, en hoe groot de kans is dat zij elkaar tegenkomen op school.

Landelijk beeld

FIGUUR 5.2.1.
SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS, LANDELIJK BEELD, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024.

De segregatie (dissimilariteit) naar opleidingsniveau van ouders in het voortgezet onderwijs ligt landelijk gezien tussen de 0,39 en 0,41. Dit betekent dat landelijk tussen de 19,5 en 20,5 procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs van school moeten wisselen om tot een evenwichtige verdeling te komen. De verschillen in de dissimilariteit tussen de jaren 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 en 2023-2024 zijn minimaal.

Daarnaast zien we dat een leerling met ouders zonder startkwalificatie zo'n 30 tot 37 procent kans heeft om op school een leerling tegen te komen met minstens één ouder die een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd. Dit betekent dat van elke 100 leerlingen die een leerling met ouders zonder startkwalificatie tegenkomt, er 30 tot 37 leerlingen minstens één ouder die een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd hebben. De kans voor leerlingen met ouders zonder startkwalificatie om leerlingen met één ouder die een opleiding heeft gevolgd in het hoger onderwijs tegen te komen is continu gestegen tussen 2017-2018 en 2023-2024. We zien grote verschillen tussen verschillende gebieden en gemeenten in onderwijssegregatie naar opleidingsniveau. Dit geven we weer in de volgende paragrafen.

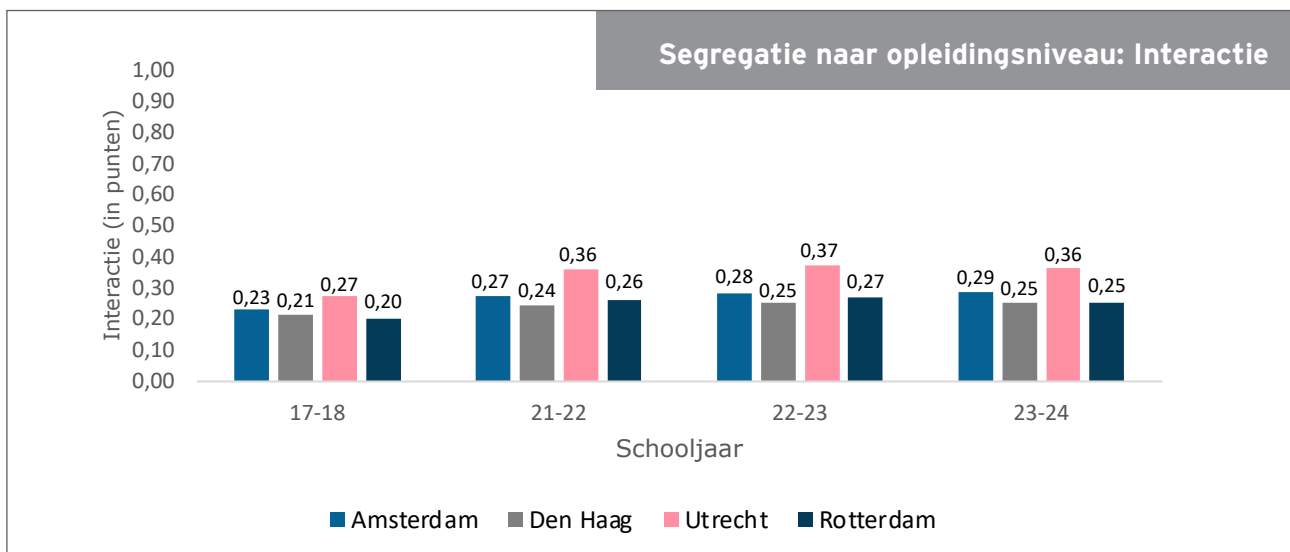
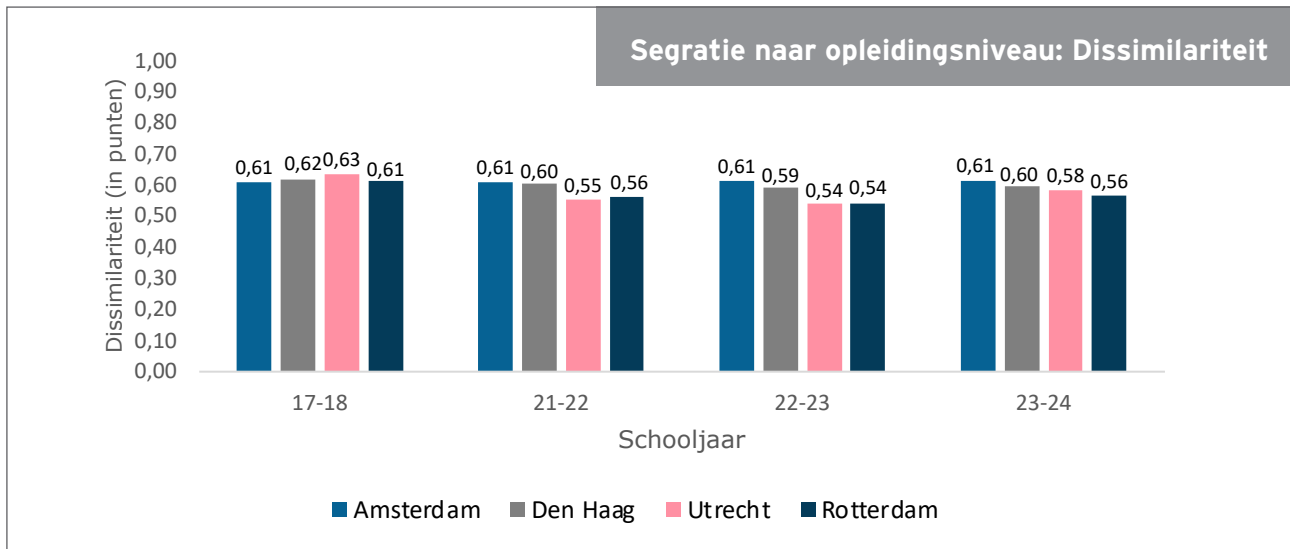
G4

De verdeling van het opleidingsniveau van de ouders van de leerlingen in het voortgezet onderwijs voor de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam) ofwel de G4 is weergegeven in tabel 5.2.2. Voor Amsterdam, Den Haag en Utrecht zien we een daling over tijd in de groep leerlingen met ouders zonder startkwalificatie en een stijging in de groep leerlingen met minstens één ouder die een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd. In Rotterdam zien we echter dat de groep leerlingen met ouders zonder startkwalificatie na een daling tussen 2017-2018 en 2022-2023, weer licht stijgt tussen 2022-2023 en 2023-2024. Wel blijft in Rotterdam ook de groep leerlingen met minstens één ouder die een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd stijgen.

In geen van de G4 is sprake van een verschuiving in welke categorie de grootste groep leerlingen bevat, in alle G4 is de grootste groep leerlingen de leerlingen met minstens één ouder die een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd.

		Geen startkwalificatie	Startkwalificatie, geen ho	Minstens één ouder ho
Amsterdam	2017-2018	25%	26%	49%
	2021-2022	19%	26%	55%
	2022-2023	18%	26%	56%
	2023-2024	17%	26%	57%
Den Haag	2017-2018	26%	26%	48%
	2021-2022	20%	28%	52%
	2022-2023	19%	28%	53%
	2023-2024	19%	28%	54%
Utrecht	2017-2018	19%	20%	61%
	2021-2022	13%	20%	67%
	2022-2023	13%	19%	68%
	2023-2024	12%	19%	69%
Rotterdam	2017-2018	26%	32%	42%
	2021-2022	18%	34%	48%
	2022-2023	18%	34%	48%
	2023-2024	19%	28%	54%

TABEL 5.2.2
VERDELING NAAR OPLEIDINGSGROEPEN IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, VOORTGEZET ONDERWIJS (G4)

FIGUUR 5.2.2
SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS, BEELD G4, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024.

In figuur 5.2.2 staan de scores voor de G4 voor de indexen voor dissimilariteit en interactie. In de G4 ligt de segregatie (dissimilariteit) naar opleidingsniveau (variërend van 0,54 tot 0,63) duidelijk hoger dan het landelijk gemiddelde (tussen 0,39 en 0,41). Terwijl in Den Haag, Utrecht en Rotterdam er tussen 2017-2018 en 2022-2023 sprake is van een lichte continue daling over de tijd, is in 2023-2024 sprake van een lichte stijging, waarbij Utrecht de grootste stijging doormaakte van 4 procent (0,54 in 2022-2023 naar 0,58 in 2023-2024). In Amsterdam is de segregatie nauwelijks veranderd over de tijd (0,61).

De kans dat een leerling met ouders zonder startkwalificatie een leerling met minstens een ouder met een diploma uit het hoger onderwijs tegenkomt op school is bij bijna alle G4 (tussen de 20% en 37%) vaker lager dan het landelijk gemiddelde (tussen 30% en 37%). Alleen in Utrecht is dit niet het geval in 2021-2022 (36%) en in 2022-2023 (37%). In alle G4 is de kans dat een leerling met ouders zonder startkwalificatie een leerling met minstens een ouder met een diploma uit het hoger onderwijs tegenkomt op school continu gestegen van 2017-2018 tot 2022-2023. In Amsterdam (van 23% naar 28%), in Den Haag (van 21% naar 25%), in Utrecht (van 27% naar 37%) en in Rotterdam (van 20% naar 27%) is sprake van een substantiële stijging van deze kans. In 2023-2024 is er alleen in Amsterdam nog sprake van een stijging (28% naar 29%). In Den Haag is de Interactie gelijk gebleven (25%). Er is sprake van een daling in Utrecht (37% naar 36%) en Rotterdam (27% naar 25%). Deze stagnering en daling kan verklaard worden door de stijging in de dissimilariteit. Die is in deze gemeenten gestegen tussen 2022-2023 en 2023-2024 wat maakt dat de samenstelling van leerlingpopulaties in de scholen dus een (iets) minder evenredige afspiegeling van de samenstelling van de hele gemeente zijn geworden.

Samenvattend zien we dat onderwijssegregatie naar opleidingsniveau van ouders wat betreft evenredige verdeling van leerlingen in de G4 steden hoger is dan het landelijk gemiddelde en dat deze vorm van segregatie tussen 2017-2018 en 2023-2024 in drie van de vier grote steden substantieel gestegen is, maar dat er tussen 2022-2023 en 2023-2024 sprake is van een kleine tot grote stijging. De kans dat leerlingen met ouders zonder startkwalificatie leerlingen met minstens één ouder met een opleiding in het hoger onderwijs tegenkomen is in alle vier de grote steden substantieel groter geworden tussen 2017-2018 en 2023-2024, maar in drie van de vier gemeenten is tussen 2022-2023 en 2023-2024 sprake van een stagnering of kleine daling.

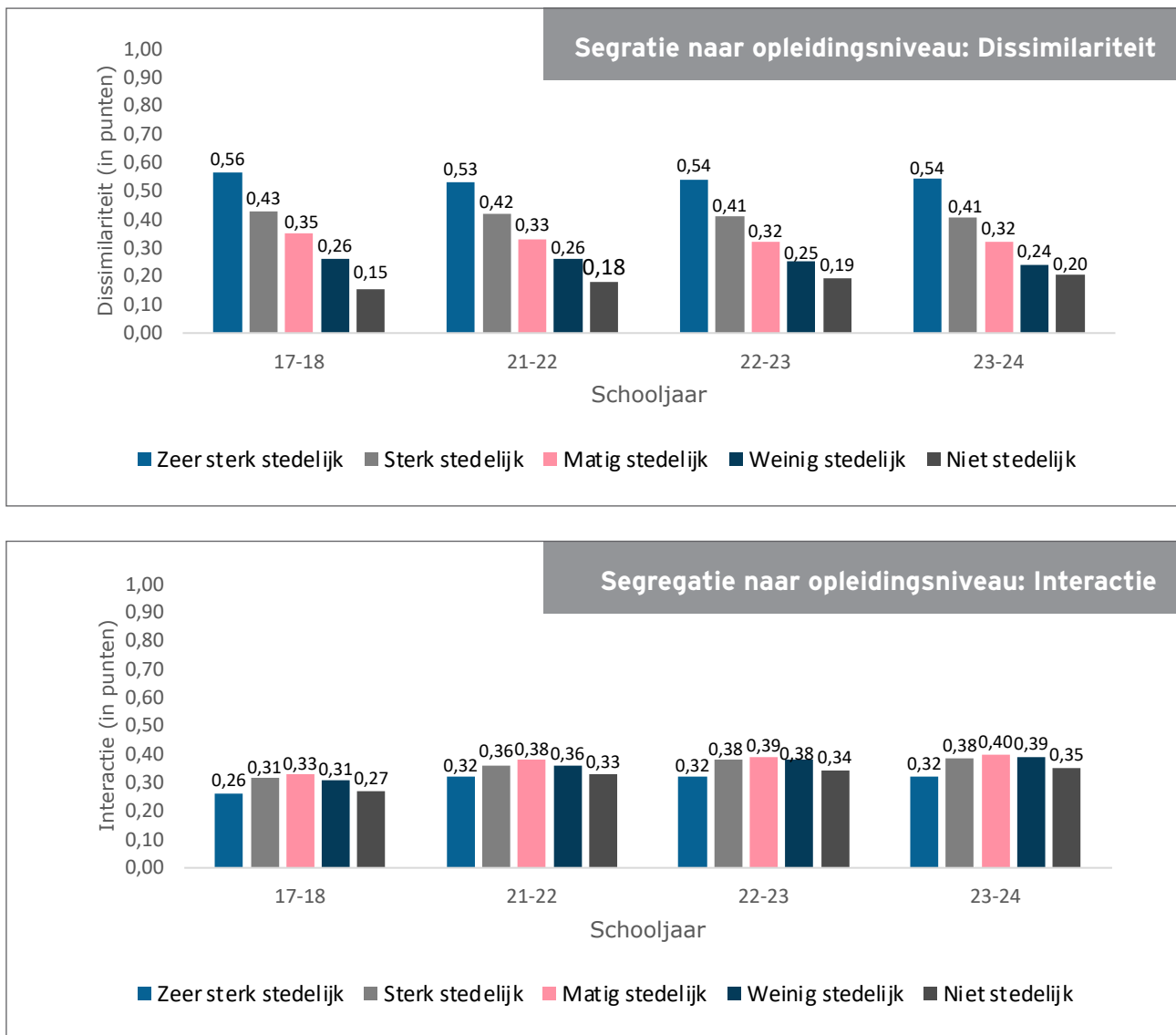
Stedelijke versus niet-stedelijke gebieden

In tabel 5.2.3 worden de verschillen in verdeling naar opleidingsgroepen naar stedelijkheid weergegeven. In zeer sterk stedelijke gebieden zien we in het algemeen dat beide ouders vaker geen startkwalificatie hebben (14%) dan in niet-stedelijke gebieden (9%). Leerlingen met ouders van wie er minstens één een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd komen ook in zeer sterk stedelijke gebieden meer voor (58%) dan in niet-stedelijke gebieden (46%).

Wat opvalt is dat de verdeling naar opleidingsniveau sterk verschilt naar stedelijkheid en dat dit patroon (met enkele uitzonderingen) zichtbaar is voor alle jaren. Hoe stedelijker een gebied is, hoe groter het aandeel leerlingen met ouders zonder startkwalificatie (2023-2024: 9% in niet stedelijke gebieden versus 14% in zeer sterk stedelijke gebieden) en hoe groter het aandeel leerlingen met ouders van wie er minstens één een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd (2023-2024: 46% in niet stedelijke gebieden versus 58% in zeer sterk stedelijke gebieden). En hoe minder stedelijk een gebied is hoe groter het aandeel leerlingen met minstens één ouder met een startkwalificatie of mbo 3 of 4 opleiding maar geen opleiding in het hoger onderwijs (2023-2024: 45% in niet-stedelijke gebieden versus 28% in zeer stedelijke gebieden).

		Geen startkwalificatie	Startkwalificatie, geen ho	Minstens één ouder ho
Zeer sterk stedelijk	2017-2018	21%	27%	52%
	2021-2022	15%	28%	57%
	2022-2023	15%	28%	58%
	2023-2024	14%	28%	58%
Sterk stedelijk	2017-2018	42%	36%	22%
	2021-2022	12%	33%	56%
	2022-2023	11%	33%	57%
	2023-2024	11%	33%	57%
Matig stedelijk	2017-2018	13%	35%	52%
	2021-2022	10%	35%	55%
	2022-2023	10%	35%	55%
	2023-2024	9%	40%	51%
Weinig stedelijk	2017-2018	13%	40%	47%
	2021-2022	11%	39%	50%
	2022-2023	10%	40%	50%
	2023-2024	9%	40%	51%
Niet stedelijk	2017-2018	44%	38%	18%
	2021-2022	10%	45%	45%
	2022-2023	10%	46%	45%
	2023-2024	9%	45%	46%

TABEL 5.2.3
VERDELING NAAR OPLEIDINGSGROEPEN IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, VOORTGEZET ONDERWIJS (STEDELIJKHEID).

FIGUUR 5.2.3
SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS, BEELD VAN STEDELIJKE VERSUS NIET-STEDELIJKE GEBIEDEN, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024.

In figuur 5.2.3 staan de scores voor de indexen voor dissimilariteit en interactie naar mate van stedelijkheid. Wat opvalt is de onderwijssegregatie naar opleidingsniveau (dissimilariteit), net zoals bij inkomen sterk verschilt naar stedelijkheid. In de zeer sterk stedelijke gebieden zou in schooljaar 2023-2024 iets meer dan een kwart van de leerlingen van school moeten veranderen om tot een evenredige verdeling te komen (0,27), terwijl dit in niet stedelijke gebieden één op de tien is (0,10). In alle jaren zien we een duidelijke daling van de onderwijssegregatie naar opleiding naarmate de stedelijkheid afneemt. Dit betekent dat hoe minder stedelijk een gebied is, hoe minder leerlingen van school zouden moeten veranderen om tot een evenredige verdeling te komen. In de zeer sterk stedelijke gebieden (van 0,56 in 2017-2018 naar 0,54 in 2023-2024), sterk stedelijke gebieden (van 0,43 in 2017-2018 naar 0,41 in 2023-2024) en matig stedelijke gebieden (van 0,35 in 2017-2018 naar 0,32 in 2023-2024) is sprake van een lichte continue daling van de onderwijssegregatie naar opleidingsniveau tot 2022-2023, waarna de dissimilariteit in 2023-2024 gelijk is gebleven. In de weinig stedelijke gebieden (van 0,26 in 2017-2018 naar 0,24 in 2023-2024) is sprake van een daling, na stagnatie van een jaar in 2022-2023. Alleen in niet-stedelijke gebieden neemt de segregatie toe (van 0,15 in 2017-2018 naar 0,20 in 2023-2024).

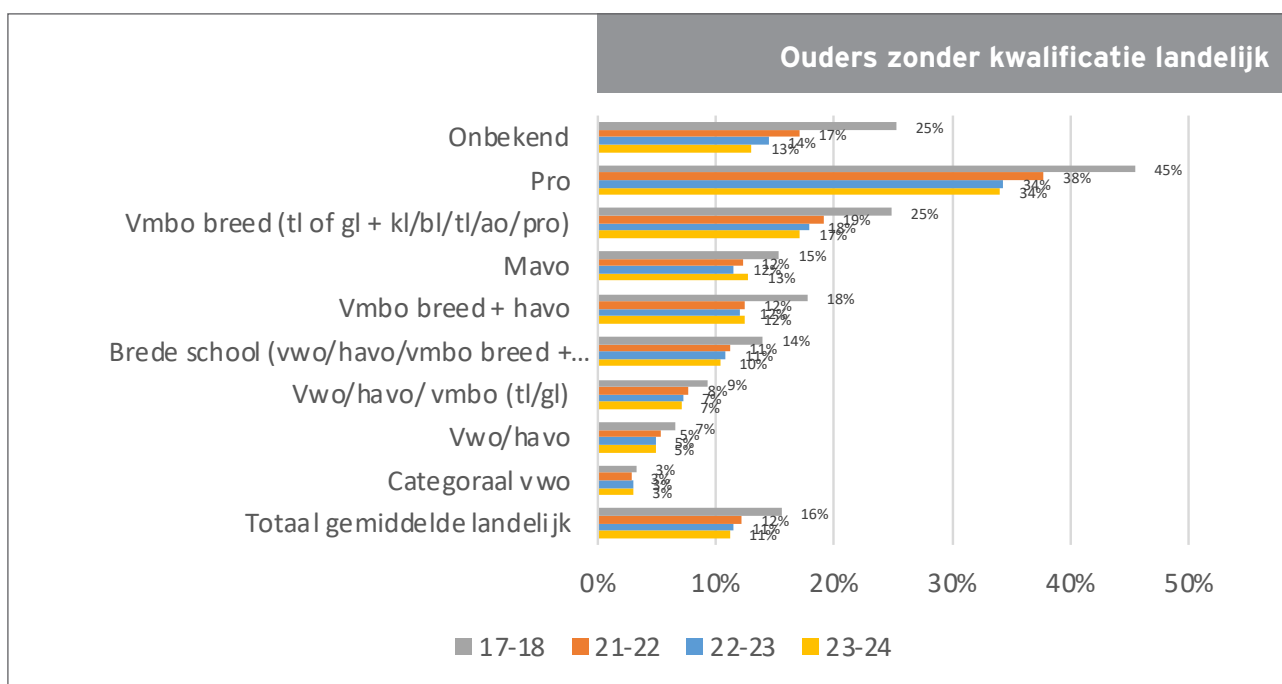
Als het gaat om de kans dat een leerling met ouders zonder startkwalificatie, een leerling met minstens een ouder tegenkomt die een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd op school, dan zien we dat de relatie met stedelijkheid niet lineair is. In de matig stedelijke gebieden is deze kans het grootst, met 40 procent in 2023-2024. In zeer sterk stedelijke gebieden (32% in 2023-2024) en in niet stedelijke gebieden (35% in

2023-2024) ligt deze kans het laagst. De kans op interactie is tussen 2017-2018 en 2023-2024 in bijna alle gebieden substantieel gestegen. De kans op interactie is in zeer sterk stedelijke gebieden tussen 2021-2022 en 2023-2024 stabiel gebleven op 32%.

Samenvattend zien we dat wat betreft een evenredige verdeling van leerlingen over scholen (dissimilariteit) onderwijssegregatie naar opleiding van ouders sterk samenhangt met stedelijkheid. Hoe stedelijker de gemeente is, hoe meer gesegregeerd de scholen zijn. Wat betreft de kans op interactie tussen leerlingen met ouders zonder startkwalificatie en leerlingen met minstens een ouder met een startkwalificatie in het hoger onderwijs zien we dat deze het hoogst is in matig stedelijke gebieden, en juist in zeer sterk stedelijke gebieden en niet-stedelijke gebieden het laagst is.

Schooltype

Het percentage leerlingen met ouders zonder startkwalificatie per schooltype in het voortgezet onderwijs is weergegeven in figuur 5.2.4. Landelijk geldt, hoe meer praktijkgericht het schooltype is, hoe hoger het percentage leerlingen met ouders zonder startkwalificatie. Voor alle schooltype zien we dat het percentage leerlingen met ouders zonder startkwalificatie tussen 2017-2018 en 2023-2024 daalt.

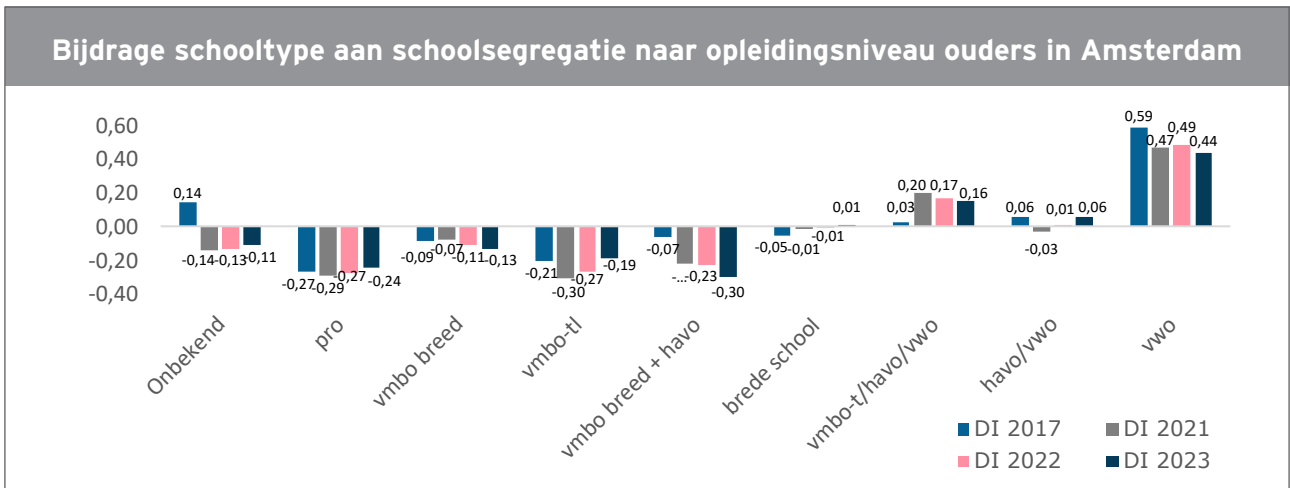

FIGUUR 5.2.4
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS DIE GEEN STARTKWA
LIFICATIE HEBBEN IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, VOORTGEZET ONDERWIJS (SCHOOLTYPE).

Voor de G4 hebben we onderzocht in hoeverre het schooltype van een school meer of minder bijdraagt aan een evenredige verdeling van leerlingen over scholen, zie Figuur 5.2.5 tot en met 5.2.8. In deze paragraaf geven we per grote stad de segregatie naar schooltype weer. Niet in alle grote steden zijn alle schooltypen voldoende vertegenwoordigd. Dit betekent dat de uitkomsten met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd dienen te worden.

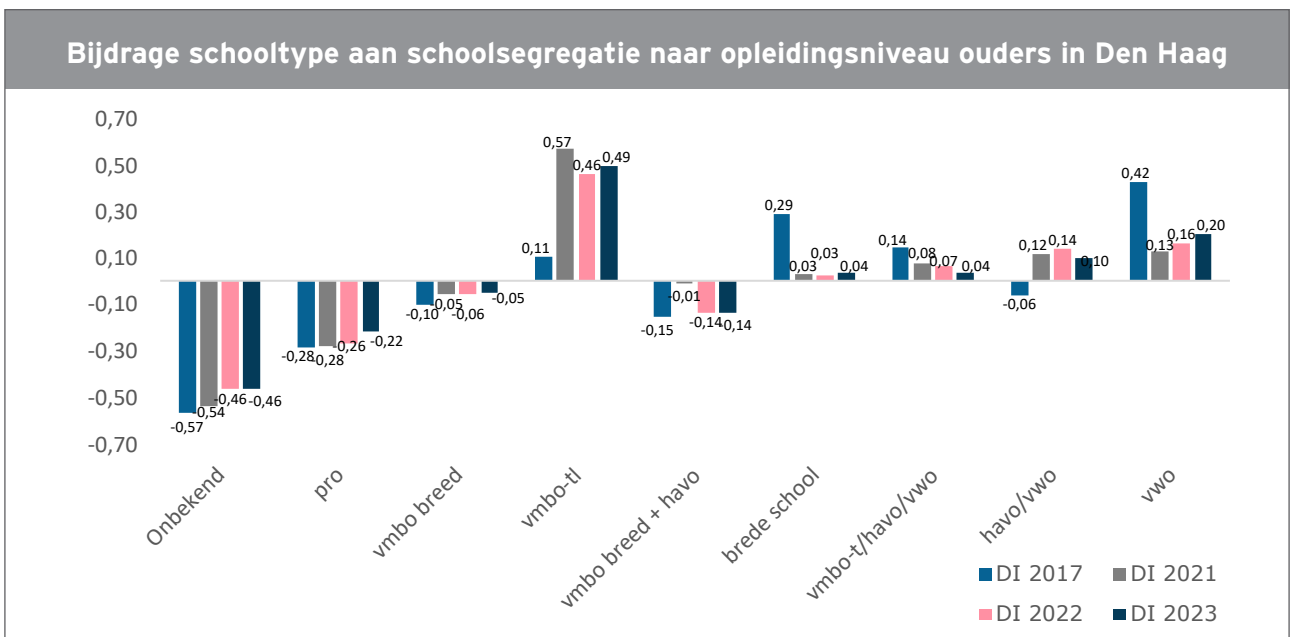
We geven niet, zoals in Figuur 5.2.4, ook per stad het percentage leerlingen met ouders die geen startkwalificatie hebben per schooltype in het voortgezet onderwijs weer. We zien namelijk geen verschil met het landelijke beeld. In elke grote stad zien we dat hoe meer praktijkgericht het schooltype is, hoe hoger het percentage leerlingen met ouders zonder startkwalificatie.

In Amsterdam valt het op dat vooral de categorale vwo-scholen bijdragen aan onderwijssegregatie naar opleidingsniveau (0,44 in 2023-2024). Ook de scholen met een vmbo-t/havo/vwo aanbod (0,16 in 2023-2024) dragen bij aan onderwijssegregatie. De overige schooltypen gaan de segregatie naar opleidingsniveau tegen of dragen hier nauwelijks bij. Bij geen van de schooltypen zien we een constant beeld tussen 2017-2018 en 2023-2024 in afname of toename.

FIGUUR 5.2.5
BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS, BEELD VAN AMSTERDAM.

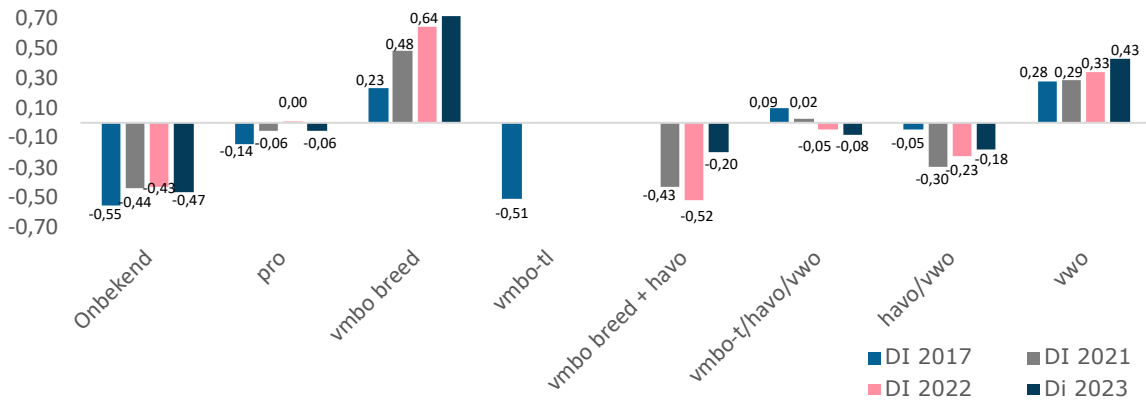
In Den Haag gaan de scholen voor praktijkonderwijs, scholen die een vmbo breed aanbod hebben en scholen die een vmbo-t t/m havo-aanbod hebben segregatie naar opleidingsniveau tegen. De hoogste bijdrage leveren de scholen met alleen een vmbo-t aanbod (bijdrage van 0,49 in 2023-2024). Ook brede scholen, scholen met een vmbo-t/havo/vwo aanbod, scholen met een havo/vwo aanbod en categorale vwo-scholen leveren een (kleine) bijdrage aan onderwijssegregatie in Den Haag. Alleen bij scholen met een vmbo-t/havo/vwo aanbod is sprake van een substantiële en constante daling tussen 2017-2018 en 2023-2024. Bij de overige schooltypen zien we geen constant beeld tussen 2017-2018 en 2023-2024 in afname of toename.

FIGUUR 5.2.6
BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS, BEELD VAN DEN HAAG.

In Utrecht zien we dat de scholen met een vmbo-t aanbod, scholen die een vmbo breed en havo-aanbod en scholen die een havo/vwo aanbod hebben segregatie tegengaan. Scholen met een vmbo breed aanbod (van 0,23 in 2017-2018 naar 0,81 in 2023-2024) en categorale vwo-scholen (van 0,23 in 2017-2018 naar 0,43 in 2023-2024) dragen juist bij aan segregatie naar opleidingsniveau en de bijdrage is substantieel en constant toegenomen tussen 2017-2018 en 2023-2024. De bijdrage van scholen met een vmbo-t/havo/vwo aanbod is juist substantieel en constant afgenomen tussen 2017-2018 en 2023-2024 (van 0,09 naar -0,08).

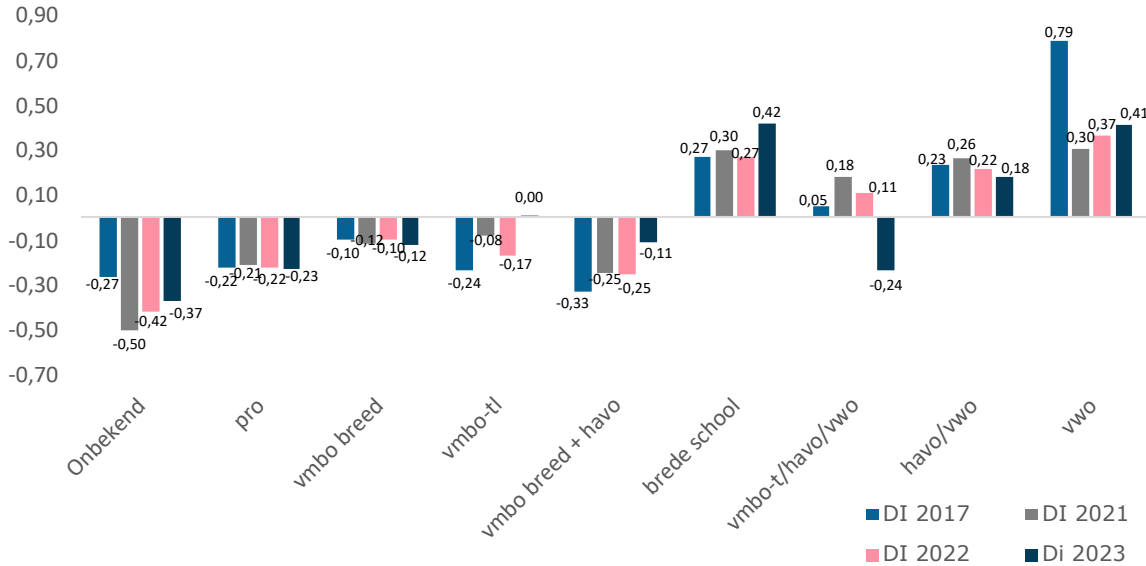
Bijdrage schooltype aan schoolsegregatie naar opleidingsniveau ouders in Utrecht

FIGUUR 5.2.7
BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS, BEELD VAN UTRECHT.

In Rotterdam zien we dat scholen voor praktijkonderwijs, scholen die een vmbo breed aanbod hebben, scholen die alleen vmbo-t aanbieden en scholen die een vmbo breed en havo-aanbod hebben segregatie naar opleidingsniveau tegengaan. De overige schooltypen dragen bij aan segregatie naar opleidingsniveau. Brede scholen (0,42 in 2023-2024) en categorale vwo-scholen (0,41 in 2023-2024) hebben de hoogste bijdrage aan segregatie. Bij geen van de schooltypen zien we een constant beeld tussen 2017-2018 en 2023-2024 in afname of toename.

Bijdrage schooltype aan schoolsegregatie naar opleidingsniveau ouders in Rotterdam

FIGUUR 5.2.8
BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS, BEELD VAN ROTTERDAM.

5.3 Migratieachtergrond

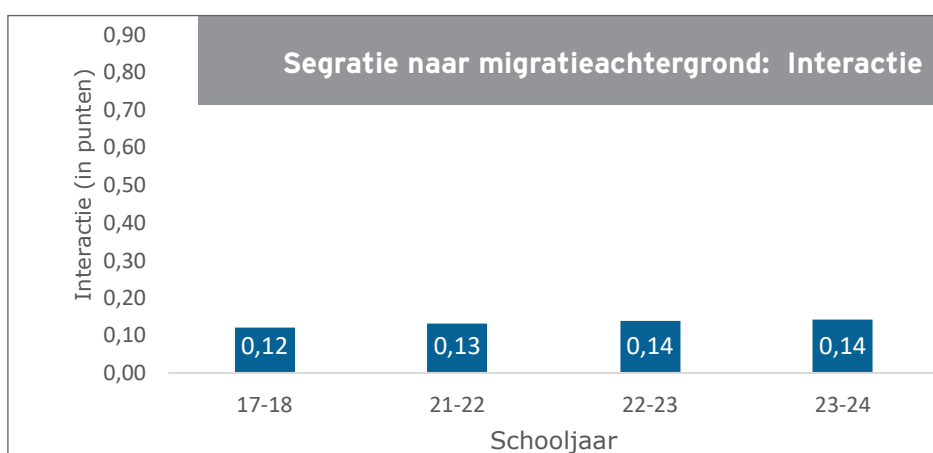
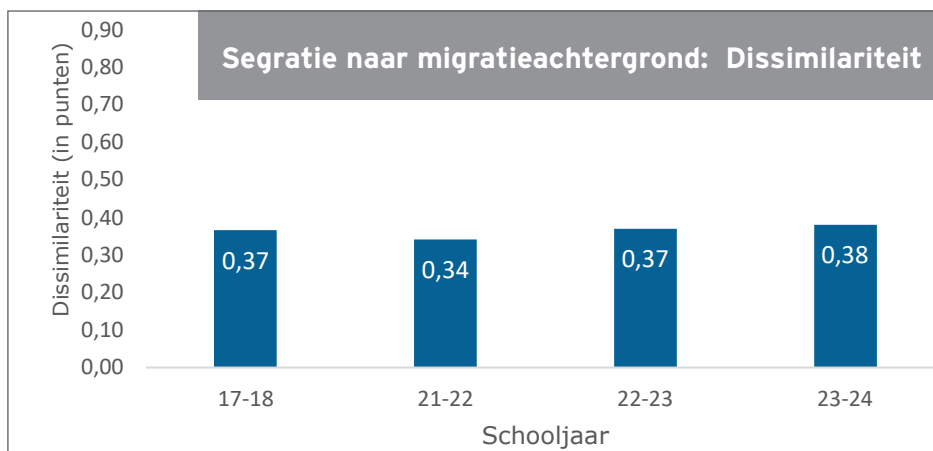
De landelijke verdeling naar de migratieachtergrond van leerlingen in het voortgezet onderwijs is weergegeven in tabel 5.3.1. De kleinste groep leerlingen heeft één ouder die in het buitenland geboren is. De grootste groep leerlingen heeft twee ouders die beiden in Nederland geboren zijn. Tussen 2017-2018 en 2023-2024 is de groep leerlingen met twee ouders die beiden in Nederland zijn geboren licht gedaald en is de groep leerlingen met twee ouders die in het buitenland geboren zijn licht gestegen. De groep leerlingen waarvan één ouder in het buitenland geboren is, is nauwelijks veranderd.

	Beide ouders in Nederland geboren	Eén ouder in buitenland geboren	Beide ouders in buitenland geboren
2017-2018	73%	10%	17%
2021-2022	71%	11%	17%
2022-2023	69%	11%	19%
2023-2024	68%	11%	20%

TABEL 5.3.1
VERDELING NAAR MIGRATIEACHTERGROND IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, VOORTGEZET ONDERWIJS (LANDELIJK)

In de analyses gaan we steeds in op de vraag in hoeverre leerlingen uit de categorie ‘beide ouders in Nederland geboren’ en ‘beide ouders in het buitenland geboren’ evenredig verdeeld zijn over scholen, en hoe groot de kans is dat zij elkaar tegenkomen op school.

Landelijk

FIGUUR 5.3.1
SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND OUDERS IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS, LANDELIJK BEELD, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024

De dissimilariteit naar migratieachtergrond tussen 2017-2018 en 2023-2024 ligt tussen de 0,34 en 0,38. Dit betekent dat in het schooljaar 2023-2024 19 procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs van school zouden moeten wisselen om tot een evenredige verdeling naar migratieachtergrond te komen.

Daarnaast zien we dat een leerling met ouders die beiden in Nederland zijn geboren 14 procent (2023-2024) kans heeft om op school een leerling tegen te komen met twee ouders die in het buitenland zijn geboren. Dit betekent dat van elke 100 leerlingen die een leerling met twee ouders die in Nederland zijn geboren tegenkomt, er 14 leerlingen twee ouders hebben die beiden in het buitenland geboren zijn.

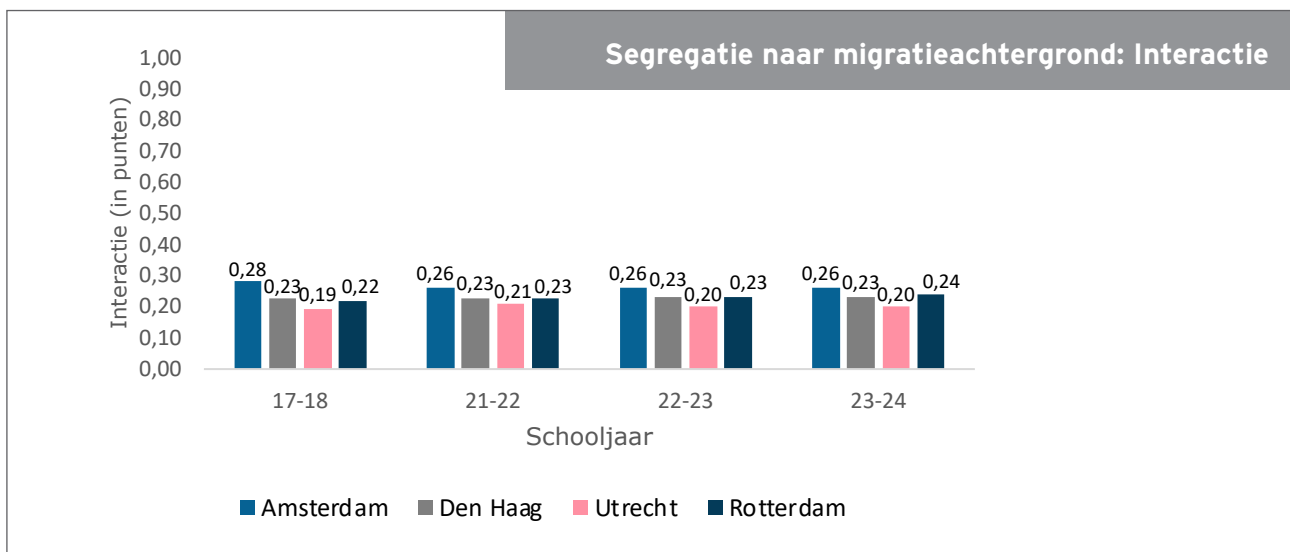
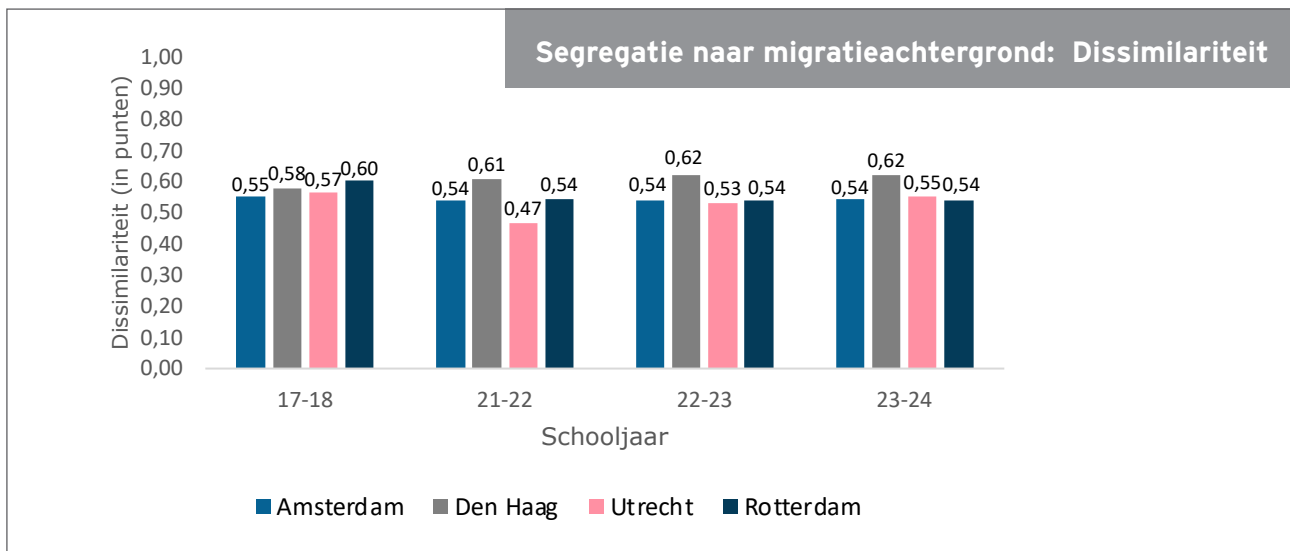
De verschillen tussen de indexen van dissimilariteit en interactie tussen de jaren 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 en 2023-2024 op landelijk niveau zijn minimaal. We zien echter dat er grotere verschillen aanwezig zijn tussen gemeenten en verschillende gebieden. In de volgende paragrafen wordt hierop ingegaan.

G4

De verdeling van de migratieachtergrond van ouders van leerlingen in het voortgezet onderwijs voor de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam), of wel de G4, is weergegeven in tabel 5.3.2. In Den Haag, Rotterdam en Utrecht is er sprake van een kleine daling van de groep leerlingen met ouders die beiden in Nederland geboren zijn. In Den Haag zien we een verschuiving naar welke categorie de grootste groep leerlingen bevat. In Den Haag was in 2017-2018 de grootste groep leerlingen met twee ouders die beiden in Nederland geboren zijn (44%), terwijl in 2023-2024 de grootste groep leerlingen twee ouders hebben die beiden in het buitenland geboren zijn (44%). In de andere gemeentes was geen sprake van een verschuiving van de grootste groep.

		Beide ouders in Nederland geboren	Eén ouder in buitenland geboren	Beide ouders in buitenland geboren
Amsterdam	2017-2018	37%	18%	45%
	2021-2022	39%	22%	40%
	2022-2023	38%	22%	40%
	2023-2024	38%	21%	40%
Den Haag	2017-2018	44%	15%	40%
	2021-2022	41%	17%	42%
	2022-2023	40%	17%	44%
	2023-2024	39%	17%	44%
Utrecht	2017-2018	54%	13%	33%
	2021-2022	53%	16%	31%
	2022-2023	50%	15%	35%
	2023-2024	49%	15%	35%
Rotterdam	2017-2018	46%	15%	40%
	2021-2022	45%	17%	37%
	2022-2023	44%	17%	38%
	2023-2024	43%	17%	40%

TABEL 5.3.2
VERDELING NAAR MIGRATIEACHTERGROND IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, VOORTGEZET ONDERWIJS (G4)

FIGUUR 5.3.2
SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND OUDERS IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS, BEELD VAN DE G4, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024.

In figuur 5.3.2 worden de scores voor de G4 voor dissimilariteit en interactie weergegeven. In de G4 is de segregatie (dissimilariteit) naar migratieachtergrond (variërend van 0,47 tot 0,62 in de G4 over de jaren) in het algemeen hoger dan het landelijke gemiddelde (variërend tussen 0,34 en 0,37 over de jaren). In Den Haag is er sprake van een substantiële stijging over de tijd (van 0,58 in 2017-2018 naar 0,62 in 2023-2024). In Amsterdam is geen sprake van een substantieel verschil (van 0,55 in 2017-2018 naar 0,54 in 2023-2024). In Utrecht is sprake van een kleine daling (van 0,57 in 2017-2018 naar 0,55 in 2022-2023), maar tussen 2017-2018 en 2021-2022 was sprake van een substantiële daling (van 0,57 naar 0,47) waarna de dissimilariteit in weer is gestegen naar 0,55 in 2023-2024. De dissimilariteit in Rotterdam was tussen 2017-2018 en 2021-2022 aanvankelijk substantieel gedaald (van 0,60 naar 0,54) en vervolgens is de mate van dissimilariteit tussen 2021-2022 en 2023-2024 gelijk gebleven.

De kans dat een leerling met twee ouders die beiden in Nederland zijn geboren, een leerling tegenkomt op school waarvan beiden ouders in het buitenland zijn geboren, is in de G4 groter (variërend tussen 19% en 28% in de G4 over de jaren) dan landelijk (variërend tussen 12% en 14% over de jaren). In geen van de gemeentes is sprake van een continue stijging of daling over tijd in deze kans en de verschillen in tijd zijn klein of nauwelijks aanwezig.

Samenvattend zien we dat segregatie naar migratieachtergrond van ouders wat betreft evenredige verdeling van leerlingen, in grote steden hoger is dan het landelijk gemiddelde, en dat deze vorm van segregatie in drie van de vier grote steden iets gedaald is tussen 2017-2018 en 2022-2023. In drie van de vier grote steden is de dissimilariteit in 2023-2024 gelijk gebleven ten opzichte van 2022-2023. De kans dat leerlingen met ouders geboren in Nederland leerlingen met ouders geboren in het buitenland tegenkomen is landelijk en in twee van de vier grote steden iets groter geworden tussen 2017-2018 en 2023-2024.

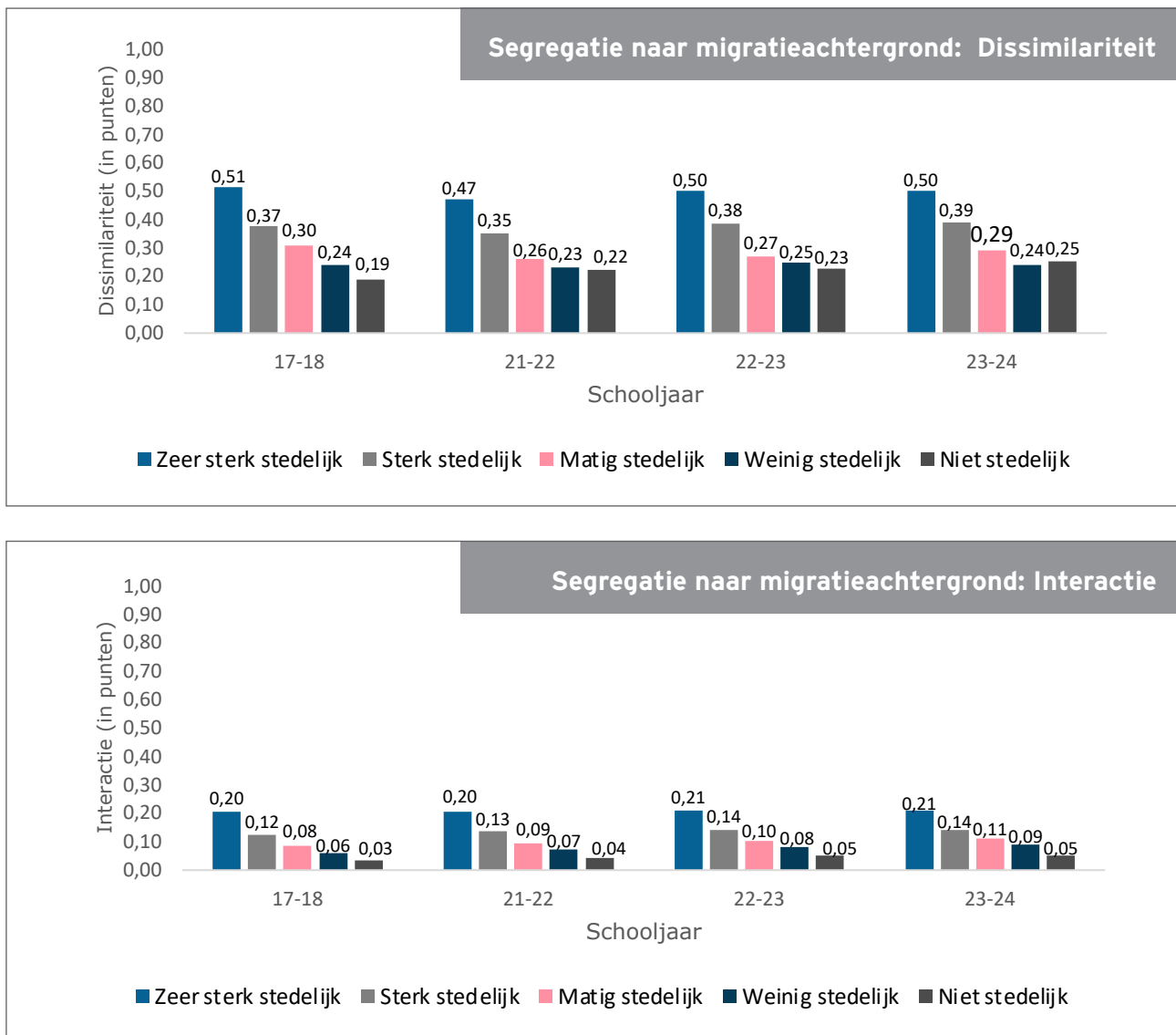
Stedelijke versus niet-stedelijke gebieden

Tabel 5.3.3 geeft weer dat er grote verschillen zijn in de verdeling van migratieachtergrond naar stedelijkheid. In 2023-2024 heeft 88 procent van de leerlingen in niet stedelijke gebieden ouders die in Nederland zijn geboren, terwijl dit in zeer sterk stedelijke gebieden 51 procent is. Tegelijkertijd komt het in niet stedelijke gebieden slechts in 7 procent van de gevallen voor dat leerlingen ouders hebben die in het buitenland zijn geboren, terwijl dit in zeer sterk stedelijke gebieden in 32 procent van de gevallen zo is.

In bijna alle vormen van stedelijkheid is het percentage leerlingen van wie beide ouders in het buitenland geboren zijn iets gestegen in 2023-2024 ten opzichte van het vorige schooljaar. Bij sterk stedelijke, matig stedelijke en weinig stedelijke en niet-stedelijke gebieden is er sprake van een consistente zeer kleine stijging over de jaren heen. Tegelijkertijd is er in alle vormen van stedelijkheid sprake van een kleine daling over de jaren heen van het aantal leerlingen waarvan beide ouders in Nederland geboren zijn.

		Beide ouders in Nederland geboren	Eén ouder in buitenland geboren	Beide ouders in buitenland geboren
Zeer sterk stedelijk	2017-2018	55%	14%	31%
	2021-2022	54%	16%	30%
	2022-2023	52%	16%	32%
	2023-2024	51%	16%	32%
Sterk stedelijk	2017-2018	70%	19%	11%
	2021-2022	72%	12%	16%
	2022-2023	69%	12%	19%
	2023-2024	68%	12%	20%
Matig stedelijk	2017-2018	82%	8%	10%
	2021-2022	81%	9%	10%
	2022-2023	79%	9%	12%
	2023-2024	78%	9%	13%
Weinig stedelijk	2017-2018	87%	6%	7%
	2021-2022	85%	7%	8%
	2022-2023	84%	7%	9%
	2023-2024	83%	7%	10%
Niet stedelijk	2017-2018	89%	8%	3%
	2021-2022	90%	5%	5%
	2022-2023	89%	5%	6%
	2023-2024	88%	5%	7%

TABEL 5.3.3
VERDELING NAAR MIGRATIEACHTERGROND IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, VOORTGEZET ONDERWIJS (STEDELIJKHEID)

FIGUUR 5.3.3
SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND OUDERS IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS, BEELD VAN STEDELIJKE VERSUS NIET-STEDELIJKE GEBIEDEN, SCHOOLJAREN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024

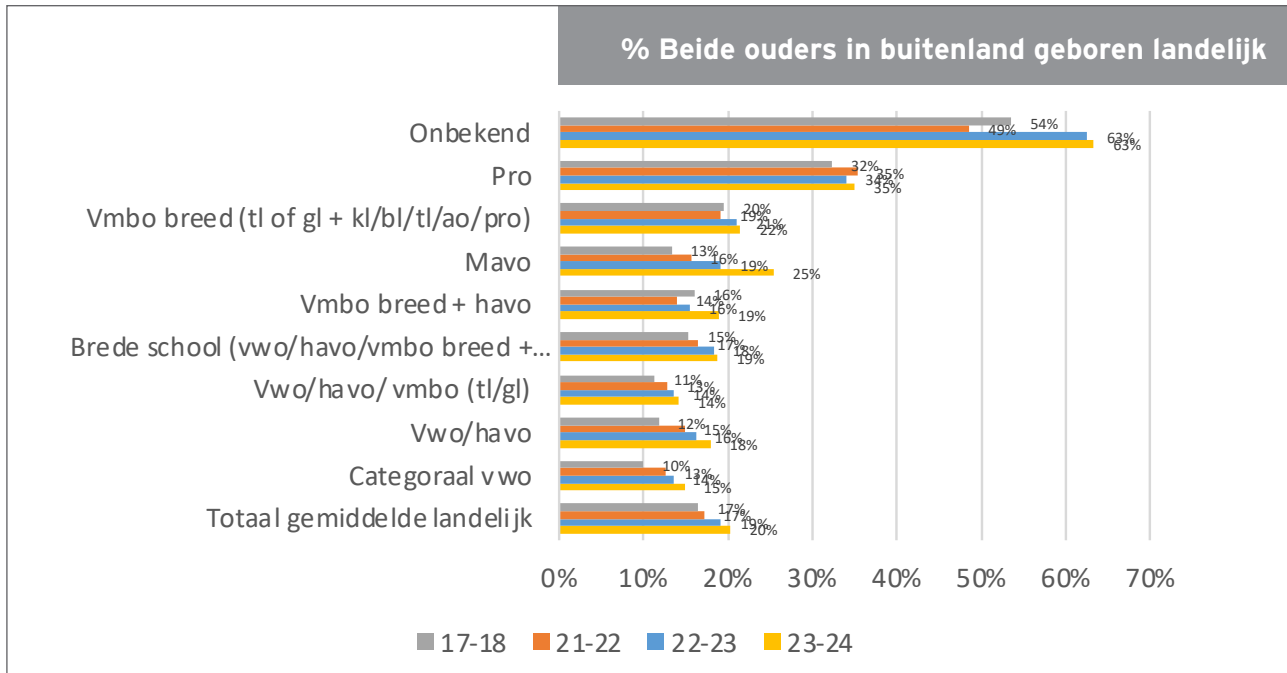
Figuur 5.3.3 laat de mate van dissimilariteit en integratie zien wanneer dit wordt uitgesplitst naar stedelijkheid. Hierin valt op dat hoe stedelijker een gebied is, hoe hoger de mate van onderwijssegregatie is. De mate van dissimilariteit is in zeer sterk stedelijke gebieden het grootst (van 0,51 in 2017-2018 naar 0,50 in 2023-2024). In niet stedelijke gebieden is sprake van een substantiële continue stijging van dissimilariteit (van 0,19 in 2017-2018 naar 0,25 in 2023-2024). In de andere gebieden is geen sprake van een continue stijging of daling en de verschillen tussen 2017-2018 en 2023-2024 zijn klein of nauwelijks aanwezig.

Voor alle maten van stedelijkheid is er tussen 2017-2018 en 2022-2023 sprake van een stijging (maar niet substantieel) in de kans dat een leerling met twee ouders die beiden in Nederland zijn geboren, een leerling tegenkomt op school van wie beide ouders in het buitenland zijn geboren. In 2023-2024 is de kans voor vier van de vijf maten van stedelijkheid gelijk gebleven ten opzichte van 2022-2023. Alleen in weinig stedelijke gebieden is de kans met een procentpunt van 8 naar 9 procent gestegen. We zien ook dat de kans om elkaar tegen te komen samenhangt met stedelijkheid. Hoe stedelijker een gebied is, hoe hoger deze kans.

Samenvattend zien we dat onderwijssegregatie naar migratieachtergrond het hoogst is in zeer stedelijke gebieden en dat de kans dat leerlingen met ouders die in Nederland geboren, op school leerlingen tegengekomen van wie de ouders in het buitenland zijn geboren, ook in deze gebieden het hoogst is. Deze kans is het laagst in de niet-stedelijke gebieden.

Schooltype

Het percentage leerlingen met ouders die beiden in het buitenland zijn geboren per schooltype in het voortgezet onderwijs is weergegeven in figuur 5.3.4. Landelijk geldt over het algemeen, hoe meer praktijkgericht het schooltype is, hoe hoger het percentage leerlingen met ouders die beiden in het buitenland zijn geboren.

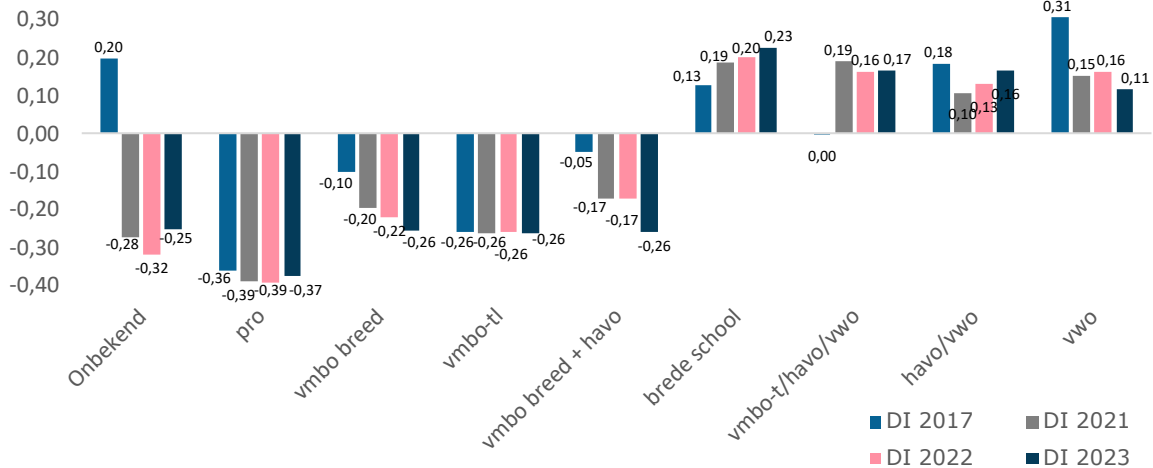

TABEL 5.3.4
PERCENTAGE LEERLINGEN MET OUDERS DIE BEIDEN IN HET BUITENLAND GEBOREN ZIJN IN 2017-2018, 2021-2022, 2022-2023 EN 2023-2024, VOORTGEZET ONDERWIJS (SCHOOLTYPE).

Voor de G4 hebben we onderzocht in hoeverre het schooltype van een school meer of minder bijdraagt aan een evenredige verdeling van leerlingen over scholen, zie Figuur 5.3.5 tot en met 5.3.8. In deze paragraaf geven we per grote stad de segregatie naar schooltype weer. Niet in alle grote steden zijn alle schooltypen voldoende vertegenwoordigd. Dit betekent dat de uitkomsten met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd dienen te worden. We geven niet, zoals in Figuur 5.3.4, ook per stad het percentage leerlingen die beiden in het buitenland geboren zijn per schooltype in het voortgezet onderwijs weer. We zien namelijk geen verschil met het landelijke beeld. In elke grote stad zien we dat hoe meer praktijkgericht het schooltype is, hoe hoger het percentage leerlingen met ouders die beiden in het buitenland zijn geboren.

In Amsterdam zien we dat scholen voor praktijkonderwijs, scholen die een vmbo breed aanbod hebben, scholen die alleen vmbo-t aanbieden en scholen die een vmbo breed en havo-aanbod hebben segregatie tegengaan. De brede scholen (0,23 in 2023-2024), vmbo-t/havo/vwo scholen (0,17 in 2023-2024), havo/vwo scholen (0,16 in 2023-2024) en categorale vwo-scholen (0,11 in 2023-2024) dragen juist bij aan de segregatie naar migratieachtergrond. Bij de scholen die een vmbo breed aanbod hebben is van een substantiële en constante daling tussen 2017-2018 en 2023-2024 zichtbaar (van -0,10 naar -0,26), terwijl bij brede scholen juist sprake is van een substantiële en constante stijging tussen 2017-2018 en 2023-2024 (van 0,13 naar 0,23). Bij de overige schooltypen zien we geen constant beeld tussen 2017-2018 en 2023-2024 in afname of toename.

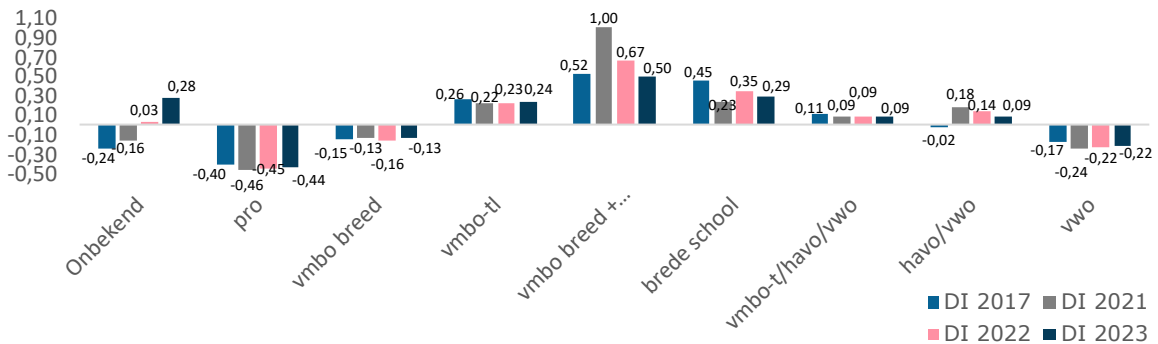
Bijdrage schooltype aan schoolsegregatie naar migratieachtergrond ouders in Amsterdam

FIGUUR 5.3.5
BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR MIGRATIE-ACHTERGROND, BEELD VAN AMSTERDAM.

In Den Haag valt op dat de scholen voor praktijkonderwijs, de scholen die een vmbo breed aanbod hebben en categorale vwo's de onderwijssegregatie naar migratieachtergrond tegengaan. De overige scholen dragen bij aan de onderwijssegregatie in de stad. Het meest segregierend in 2023-2024 zijn de scholen met een vmbo breed en havo-aanbod (0,50 in 2023). Bij geen van de schooltypen zien we een constant en substantieel beeld in afname of toename tussen 2017-2018 en 2023-2024.

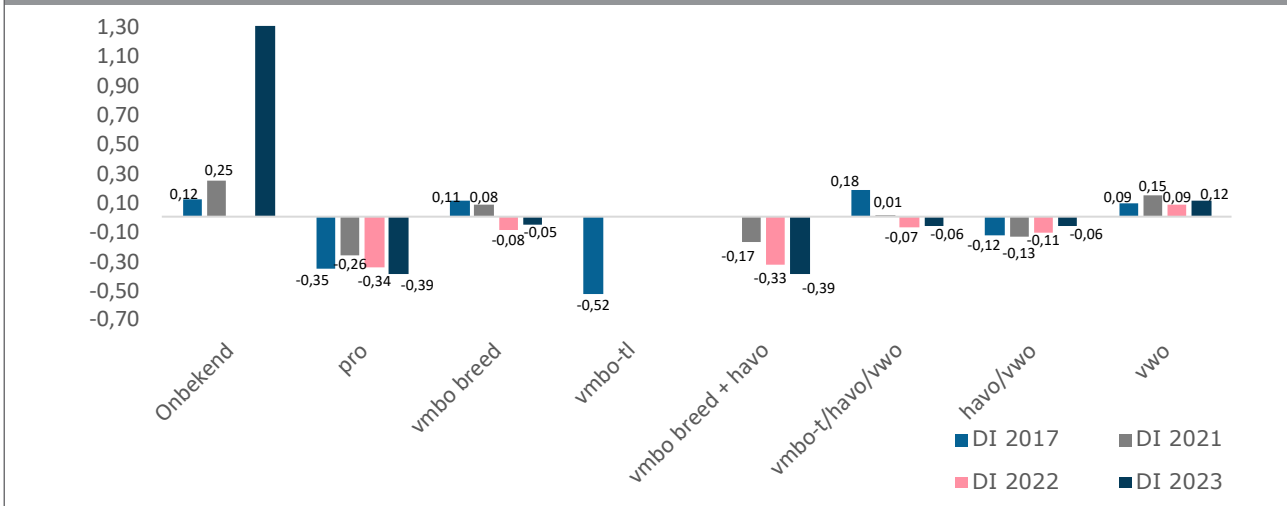
Bijdrage schooltype aan schoolsegregatie naar migratieachtergrond ouders in Den Haag

FIGUUR 5.3.6
BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR MIGRATIE-ACHTERGROND, BEELD VAN DEN HAAG.

In Utrecht zien we dat de scholen voor praktijkonderwijs, scholen die een vmbo-t aanbod, scholen die een vmbo breed t/m havo-aanbod en scholen die een havo/vwo aanbod hebben de segregatie naar migratieachtergrond tegengaan. Alleen voor categorale vwo's zien we dat zij over de tijd steeds zijn blijven bijdragen aan de segregatie naar migratieachtergrond (0,09 in 2017-2018 tot 0,12 in 2023-2024). Voor scholen met een vmbo breed en havo-aanbod zien we dat de bijdrage aan segregatie constant is gedaald tussen 2021-2022 en 2023-2024 (van -0,17 in 2021-2022 naar -0,39 in 2023-2024). Bij de overige schooltypen zien we geen constant beeld tussen 2017-2018 en 2023-2024 in afname of toename.

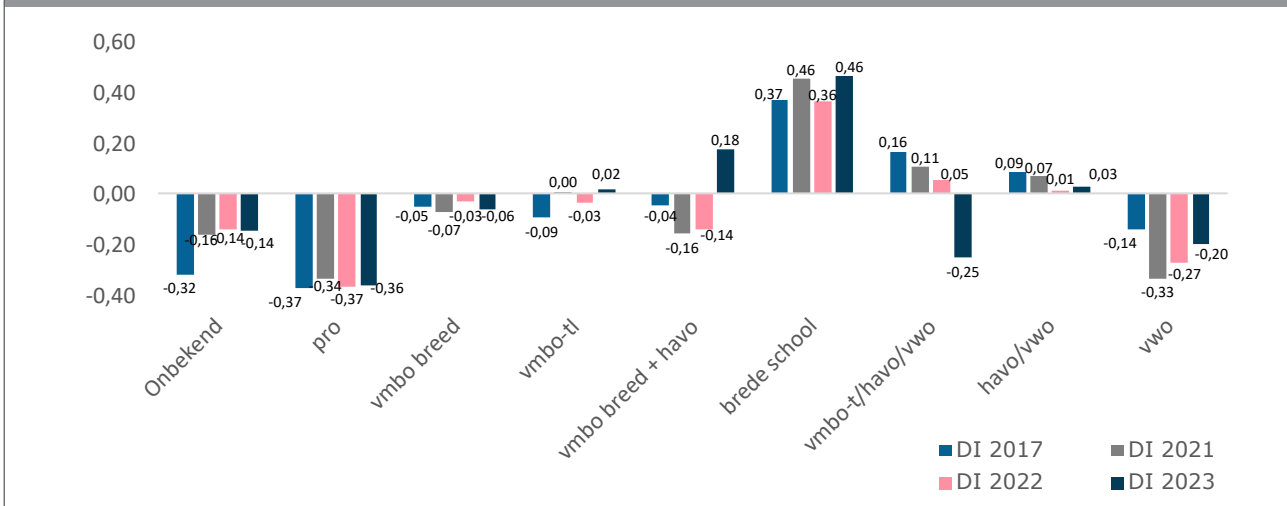
Bijdrage schooltype aan schoolsegregatie naar migratieachtergrond ouders in Utrecht

FIGUUR 5.3.7
BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR MIGRATIEACHTERGROND, BEELD VAN UTRECHT.

In Rotterdam zien we dat scholen voor praktijkonderwijs, scholen die een vmbo breed aanbod hebben, scholen en categorale vwo-scholen de segregatie naar migratieachtergrond tegengaan. Brede scholen (0,46 in 2023-2024) en scholen met een havo en vwo-aanbod (0,03 in 2023-2024) leveren juist een bijdrage aan onderwijssegregatie naar migratieachtergrond. Bij de overige schooltypen wijzigt het per jaar. De bijdrage van scholen met een vmbo-t/havo/vwo aanbod is tussen 2017-2018 en 2023-2024 substantieel en constant afgenomen (van 0,16 naar -0,25). Bij de overige schooltypen zien we geen constant beeld tussen 2017-2018 en 2023-2024 in afname of toename.

Bijdrage schooltype aan schoolsegregatie naar migratieachtergrond ouders in Rotterdam

FIGUUR 5.3.8
BIJDRAGE VAN SCHOOLTYPE AAN SEGREGATIE IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR MIGRATIEACHTERGROND, BEELD VAN ROTTERDAM

6 CONCLUSIES SEGREGATIE IN VOORTGEZET ONDERWIJS

Landelijk vooral kleine verschillen voor inkomen en opleidingsniveau

De segregatie (dissimilariteit) is zowel naar inkomen als naar opleidingsniveau van ouders landelijk licht gedaald tussen 2017-2018 en 2023-2024 (beide verschil van 0,01). De segregatie (dissimilariteit) naar migratieachtergrond is juist licht gestegen tussen 2017-2018 en 2023-2024 (verschil van 0,01). De kans dat leerlingen van een uiterste categorie, leerlingen van de andere uiterste categorie ontmoeten is daarentegen voor alle drie de kenmerken iets gestegen tussen 2017-2018 en 2023-2024. Deze stijging is het kleinst voor inkomen (1%) en het grootst voor opleidingsniveau (7%). De verandering in de samenstelling van de leerlingenpopulatie in deze periode zou een verklaring kunnen zijn voor deze ontwikkeling. In 2023-2024 heeft namelijk een iets kleiner deel van de leerlingen ouders met een laag inkomen (-2%) en een kleiner deel van de leerlingen ouders die geen startkwalificatie heeft of ouders van wie beide ouders in Nederland zijn geboren (beide -5%) dan in 2017-2018.

Segregatie sterk in de grote steden

Voor inkomen en opleiding geldt dat de dissimilariteitsindex in de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) in 2023-2024 ligt tussen de 0,48 en 0,63. Ook de onderwijssegregatie naar migratieachtergrond ligt in de grote steden in 2022-2023 tussen de 0,47 tot 0,62. Dit betekent dat om tot een evenredige verdeling tussen de scholen te komen (in theorie) ruim meer dan een kwart van de leerlingen over en weer van school zou moeten wisselen. In drie van de vier grote steden is de segregatie naar inkomen en opleidingsniveau gedaald tussen 2017-2018 en 2023-2024. De segregatie naar migratieachtergrond is in twee van de vier grote steden gedaald tussen 2017-2018 en 2023-2024. Alleen in Amsterdam is de dissimilariteit voor de drie kenmerken nauwelijks veranderd. En alleen in Den Haag is er sprake van een stijging over de tijd voor wat betreft de segregatie naar migratieachtergrond.

Onevenredige samenstelling vooral in stedelijke gebieden

De mate van stedelijkheid hangt sterk samen met de verdeling in scholen naar inkomen, opleidingsniveau en migratieachtergrond. Hoe stedelijker een gebied is, hoe hoger de onderwijssegregatie. De diversiteit naar inkomen, opleidingsniveau en migratieachtergrond is groter in stedelijke gebieden waardoor de mogelijkheden voor segregatie ook groter zijn. In stedelijke gebieden is tegelijkertijd een grotere woonsegregatie en zijn er meer keuzemogelijkheden bij de schoolkeuze (Boterman, 2018).

Alleen in niet-stedelijke gebieden is sprake van een stijging van de segregatie tussen 2017-2018 en 2023-2024 voor alle drie de kenmerken (+0,3 inkomen, +0,5 opleidingsniveau, +0,6 migratieachtergrond). In de weinig tot zeer sterk stedelijke gebieden is sprake van een daling voor inkomen en opleidingsniveau en voor migratieachtergrond zijn de verschillen tussen 2017 en 2023 licht stijgend, licht dalend of niet veranderd.

Grotere kans om elkaar te ontmoeten in matig stedelijke gebieden (inkomen en opleiding)

Voor inkomen en opleidingsniveau geldt dat in de matig stedelijke gebieden de kans op ontmoeting het grootst is. Deze kans is het laagst in zeer sterk stedelijke gebieden en niet stedelijke gebieden. Leerlingen met ouders met een laag inkomen hebben in matig stedelijke gebieden een grotere kans om in contact te komen met leerlingen met ouders met een hoog inkomen. Leerlingen met ouders zonder startkwalificatie hebben in matig stedelijke gebieden een grotere kans om leerlingen te treffen met minstens een ouder die een opleiding in het hoger onderwijs heeft gevolgd. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat in matig stedelijke gebieden vaak sprake is van een relatief diverse populatiesamenstelling en een (relatief) evenredige verdeling van leerlingen over scholen.

Tussen 2017-2018 en 2023-2024 is de kans op interactie tussen leerlingen wat betreft inkomen van ouders in alle gebieden hetzelfde gebleven of niet substantieel veranderd. Voor wat betreft opleidingsniveau is de kans op interactie tussen leerlingen echter wel tussen 2017-2018 en 2023-2024 in bijna alle gebieden continue en ook substantieel gestegen.

Grotere kans om elkaar te ontmoeten in zeer sterk stedelijke gebieden (migratieachtergrond)

Voor migratieachtergrond is de kans op ontmoeting het grootst in zeer stedelijke gebieden. Hoe stedelijker een gebied, hoe hoger de kans dat leerlingen met ouders die beiden geboren zijn in Nederland en leerlingen met ouders die beiden geboren zijn in het buitenland elkaar treffen op school. Dit komt onder andere doordat in zeer sterk stedelijke gebieden het aandeel leerlingen met ouders die beiden in het buitenland zijn geboren het grootst is. Toch zien we ook dat de kans dat een leerling met in Nederland geboren ouders op school een leerling tegenkomt van wie beide ouders in het buitenland geboren zijn in zeer stedelijke gebieden 11 procent lager is dan het aandeel in de populatie. Dit verschil zien we in andere gebieden in minder mate. Dit betekent dat er in de niet-stedelijke gebieden veel minder leerlingen met ouders zijn die in het buitenland zijn geboren, maar de leerlingen met in Nederland geboren ouders komen hen dan wel (bijna allemaal) tegen.

De kans dat een leerling met twee ouders die beiden in Nederland zijn geboren, een leerling tegenkomt op school waarvan beiden ouders in het buitenland zijn geboren is voor alle vijf de maten van stedelijkheid tussen 2017-2018 en 2023-2024 licht (niet substantieel) gestegen.

Segregatie sterk in havo/vwo en categorale vwo-scholen

De samenstelling van de leerlingpopulatie is in de grote steden vooral relatief onevenredig op scholen met een havo en vwo-aanbod en categorale vwo's. Wel is juist bij categorale vwo's in drie van de vier grote steden sprake van een daling tussen 2017-2018 en 2023-2024 in de bijdrage aan onderwijssegregatie. Deze daling kan mogelijk verklaard worden door het feit dat er in het onderwijs sprake is van 'opwaartse druk', waardoor de samenstelling van categorale vwo-scholen verandert. De scholen voor praktijkonderwijs en scholen met een vmbo-aanbod in de grote steden hebben juist een meer evenredige verdeling van de leerlingpopulatie.

REFERENTIES

- Algemeen Dagblad (2019).** *Grote steden willen af van term laagopgeleid.* Het AD. Geraad-pleegd op 30-1-2023. Verkregen van <https://www.ad.nl/werk/grote-steden-willen-af-van-term-laagopgeleid~a3ecae82/>
- Anders, F. (2011, 4 februari).** *De schoolstrijd in Nederland.* Geschiedenis.nl. https://geschiedenis.nl/nieuws/artikel/3366/de-schoolstrijd-in-nederland?utm_source=chatgpt.com
- Bakker, J. (2012).** *Cultureel-etnische segregatie in het onderwijs: achtergronden, oorzaken en waarom te bestrijden.* Pedagogiek, 32(2), 104-128.
- Boterman, W. (2019).** *The role of geography in school segregation in the free parental choice context of Dutch cities.* Urban Studies Journal. Doi: 10.1177/0042098019832201
- Boterman, W., & De Wolf, I. (2018).** *Woonsegregatie bepaald in grote mate schoolsegregatie.* ESB:Gelijke kansen op school.
- Bulder, E., van den Langenberg, K., van der Ploeg, S., Karssen, M., Vaessen, A., Leest, B., & Beurskens, K. (2020).** *Alle scholen toegankelijk: een open deur?* Utrecht: Oberon.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020).** *De transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt.* Verkregen van <https://longreads.cbs.nl/integratie-2020/de-transitie-van-onderwijs-naar-arbeidsmarkt/>
- Centraal Planbureau. (2018).** <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-SCP-Boek-31-Verdringing-op-de-arbeidsmarkt.pdf>
- De Hek, S., den hartog, M, Bulder, E., van der Ploeg, S (2024).** *De kantlijnen van het hokjespapier.* Simulaties van beleidsmaatregelen voor het tegengaan van onderwijssegregatie. Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW.
- DUO. (2022).** *Aantal scholen in het primair onderwijs.* Verkregen van: <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/primair-onderwijs/instellingen/aantal-scholen-in-het-primair-onderwijs#:~:text=Denominatie%20geeft%20de%20achtergrond%20van,Protestants%2DChristelijk%20en%20overig%20bijzonder>
- Inspectie van het Onderwijs (2022a). *De Staat van het Onderwijs 2022.* Utrecht: Inspectie van het Onderwijs. Verkregen van: <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2022/04/13/de-staat-van-het-onderwijs-2022>
- Inspectie van het Onderwijs. (2022b).** *Schoolsegregatie.* Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Karssen, M., van der Veen, I., & Roeleveld, J. (2011).** *Effecten van schoolsamenstelling op schoolprestaties in het Nederlandse basisonderwijs.* Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Karssen, M., van der Veen, I., & Volman, M. (2016).** *Ethnic diversity in schools and bi-ethnic Dutch students' educational outcomes and social functioning.* School Effectiveness and School Improvement, 27(4), 613-628. <https://doi.org/10.1080/09243453.2016.1189436>
- Ministerie van onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2020, 18 december).** *Beleidsagenda tegen segregatie in het funderend onderwijs* [brief aan de tweede kamer]. Rijks-overheid. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/12/18/kamerbrief-beleidsagenda-tegen-segregatie>
- Muskens, M., Wolbers, M., Van Helvoirt, D., Aalders, P., Lekatompessy, S., Karssen, M., Stronkhorst, E., Vaessen, A., Van der Ploeg, S., Keijzer, A., Bulder, E., De Hek, P., Borggreve, S., Jonker, H. (2023).** *Een grijs gebied.* Onderzoek naar beleidsmaatregelen voor het tegengaan van segregatie in het onderwijs. Monitorrapport 2023.
- OECD (2018).** *Equity in Education: Breaking Down Barriers to Social Mobility.* OECD Pub-lishing.
- Onderwijsraad. (2021).** *Later selecteren, beter differentiëren* [adviesrapport]. Onderwijsraad.
- Putnam, R. D. (2007).** *E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century.* Scandinavian Political Studies, 30(2), 137-174.
- Schoorl, J. J. (2011).** *Arbeidsmigratie door de jaren heen.* Demos: bulletin over bevolking en samenleving, 27(10), 2-4.
- Sincer, I., Volman, M., van der Veen, I., & Severiens, S. (2021).** *The relationship between ethnic school composition, school diversity climate and students' competences in dealing with differences.* Journal of Ethnic and Migration Studies, 47(9), 2039-2064. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1846508>
- Sociaal Cultureel Planbureau. (2021).** *Samen of gescheiden naar school, de betekenis van sociale scheiding en ontmoeting.* Utrecht: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Van de Werfhorst, H., Eiffers, L., & Karsten, S. (2015).** *Onderwijsstelsels vergeleken: leren, werken en burgerschap.* Didactief. Verkregen van: <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2022/04/13/technisch-rapport-schoolsegregatie-svho-2022>
- Volkskrant. (2021).** *Hoe komen we af van het onderscheid tussen hoog- en laagopgeleid.* De Volkskrant. Geraadpleegd op 30-1-2023. Verkregen van <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/hoe-komen-we-af-van-het-onderscheid-tussen-hoog-en-laagopgeleid~b4a3b725/>

BIJLAGE A: Analyse bijdrage onderwijssegregatie

We hebben voor een schatting van deze bijdrage per denominatie en per schooltype berekend hoe hoog de DI in de gemeente zou zijn als alle scholen in de gemeente de bijdrage zouden hebben aan de DI die de specifieke denominatie/schooltype heeft. Het verschil tussen de echte en deze gefingeerde DI interpreteren we als 'bijdrage aan onderwijssegregatie'. Om uit te leggen hoe dit precies is berekend, laten we de formule voor dissimilariteit zien, met als voorbeeld onderwijssegregatie naar inkomen van ouders in Rotterdam.

$$D = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \left| \frac{w_i}{W_T} - \frac{b_i}{B_T} \right|$$

n = aantal scholen in Rotterdam

w_i = aantal leerlingen met ouders met een hoog inkomen in school a.

W_T = totaal aantal leerlingen met ouders met een hoog inkomen in Rotterdam

b_i = aantal leerlingen met ouders met een laag inkomen in school a.

B_T = totaal aantal leerlingen met ouders met een laag inkomen in Rotterdam

Deze formule laat zien dat, om dissimilariteit in Rotterdam te kunnen berekenen, eerst voor elke school in Rotterdam de relatieve bijdrage aan de segregatie in Rotterdam wordt berekend. Ook laat deze formule zien dat deze bijdragen per school vervolgens worden opgeteld en vermenigvuldigd met 1/2. Hieruit volgt de DI voor Rotterdam (waarde tussen de 0 en 1).

Om een schatting te kunnen maken van de bijdrage van bepaalde scholen aan onderwijssegregatie, maken we gebruik van de eerste tussenstap in deze formule: de relatieve bijdrage per school aan de segregatie van de totale gemeente. Eerst hebben we de relatieve bijdrage aan onderwijssegregatie per school bepaald door per school naar de waarde van $(w_i / W_T - b_i / B_T)$ te kijken. Als er in een gemeente meerdere scholen van een bepaald kenmerk zijn (bijvoorbeeld: meerdere protest-Christelijke scholen) dan is het gemiddelde van deze waarde over deze scholen berekend zodat er één waarde per school overblijft. Deze waarde is vervolgens vermenigvuldigd met het totaal aantal scholen in de gemeente, waardoor een nieuwe fictieve waarde van de DI is ontstaan, gebaseerd op scholen met dit specifieke kenmerk (denominatie of schooltype). De fictieve DI neemt waarden aan die fictief zijn, omdat bij het berekenen van een werkelijke DI, het aantal leerlingen met een bepaald kenmerk op scholen (in de teller) gelijk is aan het totaal aantal leerlingen met een bepaald kenmerk in de gemeente (noemer). Dat is onvermijdelijk niet het geval bij het berekenen van deze fictieve DI.

Het verschil tussen de daadwerkelijke DI en deze fictieve DI is berekend. Het verschil daartussen hebben we geïnterpreteerd als 'bijdrage aan segregatie'. Dit verschil kan dus negatief zijn als de fictieve DI lager is dan de werkelijke DI in de gemeenten (gaat segregatie tegen), en positief als de fictieve DI hoger is dan de werkelijke DI (draagt bij aan segregatie). Deze schattingen zijn bedoeld om de relatieve bijdrage aan segregatie van verschillende groepen scholen (naar denominatie en schooltype) ten opzichte van elkaar te kunnen vergelijken. Omdat we met deze aanpak gebruik kunnen maken van de bouwstenen van de formule voor dissimilariteit, geeft deze benadering een schatting van de relatieve bijdrage van scholen aan segregatie.

BIJLAGE B: Samenvattende tabellen onderwijssegregatie

Basisonderwijs

Segregatie naar inkomen, basisonderwijs	Dissimilariteit			Kans op interactie		
	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024
Landelijk	--	.	+	+	-	.
G4						
Amsterdam	--	.	+	+	.	.
Den Haag	--	+	+	+	.	-
Utrecht	--	.	.	++	.	.
Rotterdam	++	.	.	--	-	.
Stedelijkheid						
Zeer Sterk stedelijk	--	.	+	+	.	.
Sterk stedelijk	.	.	.	+	-	.
Matig stedelijk	-	+	.	.	-	-
Weinig stedelijk	+	.	+	+	-	-
Niet stedelijk	+	+	.	-	-	-

TABEL B1
SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, VERSCHIL TUSSEN 2017-2018 EN 2021-2022,
VERSCHIL TUSSEN 2021-2022 EN 2022-2023 EN VERSCHIL TUSSEN 2022-2023 EN 2023-2024

Segregatie naar opleiding, basisonderwijs	Dissimilariteit			Kans op interactie		
	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024
Landelijk	+	.	+	+	.	.
G4						
Amsterdam	--	-	.	++	.	+
Den Haag	-	.	.	++	.	-
Utrecht	--	.	.	++	+	-
Rotterdam	-	.	+	++	+	-
Stedelijkheid						
Zeer Sterk stedelijk	-	.	.	++	.	-
Sterk stedelijk	++	.	+	+	.	.
Matig stedelijk	+	+	+	++	.	+
Weinig stedelijk	+	+	+	++	.	+
Niet stedelijk	+	.	+	++	.	+

TABEL B2
SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET BASISONDERWIJS, VERSCHIL TUSSEN 2017-2018 EN 2021-2022,
EN VERSCHIL TUSSEN 2021-2022 EN 2022-2023

NOTE:

- + = STIJGING VAN 0,01 - 0,02 (KLEIN)
- ++ = STIJGING VAN 0,03 OF GROTER (SUBSTANTIEEL)
- .
- = DALING VAN 0,01 OF 0,02 (KLEIN)
- = DALING VAN 0,03 OF MEER (SUBSTANTIEEL)

Segregatie naar migratieachtergrond, basisonderwijs	Dissimilariteit			Kans op interactie		
	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024
Landelijk	-	.	-	+	+	+
G4						
Amsterdam	--	-	-	++	+	.
Den Haag	--	-	-	++	+	+
Utrecht	--	-	-	+	.	+
Rotterdam	--	-	-	.	+	.
Stedelijkheid						
Zeer Sterk stedelijk	--	.	-	+	+	.
Sterk stedelijk	-	+	-	+	.	+
Matig stedelijk	-	+	-	+	+	+
Weinig stedelijk	.	+	-	+	+	+
Niet stedelijk	-	-	.	+	+	+

TABEL B3
SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND IN HET BASISONDERWIJS, VERSCHIL TUSSEN 2017-2018 EN 2021-2022,
EN VERSCHIL TUSSEN 2021-2022 EN 2022-2023

Voortgezet onderwijs

Segregatie naar inkomen, voortgezet onderwijs	Dissimilariteit			Kans op interactie		
	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024
Landelijk	.	-	.	+	.	.
G4						
Amsterdam	+	-	+	+	+	+
Den Haag	--	.	-	+	.	-
Utrecht	--	-	++	++	+	-
Rotterdam	-	-	.	+	.	-
Stedelijkheid						
Zeer Sterk stedelijk	-	.	.	+	+	-
Sterk stedelijk	.	-
Matig stedelijk	-	-	+	.	.	+
Weinig stedelijk	.	-	-	.	.	+
Niet stedelijk	++	-	-	+	-	+

TABEL B4
SEGREGATIE NAAR INKOMEN OUDERS IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS, VERSCHIL TUSSEN 2017-2018 EN 2021-2022,
EN VERSCHIL TUSSEN 2021-2022 EN 2022-2023

NOTE:

- + = STIJGING VAN 0,01 - 0,02 (KLEIN)
- ++ = STIJGING VAN 0,03 OF GROTER (SUBSTANTIEEL)
- .
- = DALING VAN 0,01 OF 0,02 (KLEIN)
- = DALING VAN 0,03 OF MEER (SUBSTANTIEEL)

Segregatie naar opleiding, voortgezet onderwijs	Dissimilariteit			Kans op interactie		
	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024
Landelijk	-	-	+	++	+	+
G4						
Amsterdam	.	.	.	++	+	+
Den Haag	-	-	+	++	+	.
Utrecht	--	-	++	++	+	-
Rotterdam	--	-	+	++	+	-
Stedelijkheid						
Zeer Sterk stedelijk	--	+	.	++	.	.
Sterk stedelijk	-	-	.	++	+	.
Matig stedelijk	-	-	.	++	+	+
Weinig stedelijk	.	-	-	++	+	+
Niet stedelijk	++	+	+	++	+	+

TABEL B5
SEGREGATIE NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS, VERSCHIL TUSSEN 2017-2018 EN 2021-2022, EN VERSCHIL TUSSEN 2021-2022 EN 2022-2023

Segregatie naar migratieachtergrond, voortgezet onderwijs	Dissimilariteit			Kans op interactie		
	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024	2017-2018 2021-2022	2021-2022 2022-2023	2022-2023 2023-2024
Landelijk	--	++	+	+	+	.
G4						
Amsterdam	-	.	.	-	.	.
Den Haag	+	+
Utrecht	--	++	+	++	-	.
Rotterdam	--	.	.	+	.	+
Stedelijkheid						
Zeer Sterk stedelijk	--	++	.	.	+	.
Sterk stedelijk	-	++	+	+	+	.
Matig stedelijk	--	+	+	+	+	+
Weinig stedelijk	-	+	-	+	+	+
Niet stedelijk	++	+	+	+	+	.

TABEL B6
SEGREGATIE NAAR MIGRATIEACHTERGROND IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS, VERSCHIL TUSSEN 2017-2018 EN 2021-2022, EN VERSCHIL TUSSEN 2021-2022 EN 2022-2023

NOTE:

- + = STIJGING VAN 0,01 - 0,02 (KLEIN)
- ++ = STIJGING VAN 0,03 OF GROTER (SUBSTANTIEEL)
- .
- = DALING VAN 0,01 OF 0,02 (KLEIN)
- = DALING VAN 0,03 OF MEER (SUBSTANTIEEL)